



UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

Vera Concilii Tridentini Historia

Contra falsam Petri Suauis Polani narrationem

Pallavicino, Sforza

Antverpiae, 1670

Historiæ Concilii Tridentini Liber Nonvs.

urn:nbn:de:hbz:466:1-11665

HISTORIÆ
CONCILLII
TRIDENTINI
LIBER NONVS.
ARGVMENTVM.



OPINIONVM varietas Romæ de Sessio-
ne sexta iam habita. Contentiones inter Triden-
tinos Patres, admittendum necne, vt Episcopi
in quibusdam causis agerent tamquam à Sede
Apostolica delegati. Declaratio superioris Decreti
de moribus reformandis, ab omnibus approbati.
Pontificium Diploma, quo Episcopi Cardinales & à suis Sedibus
abesse vetiti, & pluribus Ecclesiis præesse. Indignatio Cesaris in
Pontificem, quòd is sædus renouare noluerit. Regis Angliæ mors.
Canones confecti, in Sessione septima promulgandi de Sacramen-
tis vniuersæ, ac de duobus prioribus speciatim. Historiæ de Ca-
nonum sensu animaduersiones; & eorum quæ Suauis opponit
examen; ac de iis etiam, quæ ibi disputat de plurium Sacerdo-
torum in eodem Clerico coniunctione, ac de commendatitiis Sacer-
dotiis, quas Commendas appellant. Morum emendationes à Syn-
odo constitutæ; & quanta ipsius fuerit in eo libertas. Sessio se-
ptima celebrata. Colonensis Septemuir Archiepiscopatu priua-
tus. Epidemius Tridenti morbus; adeoque multorum Patrum in-
de discessus. Sessio octaua, in qua actum ac decretum, plurimis
Patrum suffragantibus, de transferendo Bononiam Concilio. Hi-
spanorum repugnantia, qui ceteris abeuntibus Tridenti persi-
stunt,

Pars II.

A

sunt,

stunt, atque ab Oratore Toletano iubentur ibi permanere. Pontificis Auleque Romanæ sensa de his euentis. Querela Cæsaris cum Pontifice, ac postulationes, vti Synodus Tridentum reduceretur. Repulsa per grauem indignationem ab eo accepta. Francisci Primi Gallie Regis obitus. Legati ad ambos Principes missi. Sessio nona Bononia habita, vbi Decretorum promulgatio ad alteram Sessionem prorogata, certo die indictam.

CAPVT PRIMVM.

Varia Romæ de habita Sessione sententiæ; & quæ Tridenti agitata ad disciplinæ Decretum continuandum & promulgandum.

1547.



LEGATIS non minus erat Romæ quàm Tridenti certaminis. Eorum constantia in proposito promulgandi Decreti de Iustificatione, Romæ pluribus haud probata, seu ex benevolentia, adeoque sollicitis; seu ex æmulatione, adeoque censoribus; seu ex incerta humanorum consiliorum conditione, quæ dissidium opinionum permittit vel inter sapientes ac probos. Maffei præsertim à Verrallo Nuntio admonitus^a per eos dies, Ceruinum dehortatus fuerat ab eo consilio, tamquam ab importuno, aptoque abalienandæ à Concilio ac Pontifice Cæsaris voluntatis, tunc & recente armorum prosperitate potentioris, adeoque & sensu acrioris, & magis verendi, corruptâ per illum modicæ gratificationis neglectum gratiâ, copiosis in fœdus sumptibus coemptâ.

Alij in Romano Conuentu operam mentemque Ceruini commendabant, sed^b modum duritiemque agendi reprehendebant. Erat inter hos Franciscus Cardinalis Sfondratus, Ceruino vel ingenio vel animo aduersus: Legatum tamen acriter tuebatur Moronus^c, quicum is coniunctissimæ necessitudinis vinculo adstrictus erat iam tum, cum in Belgio alter apud Cæsarem ac Ferdinandum Regem Nuntius aderat, alter iam Purpuratus Farnesij Cardinalis comes aduenerat, cui postmodum in legatione successus. Nec seignius eidem Polus patrocinabatur, qui Patavio Romam regressus, sui olim collegæ virtutem & sapientiam per omnem opportunitatem extollebat. Ac Pontifex quidem factum comprobauit; ^d tum quòd prius illud mandato comprobauerat; tum quòd comprobatum tunc cernebat ab ipso euentu, qui oppugnationum contentio-
numque

^a Ex litteris
7. Ianuar.
1547.

^b Litteræ secretiores
Romæ ad
Ceruinum
missæ 7. Ian.
1547.

^c Colligitur
ex plurimis
eiusmodi
litteris.

^d Litteræ
Maffei ad
Ceruinum
23. Ianuar.
1547. &
duæ litteræ
secretiores
19. & 24.

numque loco, quas dogmatum Decreto minabantur Patres, eorum admirabilem consensionem obtinuerat. 1547.

3 Quod autem ad disciplinæ formam spectabat, cum animaduertetur Paulus, ^e expeti à Synodo, vt de Purpuratis Patribus decerneretur dilucidè, ac citra omnem verborum ambiguitatem disputationi obnoxiam, æquum duxit, illi gratificari; ita tamen, vt & lex ipsum ceu Legislatorem, eosdemque Purpuratos ceu Consiliarios agnosceret; adeoque in ipsis honor tum prompti ad nouum subeundum vinculum animi, tum exercitiæ declarationis, molestiam noui oneris leuaret. Quapropter communi illorum consensu ac plausu promulgauit ^f in Senatu Diploma, quo ipsi quoque Cardinales obstringebantur, vt in suis Sedibus residerent: iis verò, qui pluribus Ecclesiis, seu commendatis seu aliâ ratione præessent, iniungebatur vt vnicam retinerent, quam infra sex menses ipsi elegerant, si Ecclesiæ ad Apostolicam Sedem liberè pertinebant; & intra annum, si Episcopi essent ab alio nominandi. Quòd si electionem omisissent, à reliquis omnibus Ecclesiis excidisse censentur, præter illam quam postremam acceperant. e In prædictis Maffei litteris.

4 Dum ea Romæ agitantur, Legati dedere operam Tridenti concinnando emendationis Decreto. At Suavis nihil planè gnarus rerum publicè gestarum, cuiusmodi fuere, Patrum dissensiones ex memorato Decreto in Sessione subortæ, plurimique cœtus generales, habiti postea illius perficiendi gratiâ, ad omnia alia refert id, quod in hisce congressibus pertractatum est, erroresque exorditur à tempore, affirmans, primum cœtum proximo Sessioni die coactum; ibi narrat, longius disputatum, an prosequendæ sanctiones de Ecclesiæ auctoritate, an verò de Sacramentorum articulis, venditans in iis arcana quædam politicæ calliditatis; cum tamen ne dubitatio quidem inciderit, quippe de re multò antè confirmata; atque in reliquis omnibus tantum peccat, tantumque comminiscitur, vt quamquam legitima Concilij acta mihi præstò sint, verear, ne in opinionem calumniantis incurram, dum cogor sæpius affirmare de tanto calumniatore, ipsum mentiri.

5 Itaque Montanus in primo confesso generali, biduo post Sessionem, ^g conquestus est, plerosque tam obstinatè suis sententiis inhaerere; octo supra viginti Decretum absolute comprobasse; quatuor quæsiisse titulum, *representantis vniuersalem Ecclesiam*; totidem censuisse, emendationem non nisi integram simul perficiendam esse; sex expetiisse, vt mentio de Cardinalibus nominatim haberetur; placuisse duodecim, ne Episcopis non residentibus maior irrogaretur.

1547. retur pœna, quàm quæ in iure communi erat statuta: quânam fieri posse, vt in tanta varietate quidquam firmaretur? De titulo, præter rationes suprâ allatas, recitauit ibi & quæ scripserant duo sapientissimi Purpurati, Turrecremata & Caietanus, qui ob eam rem Constantiense ac Basileense Concilia reprehendunt. De mansione Cardinalium apud suas Sedes satis esse debere, quòd prætermisso ob reuerentiam nomine, ipse gradus per formas æquè pollentes obligaretur: eos, ne vellent cuncta vnâ horâ vnâque operâ reformare, & scriptorum documentis, & exemplorum auctoritate commoneri. Quod spectabat ad pœnas, pœnarumque executores, nihil amplius præter ea, de quibus aliàs disertum erat, sibi suppetere. Pròinde rogari à se Patres, vt de rebus præteritis illas excogitarent rationes, quæ forent communiter acceptæ. Deinde proposuit, vt in proxima Sessione Sacramentorum dogmata stabilirentur, & de tollendis mansionis obstaculis adhuc consultaretur.

Paceus dixit, Decretum sibi absolutè comprobatum, & quorundam repugnantiam displicuisse. Tunc verò in rem sibi videri, vt peculiare cœtus haberentur, quibus Iurisperiti interessent, ac postea in generali confessu de communi sententia Decretum reconcinnaretur; quod pluribus placuit. Sed Bernardus Dias Episcopus Calaguritanus, & Didacus Alaba Asturiensis arbitrabantur, commendandum illud esse seruatâ eius formâ, solumque adiectis iis, quæ à nonnullis optabantur, atque ad id postremi Lateranensis Concilij adduxerunt exempla. Respondit primus Legatus, Quæ in Decreto varianda essent, non ab vno alterove, sed à tot Patribus postulari, eademque tot esse, vt ab ipsis in Decreto & Concilio existimatio adimeretur; præterquam quòd in Lateranensi Romanus Pontifex aderat, qui poterat quibuscumque oblectantibus Decretum comprobare, quòd Tridentino, à quo Pontifex aberat, minime contingebat.

Pacensis oblatam à se schedulam defensus significauit, non alia de causa expectatam à se ampliorem inscriptionis dignitatem, nisi vt hæreticis opponeretur, qui pernegabant, à Concilio legitime congregato vniuersalem Ecclesiam representari. Ad quæ Legatus ait, Possè his obuiam iri per huiusmodi articuli declarationem: atque id iam cœtui probabatur, cum Philippus Archintus Salutiarum Episcopus, vir commendati alioqui nominis, cœpit inconsideranter contendere, huiusmodi representationem haud inesse Concilio; propterea, quòd cum Ecclesia confiteretur ex capite simul ac membris, ex viuis & defunctis, atque ex cunctis fidelibus, ibi ne-
que

que Caput adesse, neque queniquam ex defunctis, nec plerisque
 fidelium, perinde quasi ipsa representationis vox hoc ipsum non
 sonet, ibi per Delegates & per imaginem presens reddi, quod in
 se ipso reuera non adest. Sed Archinti sermo interruptus collega-
 rum conuictis, vociferantibus, eam dissertationem haeresim sapere.
 Eandem Legati pariter improbarunt, adiucentes, illi titulo se ad-
 uersari non presentis Concilij respectu, sed futurorum, quae for-
 tassit usum huiusmodi appellationis ad emulationem Sedis Aposto-
 licae detorquerent. Archintus communi obiurgatione percussus,
 excusationemque emendicatus, nullam tamen commodam nactus,
 declarauit, suae mentis non esse, Oecumenicarum Synodorum au-
 ditoritati quidquam detrahere, sed in eos suam disputationem col-
 limare, qui Pontificem aliquo modo subiecere Concilio moliebantur,
 quod de quibusdam vulpeculis quiescerat. Verba haec indigna-
 tionem plurimum inflammauerunt, & Hispanorum imprimis, inter quos
 Calaguritanus professus est, neminem ibi non paratum adesse ad
 defendendam vel profusione sanguinis Pontificiam auctoritatem:
 quod si quis consuetudinem aliquam vituperabat, non idcirco po-
 testatem operantis, sed operationis honestatem inspiciam. Tum his
 concrepuit obstrepentium rumor, vt oportuerit silentium a Lega-
 tis indici.

1547.

h. 17. Ianuar.

8 Biduo post conuenere rursus Patres. Hic Montanus significauit,
 peculiarem ecclesiae habitum iri, de Fidei dogmatibus coram velle-
 ga, de morum restitutione coram se. Tum ab altero Praxide erro-
 rum syllabus recitatus, qui de Sacramentis apud recentiores haere-
 ticos deprehensi fuerant, ab altero catalogus obstaculorum, quae
 adhuc amouenda supererant, vt Episcopi suis in Ecclesiis residerent,
 e peculiaribus libellis excerpta, traditis ab Episcopis. Vnde Patres
 mirifice recreati, cum intelligerent, Decretum praeteritum tam-
 quam futurorum pignus ipsis afferri, non tamquam suscepti laboris
 metam. Duas hebdomadas expendere, iterum eorundem Patres, eiusque
 proposita emendationis Decreta, adiectis aliis, aliisque mutatis,
 tum euncti admoniti, vt eorum exemplar sibi caperent, suam de il-
 lis sententiam in proximo coetu dicerent. Saepius inde conuentus ha-
 biti, ac multam sententiae variarunt, multumque proinde certatim
 nec desuerunt, qui in disputationem incompertite deuenerunt
 rint de iis quae essent vel non essent in potestate Synodi, vt ostenderent,
 leges aliquot fuisse propositas illius conuentus auctoritate
 maiores: quod animos exulcerauerat, quasi eadem opera intendere-
 tur, & illius Concilij auctoritatem deprimi, & hoc pacto integram

h. 17. Ianuar.

i. Vltima
 Ianuarij
 1547.

1547. ac necessariam disciplinæ correctionem declinari. Quapropter cum denuò super his in quodam conuentu septimâ Februarij agendum esset, Ceruinus incredibili sollicitudine afficiebatur, veritus, ne in illius diei cœtu vulnus immedicabile infligeretur à commotis vtrimque partibus, inuicemque suspectis: idcirco per breuem epistolam Legatum alterum præuenit, cui tamquam Legatorum Principi iuserat dicendi, obtentâ specie, ne per præsentiam exhiberet molestiam, (an quò res accuratius ille perpenderet?) neque per subitariam contradictionem alteratio inter eos excitaretur, quod accidere solet in disceptantium congressibus, quodque de præferuendo hominis ingenio timendum erat. Exponebat ibi Ceruinus quem ipse conceperat metum, susedebatque collegæ, vt animis leniendis intentus, suspiciones abstergeret, adhiberetque generales dicendi formulas de Concilij potestate, eam Synodo inesse amplissimam in rebus à Romano Pontifice illi commissis, non item in relictis: Pontificem verò paratum fore ad suam quoque omnem potestatem exerendam in eos, quod è Christiana Republica futurum esset; ipsos pariter Legatos suam amplè operam studiumque polliceri, vt id ipsum à Pontifice consequerentur.

k 7. Februa-
rij.

In cœtu postea diei septimæ ita Montanus disseruit; Multo- 10
rum audiri querelas de corruptis hominum, adeoque Ecclesiastico-
rum moribus (id præcipuè querebantur Hispanienses, alique ipsis
addicti, & Aqueus Archiepiscopus) sed inter homines, & inter
Ecclesiasticos, inquit, nos pariter connumeramus, nobisque no-
stræ labes insunt. Demus igitur operam idoneis remedijs potius
quàm ineptis expostulationibus. Disputatum (subiecit) ab alijs de
Synodi auctoritate fuisse, & an ipsi liceret morum emendationem
prescribere, an ea esset in Pontificem reiicienda (posteriorem sen-
tentiam dixerant Campeggius Episcopus Feltrientis, Nobilius
Acientis, & Zannettinus Chronientis) sed quid commodi per eam
disceptationem obtineri, dum reipsa leges statuebantur quæcum-
que Patribus probarentur? Haud posse quidem ab ipsis leges sanciri,
quibus manus Pontificiæ ligarentur, quod quidam ex Episcopis
(erat hic Ioannes Fonseca Stabientis Antistes) proposuerat; huic
enim satis responsum à Patuali Pontifice, in Canone *Incepisti, tit. de
electione*, vbi ad Archiepiscopum Panormitanum, ad quem Pallium
miserat, sub conditione, vt iureiurando sponderet, sese in fide at-
que obedientia perstiturum, hæc scribit: *Dicunt hæc non inueniri sta-
tutum in Concilijs; quasi Romana Ecclesiæ legem Concilia vlla præfixe-
rint; cum omnia Concilia per Romana Ecclesiæ auctoritatem & facta sint. &*
rabur

robur acceperint, & in eorum statutis Romani Pontificis pariter excipiantur auctoritas. Fuisse quoque quosdam ex Patribus auctores (id maxime Hispani contenderant) ut cuncti Sacerdotiis præditi ad examen reuocarentur, quo expungerentur omnes inepti, ut cuncta iam indulta laxamenta pariter abrogarentur; cunctæ plurium Sacerdotiorum coniunctiones. At tam acria consilia tempori nequaquam congruere: legislatorem quandoque ob nimium disciplinæ studium non infructuosum modò, sed ridiculum euadere. Considerarent utique non profutura tantum, sed possibilia; & ubi duas hæc conditiones nacti essent, omnem in ea curam impenderent. Hæc Montani verba quietis gratiæque auribus accepta. Tum Ceruinus Nouatorum errores proposuit, de Sacramentis generatim, ac de duobus prioribus speciatim, iam expensos ferè quotidie in congressibus peculiaribus Theologorum, ubi plurimi aderant Patres; & pro iis, quæ ibi agitata fuerant, in quatuor classes distributi. Multi ex his erroribus sine controuersia erant hæretici, alij cum aliqua declaratione damnandi, alij omittendi; postremi in primam classem, tamen non ita perspicuè, redigendi. Enimuerò si tantum curæ à publicis Magistratibus impendi posset in comprobando bono, quantum in condemnando malo, multò præstantius floureret virtus: sed labor ille quia necessarius, utique toleratur; hic planè intolerabilis videtur, vel quia tantum in melius tendit, vel propter alias penitiores difficultates.

C A P V T I I.

Episcoporum dissensio, an quibusdam in causis agendum ab ipsis esset tamquam Sedis Apostolicæ delegatis. Decretum emendationis pro comprobato concorditer habitum. Pontificis diploma, quo iubentur Cardinales in suis Diocesisibus residere, & pluribus Ecclesiis haud præesse.

I Diebus singulis præter Dominicos continuati de moribus reparandis congressus, donec in generali cœtu vigesimaquarta Februarij Decreta, quæ selecti Patres conflauerant, sunt proposita. Verùm Giennensis, antequam suam mentem patefaceret, Montanum est percontatus, quæ relata fuerant in superiori Sessione, confirmata necne fuissent; aliter quippe si pars altera poneretur, aliter si altera se locuturum. Videbatur ad id usque temporis Montano, haud posse pro confirmatis haberi ea Decreta, ob contradicentium numerum. Collega oppositum arbitrabatur; quare ad

1547.

ad accuratius examen postridie habendum ea delata; cum Fæfulanus per inquietam, quæ agi solebat, Episcopalis auctoritatis zelotypiam, cœpit libellum legere, quo refellebat, Episcopis, in causis de quibus dictum est, agendum esse tamquam Sedis Apostolicæ delegatis, causatus, id quod ipsorum muneris est, alterius nomine nequaquam ab illis præstandum: & nescio quæ Clementis Primi verba in hanc sententiam adduxit. Pighinus Aliphanus tunc Episcopus, ratus suum esse rueri Pontificiam auctoritatem, cuius & Romæ in duodecimuirali iudicio, & Tridenti administer erat, interpellauit, affirmans, enuntiationes huiusmodi hæresim sonare; idcirco libellum traderet, se enim paratum esse accusationem sustinere, nixum Canone *omnis*, distinct. 22. vbi Nicolaus Secundus pronuntiat, cunctas reliquas Ecclesias & Patriarchis, & Metropolitibus, & Episcopis subiectas, à Romana fuisse constitutas: ac proinde qui illarum ius detrahit, eum iniuste agere; qui verò hanc impugnat, in hæresim labi.

At Fæfulanus sua dicta propugnare, promptumque se profiteri ad censuram Concilij subeundam. Aliphanum Albengensis secutus Apostolicæ Camere auditor: cumque vtrique licere sibi videretur perinde in Tridentina Synodo ac in Romanis tribunalibus iudices agere, vociferari, Martellum, quippe sæpius in huiusmodi errata relapsum, haud amplius tolerandum. Fæfulano Pæccus affuit, atque Concilium libertate frui; interpellandi verò & obiurgandi potestatem penes solos Præsides esse. In eandem sententiam Hispani ceteri locuti vñ cum Vigerio Senogallienti Episcopo, qui illis adhaerebat: sed præ ceteris Stabienfis excanduit, inter quem & Auditorem Camere acerbior altercatio suborta: quiritari Calaguritanus, adimi Concilio libertatem, ac veniam proinde postulare, se suam ad Ecclesiam recipiendi. Armacanus, qui ante biduum Romam redierat, quò sui priuati negotij causa profectus fuerat, testari, sibi Pontificem declarasse, velle se, vti Patres in Concilio plenam loquendi libertatem exercerent; quod plausu ab Hispanis acceptum, quandoquidem per eam Pontificis laudem licebat ipsis impune ministros Pontificios redarguere.

a In Diario
22. Februarii
1547.

Adhuc tamen Auditores Romani Fæfulanum vrgebant, vt libellum traderet: quare primus Legatorum anathema, nisi libellum traderet, Episcopo denuntiavit. Qua in re fortasse, vtpote subitanea, minus consultè se gessit; cum per importunam iussionem, in discrimen adduceret & Fæfulanum, simul certamine simul patrocinio inflammatum, se agendi præcipitem in contumaciam, & suam aucto-

auctoritatem in despiciat, ob impunem contumaciam prælabendi. At Fæfulanus, quamuis serò & grauatè, se fregit, ac libellum Ceruino porrexit; non tamen rumor & altercatio deferbuere: quocirca Montanus grauem orationem exorsus, Nisi suam ipse spem fixisset in Deo, haud prospera se fuisse præfagiturum de eo Concilio, cuius dissidia ad aures iam peruenerant non modò Catholicorum cum mœrore, sed hæreticorum etiam cum despectu. Credi à se, Fæfulanum bono studio impulsus: antea ipsi condonanda, modò in posterum ab ea agendi ratione abstineret. Tum alter Legatus ad Aliphantum & Albengensem conuersus, eos leniter corripuit, quòd sibi assumpsissent partes Præsidentum, in quibus debitum in Apostolicam Sedem studium minimè desiderabatur, & iniunctum munus ac potestas inerat eiusdem studij in huiusmodi euentibus exercendi: quod ipsi Præsides patienter audiebant, ceteris pariter esse tolerandum. Postremò cohortatus est eos Patres, qui se iurgio lacesauerant, ut sibi inuicem, pro eo ac Episcopos Christianos decebat, iras offensionesque remitterent. Ad hæc se illi mutuo amanter amplexati: Fæfulano redditus à Ceruino libellus, ac tandem ex perturbatione coorta serenitas.

4 Die postero^b retulit ad conuentum Montanus; Dispectis à se ^{b 25. Febr.} diligentius superioris Sessionis suffragiis, aliter iam sentire tum de Patrum numero consentientium Decreto, tum proinde de legitima illius comprobatione. Eis igitur enumeratis, ipsorumque perpenso tenore, rationem subduxit, ex iis Patribus, qui disertis verbis Decretum probauerant, & iis qui Præsidentum sententiæ generatim adhæserant, summam confici longè supra dimidium. Hisce insuper adiiciendos Generales religioforum Ordinum Moderatores, & Abbates, aliosque ex Episcopis, qui sua suffragia generatim cum Concilij iudicio conformauerant; ynde Decreti confirmationem multis partibus potioem esse. Quod concordi consensu declaratum. Post hæc Montanus adiecit, velle se solatij communis gratiâ Epistolam Farnesij Cardinalis recitare, quod præstitit: quâ nuntiabatur, in Senatu decimo octaua Februarij Diploma fuisse à Pontifice promulgatum, quod supra narrauimus, de mansione Cardinalium Episcoporum apud suas Sedes præscripta, & de plurium Ecclesiarum cura eisdem interdicta.

5 In huius deliberatione Diplomatis Pontifex diu hæserat, quòd iam concessa, nunc sibi reuocanda cernebat; gnarus, quantò facilius sit non concedere, quàm priuare concessis, adeoque legum esse, futuris consulere, non præteritis. Et ipse quidem suam hanc

Pars II.

B

volun-

1547.
c Epist. Maffei ad Ceruinum, 5. Febr.
1547.
d Litteræ Maffei,
11. Februar.

e Ex Diario,
25. Februar.

voluntatem significarat, ^c addideratque, ex repulsa, quam nuper tulerant Cardinales Ferrarientis, Barbonius, & Sfortia, de plurium Ecclesiarum coniunctione, ^d satis patere, id quod in posterum obseruandum erat, iam in præsentia præstari. Sed rescripsit Ceruinus, urgentem reipsâ morbum solâ nouæ corruptelæ abstinentiâ non satis curari. Quemadmodum haud fas erat Concilio, iudicare aut corrigere quæ Pontifex egerat in legum relaxationibus hac illâ ratione impertiendis; ita hîc aptè repeti posse quod antiqua Synodus Marcellino Pontifici dixit, *Te ipsum iudica*. His itaque rationibus adductus Pontifex, neque quicquam in Purpuratis Patribus durius nactus, ad conficiendum Diploma se flexit, quod summa cum Pontificis commendatione à Synodo susceptum est^e; tum quod re ipsa laudem merebatur, tum quod vniuersè grata est abruptio canalis, quo in paucorum domum vbertim confluunt laxationum commoda, dum ceteri aridam legum seueritatem patiuntur.

CAPVT III

Quid actum inter Pontificem & Cæsarem de Synodo, ac de fœdere: & varia tum intra tum extra Concilium funera.

a Litteræ Maffei ad Ceruinum, 26. Nouemb. & 4. Decemb. 1547.

b Litteræ Maffei ad Ceruinum, 23. Februar. 1547.

c Litteræ Maffei ad Ceruinum, 4. Decemb. 1546.

d Litteræ Ceruini ad Farnes. 24. Februar. 1547.

DUm hæc agebantur, vehementer ambigebat Pontifex, ^a conrinuandum necne sibi fœdus cum Cæsare: Legatosque ipsorum sententiam rogauerat; qui tamen quid ex eo rescripserint, mihi incompertum. Soluebatur ille promissione persistendi amplius in eo fœdere; non modò quia sex menses conditi iam fluxerant, sed etiam quia Cæsar cum Palatino, ^b cum Wirtembergico, cum variis liberis Ciuitatibus concordauerat, neglectâ conditione, dummodò Pontificis obsequio se submitterent; quin etiam ne expectato quidem illius consensu, pro eo ac fœdere sancitum erat, neque re Nuntio communicatâ^c. Nouum Septemuirum Mauritium Saxonem, ab ipso susceptum Ioanni Frederico, quippe perduelli, ac Brandenburgicum secum fœderatos haud compulerat vt à Pontifice Septemuiratus comprobationem deposcerent, suosque Oratores ad Concilium mitterent, atque ereptas Ecclesias suis Episcopis restituerent. Et ex altera parte, cum animaduerneret Cæsar, longè durissimam accidere perduellis Religionis mutationem, ^d satius existimabat, lento gressu quàm saltu procedere, priusque ad suam illos obsequelam, deinde ad Dei & Petri obedientiam adigere. Sed euentus consilij fallaciam patefecit, cum ipsa in Deum contumacia sapius contumaciam in Cæsarem exciuerit.

Quando-

2 Quandoquidem itaque Pontifici liberum erat fœdus prorogare vel solvere, eius continuationem ex vna parte suadebat dubitatio, ne Cæsar ab ipso destitutus corrueret in concordiam indecoram Ecclesiæ, animarumque salutis perniciosam; ex altera, nec ærarium Pontificium, quod Concilij sumptibus hauriebatur, tam magnis suppetiis satis erat, nec illarum indigebat Carolus; propterea quod Ferdinandus Rex in hostium ditiones traductis copiis, Ioannem Fredericum, ac Lantgrauium eò quoque sua transferre arma coegerat: proinde Superioris Germaniæ vrbes hæreticæ sub Cæsaris imperium deuenerant, grauibus ab illo impositis tributis onerata; ^e ad eò vt à solis Augustanis trecenta florenorum millia fuerint collata. Verùm hæ omnes rationes oppositis planè cessissent, nisi quædam ceteris validior his accessisset: ea erat nouum, quod mussabatur, Regis Galliæ consiliu inferendi contra Cæsarem in Italiam arma. Hic enim vnà cum filij iactura inita concordia fructus amiserat: adeoque ad sua pristina iura, quibus in pacificatione cesserat, conuerterat animum; nouâ suspicione agitatus ob æmuli res prosperas in Germania, precibusque ac pollicitationibus Protestantium extimulatus. Quapropter Pontifex, vbi in fœdere perseuerasset, satis intelligebat, oportere vt ipse Cæsari auxilia suppeditaret in eo pariter euentu, per grauisimum & periculum & incommodum, abruptâ cum Francisco Rege amicitia, quem adeo præcipuum Ecclesiæ membrum agnoscebat, adeo necessarium ad felicem exitum defensionemque Religionis. Itaque vt hunc turbinem armis Catholicis minitantem dissolueret, Goronus Bertanum Phanensis Episcopi fratrem ad Cæsarem misit, ^f ad pacem illi cum Gallo suadendam; iussitque Tridento transeuntem Legatis mandata communicare, ab eisque noua documenta desumere. At cum Gorono iter facienti infortunium contigisset, suffectus illi Episcopus ipsius frater, vir & prudentia ornatus, & Cæsarianis gratosus: vbi tamen Goronus conualuit, ad suum obeundum munus ipse perrexit.^g

1547.

^e Ex litteris Ceruini ad Farnes. 4. Februar. ex Diar. 2. Febr.

^f Litteræ Farnesij, 2. & 3. Ianuarij 1547.

^g Litteræ Ceruini ad Farnes. 4. Februar. 1547.

3 Hæc itaque ratio, ne in societatem belli aduersus Gallum adigeretur, fœderis continuationem Pontifici dissuasit, non ea quam per insulsam nequitiam Suauis colorat, dum commemoratas à me causas aut ignorans aut dissimulans, & in temporis etiam anticipatione peccans, rem tribuit felicitati Cæsaris, Paulo plus nimio iam suspecta. Quasi verò subtilissimum id esset arcanum, quod Pontifici iam tum latuisset, cum fœdus sanciuit; & quasi longè suspectior futura illi non esset potentia Protestantium, qui & capitales hostes in Sedem Apostolicam coniurauerant, ac inauratos laqueos Pontificiæ

1547. gulæ iniiciendos in Italiam deportauerant. Iam verò, cùm cessatio beneficij iniuria ferè loco habeatur, hæc suppetiarum prætermis-
 sio, simul & promulgatio Dogmatum Fidei per Synodum habita, effecerunt, ^h vt per eos dies Cæsaris sanguis acfceret; de quo Cardinalis Augustanus Legatos admonuit, adiectis precibus, vt pro Christianæ gentis incolumitate his turbis occurrerent. Verùm dum negotium pacificationis cum Francisco Rege pendebat, nouum fœderis nexum Pontifex recusabat. Cùm autem à Cæsare per litteras vrgeretur, & per officia flagrantissima in libello à Mendoza exhibito, vbi de Concilio primo loco agebatur, Paulus nihil operæ quâ voce quâ calamo intermiserat, vt Mendoza, ac per eum Cæsari palàm faceret, quàm studiosè, quàm sincerè, quàm rectè in rebus ad Concilium expeditionemque spectantibus sese gessisset. Sed vbi ⁱ resciiuit, eo pacto se minimè profecisse, accuratum ea de re Commentarium ad Verallum Nuntium misit, in cuius ore sperabat rationes illas longè efficaciores futuras, quàm in litteris Cæsarianorum: atque ad id fiduciarum epistolam Cæsari per ipsum reddendam conscripsit, quâ delatis sibi à Mendoza litteris respondebat.

ⁱ Litteræ Farnesij ad Verallum, 15. Februar. 1547. inter Commentarios Ceruicorum.

Exponebat Commentarius, vnaque dissoluebat id, quod in epistola Mendoza de vtroque negotio continebatur. Quod spectabat ad Concilium; significarat Cæsar, fuisse sibi firmissimè propositum, vt in eo auctoritas Pontificia illæsa perstaret: se quidem cupisse, vt dogmatum definitio retardaretur, tum antea de noxa Originaria, ne intempestiuè Protestantes irritaret, tum maximè postea de Iustificatione, quippe quòd nondum satis maturum videbatur, ac præterea insignium Academicarum super eo sententiam audiendam: id ipsum tamen à se modestè propositum, & in Pontificis potestate prudentiaque repositum. Sollicitè pariter instituisse morum reparationi, quòd eam generis Christiani calamitatibus efficacissimum maximeque expetitur remedium existimasset. Obstittisse tum suspensioni Concilij, tum translationi, ne obtentum præberet Lutheranorum contumaciæ iam alioqui patefactæ, quandoquidem recusabant Synodo ab Imperij Comitibus acceptæ se submittere; neue in desperationem traheret etiam Catholicos, qui in huiusmodi Synodo spem omnem componendæ Ecclesiæ collocauerant. His itaque responsum: Pontificem in expetendo Concilio Cæsari nihil cessisse, cùm id tantâ sollicitudine habendum curasset, inter tot difficultates coëgisset, tam graui sumptu sustinuisset: postea verò Ecclesiæ dignitatem postulasse, ne Concilium iam coactum otaretur, præsertim in eo quod sibi vel maximè curandum erat, hoc

hoc est, in hæresi extinguenda. Peruicaciam Protestantium eiusmodi esse, ut Cæsarem ad arma capeffenda compulerit; quando minus sperandum, eos ad frugem per damnationis moram adductum iri: nihilominus Pontificem in gratiam Cæsaris haud recufasse negotio superfedere, dummodo absque Synodi dedecore id fieret, eâ videlicet suspensâ: sed nondum id præstitum, quòd Cæsari non probaretur. In maturando Iustificationis Decreto sex menses impensos: Academiæ ea de re sensa in eorundem scriptis patere; quòd si disertè illa exquirentur, hoc ipsum Concilij dignitati derogaturum, cuius erat, cunctas Academiæ docere ex diuini Spiritus sibi præsentis afflatu. Ad reparandam disciplinam ad eò pronum esse Pontificem, ut vtriusque argumenti tractationem simul habendam permisisset, aduersus quàm rerum ordo ac dignitas postulare videbantur: dedisse prætereà mandata & amplam auctoritatem de iis agendi etiam quæ suam ad Aulam pertinebant. Si tantam in Synodo cunctationem præuidisset, & induxisset in animum, varias nationum iam inueteratas consuetudines à se tantùm posse facile corrigi absque Concilio, daturum se fuisse operam, ut ad eam diem id effectum conspiceretur, quod etiam ut in posterum fieret paratus erat. Translationem grauissimis de causis opportunam sibi visam; ab ea tamen animum auertisse, non quidem ob adductas à Cæsare rationes, quibus neuiquam acquiescebat; sed ob aduersum illius animum, cui se concordem præoptabat in iis etiam quæ minùs idonea ex aliis rationibus existimasset.

5 In iis, quæ ad secundum caput, id est ad bellum spectabant, suam Carolus voluntatem significarat expeditionis continuandæ, donec Protestantes ad obsequium Sedis Apostolicæ pertraxisset. Hoc Cæsaris studium Pontifex commendabat, aiebatque, id à se sperari, cum ad illud ipsum obtinendum fœdus coisset, tamen postmodum per concordiam cum Wirtembergico, variisque hæreticis urbibus initam, in scio Pontifice, fuisse à pactationibus resilitum, sibi que materia querelarum exhibita. Verum cum posceret Cæsar, ut Pontifex suppeticarum continuationem sponderet ultra temporis spatium in fœdere constitutum; is respondebat, se ob exploratas sibi prius suarum virium angustias, ad eos menses promissionem suam coarctasse: nunc verò Cæsarem quàm rebus prosperè gestis, quàm hostibus post fœderis Smalcaldici dissolutionem debilitatis, quàm imposito populis iam subiectis tributo, noui subsidij necessitate minimè premi: sed potissimum inter subsidia videri ipsam cum Gallo pacificationem, cui perficiendæ nullam à se operam per

1547. litteras ac per Nuntios prætermitti. Cæterum quemadmodum in aliis pluribus aduersus Fidei hostes expeditionibus Cæsari citra omnem obligationem opem tulerat; ita se contra Lutheranos illi subuenturum, quantum & necessitas posceret, & vires paterentur.

Querebatur dein Cæsar, Pontificem scriptis ad Heluetios & ad 6 Galliarum Regem litteris, expeditioni obfuisse: cum per eas palam fieret, bellum non eam solam gratiam susceptum, ut Protestantes ob contumaciam in Imperium plecterentur, sed ut ad veterem Religionem adigerentur. Ad hæc Pontifex: Mirari se huiusmodi querimoniam; cum enim Cæsare ipso petente hæc conditiones in sancito fœdere fuissent appositæ, & Apostolicus Legatus cum tanto militum numero contra Fidei peruelles missus esset; quisnam verum rei consilium ignorare posset, bello prorsus politico sibi conficto? Præterquam quod illæ Pontificiæ litteræ quasitæ, sollicitatæ, atque inspectæ iam fuerant à Cæsaris ministris: proinde si perniciosæ euassissent, Pontificem iustius expostulaturum, quod ab iis viris quibus ipsi fides habenda erat, ea fuissent efflagitata, quæ susceptis armis nocerent.

Adiciebat Cæsar: Se, ut Pontificis cohortationibus morem gereret, bellum aggressum, ex quo potissimum emolumentum in Apostolicam Sedem erat redundaturum. His Pontifex reponebat: Admodum se lætari, tantum sua consilia valuisse apud Cæsarem, qui hoc posito, tametsi nihil aliud à Pontifice accepisset, plurimum ipsi deberet, quod eius operam expeditionem suscepisset, quæ tantum Dei obsequio, tantum Cæsaris gloriæ conducebat, ac tam feliciter cesserat: decerptum hæcenus fructum vnicè penes Cæsarem esse, urbibus locisque suam in potestatem redactis; Sedis verò Apostolicæ emolumenta esse solum in spe: quamquam hæc ipsa spes niti firmissimè videretur in eo, quod Cæsar Diuinæ gloriæ fœderisque pactationibus debebat.

Conquerebatur iterum Cæsar, complures ex Italicis militibus 7 stipendiorum penuriam discessisse. Contra subiiciebatur, ea fuisse semper integrè persoluta, perinde ac planè in duobus superioribus subsidiis à Pontifice Pannoniæ suppeditatis. Proinde aliquorum redditum tribuendum potius locorum asperitati vel incommodis, quibus illi se ibi malè acceptos querebantur; Italos omnium primos illic affuisse, adeoque strenue pugnasse, ut ipse Cæsar ab iis sibi satisfactum testaretur.

Petebat insuper, ut stipendia supplerentur, totidem Germanis soluenda, quot Itali abscesserant. Respondebat Pontifex; Hunc
militum

militum secessum non Italis peculiarem fuisse, sed Hispanis Germanisque communem; plerosque Itatorum non castris, sed vitâ in præliis decessisse; adeoque censere, nullâ se amplius obligatione teneri: verumtamen huiusmodi supplementum modicam ad summam redigi, nec se recusare expertorum hominum arbitrio rem committere, suoque cuiuscumque debito satisfacere.

1547.

8 Iterabantur à Cæsare querimoniam, quod nollet Pontifex in Hispania pagos Ecclesiasticis beneficiarios diuendi, aliâve ratione pretium quingentorum scutorum millium ex his conquiri. Sed opponebat Pontifex apertum pactionum tenorem, quæ, quantum ad huiusmodi venditionem spectabat, fuerant à Senatu Vaticano repudiata, concessio vt Cæsari aliunde satisfieret. Id porrò intelligi non poterat de quingentis scutorum millibus: nam pactiones, quas diximus Senatu propositas, habebant, Ecclesiarum in annuis prouentibus iacturam, esse à Cæsare reditibus æqualibus aliunde reparandam; adeoque nullum inesse ius Cæsari, quingenta scutorum millia, nisi cum ea iacturæ reparatione, deprecendi. Aliàs Cæsaris Administris visum abundè fuisse, à Pontifice oblata trecenta scutorum millia; & tamen huic summæ post reditum Farnesij Legati accessio- nem à se factam. Claudebatur responsio tum enumeratis ingentibus subsidiis, quæ Pontifex & Ecclesiastici variis modis in illud bellum Cæsari subministrauerant, aded vt ipsi magna ex parte subue- nerint; tum argumento ex his aliisque præteritis beneficiis dedu- cto, quantum in Pontifice fiducia in posterum Cæsari collocandum, pro eo ac ratio postulasset, citra omnem obstrictæ fidei necessitatem.

Sic igitur Pontifex longioris obligationis vincula declinabat, donec pace compositâ inter Carolum & Franciscum, metu soluere- tur, ne per fœdus cum Cæsare in Gallum arma consociaret. Ve- rum vt spes pacis tunc tenuis affulgebat, ita nullus postea exitus fuit, & quod Carolus à pacificatione nimis abhorreret, & quod oblatum illius sequestrum auersabatur. ^k

9 Quod ergo ad pacis negotium spectabat, iam initio Cæsar alie- num ab ea animum Nuntio præ se tulerat, causatus haud posse sal- uâ dignitate ad illam pacem se flectere; propterea quod crederetur ipse alio implicatus bello ad eam per vim pertrahi. Sed reuera nec possessas restituere prouincias is volebat, nec inire concordiam, vbi etiam consensisset Gallus, vt quæcumque ipse obtinebat, sibi reti- neret, acri curâ stimulatus, quod Sabaudia Dux, sanguine ac fœde- re sibi coniunctus, adhuc ditionis suæ parte non modicâ orbatus esset, quam ei tamquam Cæsaris clienti Gallus ademerat. Qua- ^k

^k Ex varijs litteris Ve- rali Nuntij ad Farnesij Cardina- lem, in volumine Archi- uij Vaticani, cui titulus, *Littera Ve- rali*, an- no 1542. vsque ad 1547.

propter

1547. propter, vbi primum Goronus rem proposuit, Carolus respondit commotior: Regi quod neque suum neque meum est, retinere non licet: animique commotio aucta est, delatâ sibi Regis Galliæ splendide minitantis voce (tamen Gallicus apud Cæsarem Orator eam inficiatus sit) à se nimirum eousque molestiam Cæsari haud exhibitam, ne expeditionem in hæreticos interturbaret; tunc verò cum victorem cerneret, velle se illi bellum inferre. Quâ voce satis intellegebat Carolus, triumphum ipsius Cæsaris à Gallis ante victoriam cani. Proinde in ea verba coram Oratore Gallico prorupit: Si id ita feret, se ad Gallum peruenturum, & viam callere; volens per hæc in memoriam reuocare angustias, in quas Gallos coniecerat, cum armatus Galliam diuexauerat, vnde postea postrema inter eos concordia manauerat. Quod verò ad pacificationis sequester, ad Pontificem inquam, pertinebat, Cæsar incredibilem animi amaritiam conceperat ob id ipsum, ad quod pax conducere potuisset, videlicet ob memoratam subsidij cessationem: idcirco ad acerbissimas cum Nuntio querelas progressus, inter cetera dicebat, Boni pastoris, quin etiam probi hominis non esse, in eiusmodi rerum conditionibus ipsum deserere: ab aliis morbum Gallicum contrahi in iuuenili ætate, at in senili à Pontifice, tamen reuera iuuenis etiam Gallis fuisset addictus. Cumque responderet Nuntius, Nulli partium adherere Pontificem, subiecit ille: Ita enim uerò; sed hæc in medio persistendi ratio Christianam Rempublicam euertit. Affirmabat, compertum sibi esse, Paulum in Francisci Regis gratiam à fœderis continuatione recedere; id pollicitum Oratori Gallorum Regis, prosperos sibi successus obturbare conantis, ut proinde Constantiam, Vlmæ & Augustæ exemplo se Cæsari dedere meditantem, rex ad oblectandum animauerit.

Ad has expositulaciones haud destiterat Nuntius dignitatem & 10
causam sui Principis sustinere, commemoratis Pontificiis sumptibus in eam Cæsaris expeditionem, septingentis quinquaginta scutorum millibus, & traditâ facultate alia decies centena millia ab Ecclesiis excerpti: belli periculis & incommodis duo nepotum dilectissima capita obiectasse, atque suæ ditionis nouena militum millia amisisse, adeoque ingens videri Pontificis infortunium, quod tam caro pretio non beneuolentiam, sed inimicitiam Cæsaris commiserat. Sed quò simul eum deliniret, simul per spem alliceret ad concordiam, subiecit, Præterita tam ampla, tamque recentia beneficia, pignus futurorum, & quasi firmissimum vadimonium esse posse; nihil quippe fortius ad noua beneficia conferenda homines trahit,

trahit, quàm cura ne vetera, si ingentia fuere, deperdantur: quare cum in id coalescerent tum animi propensio, tum studium Religionis, dubitari non posse, quin Pontifex libenti animo esset Cæsari suppeditaturus quidquid per vires, rerumque conditiones licuisset. Verùm nemini melius innotescere, quàm ipsi Cæsari, cuius potentia ceteris præcallebat, quibusdam in rebus peragendis reuerà minus esse liberos, magisque subiectos quàm ceteros, eos ipsos, qui supremi ceterorum Domini nuncupantur. Huiuscemodi nubes inter Cæsarem & Pontificem tunc obuoluebantur, è quibus erupere postea procella, grauem perniciem immensumque terrorem Christianæ Reipublicæ inferentes.

11 Varia cum Patrum in Concilio funera, tum Principum extra Concilium eos menses nobilitarunt. ¹ E Patribus obiit Ioannes Caluus, Minorum Obseruantium Moderator, à Corsica, integritate vitæ doctrinâque conspicuus, vnde communem venerationem amoremque sibi conciliarat. Decessit paulò post ^m Henricus Loffredus Episcopus Caputaquensis, vir litteris ac Religionis studio præstans, ac Cæsaris apprimè studiosus, sed linguâ minimè cautus; quapropter paucos ante dies, ⁿ dum de propositis emendationis Decretis ferret sententiam, ea sophistica nominarat: de quo Montanus in alio cœtu acriter conquestus, dissimulato eius nomine dixit; Licere quidem cuique quæ sibi viderentur de Decretis, velut embryonibus non partibus, propositis expromere: sed aliud esse dicendi libertatem, aliud contumeliæ iactandæ licentiam; cum præfertim ea contumelia Legatos peteret, qui peculiaribus congressibus præerant; perinde ac si vellent per verborum ambages non dirigere, sed in tricas conuicere Christi cultores. Sed dictum postea Loffredus excusauit, professus, se nihil aliud per vocem sophistica significare voluisse, nisi ambigua & obscura. Iusta illi solemniter persoluta, collegis omnibus confluentibus.

¹ Diarium
Massarelli,
21. Ianuarij
1547.
^m 6. Martij,
vt in Diario.

ⁿ Diarium,
& Acta 8. &
16. Februar.

12 Alio externo funere sublatus est Synodo vnus ex præcipuis doctrinâ Episcopis. ^o Etenim vxore Guidobaldi Ducis Vrbinatis extinctâ, vir eius grauissimo oppressus mœrore, Bertanum supra ceteros intimum sibi tam instanter ad solatium poposcerat, vt Legati repugnare nequierint. Bertanus verò eadem operâ simul mœstitionem à Pontifice ob veteres offensiones, illum cohortatus, ad prolem virilem sibi quærendam per nuptias Victoriæ Farnesiæ Petri Aloysij filiæ, quæ postmodum Christianarum Principum exemplar eluxit.

^o Litteræ
Ceruini ad
Farnesium,
28 Febr.,
1547.

1547.

p. 27. Januar.
ex Diar.
Maffirelli.
q. 28. Iauua-
rij.

r. Vide Spon-
danum an-
no 1. 47.
n. 16. & quos
ipse citat.

Maiores Principis sub idem tempus viduitas obtigit, defunctâ 13
Anna Regis Romanorum coniuge, quæ Pannoniæ diadema viro
detulerat, ipinis magis quàm gemmis contextum.

Postridie quàm Anna obierat, 4 diem clausit Henricus Octauus
Angliæ Rex, idemque inter Christianos Principes per annos pluri-
mos maxime inglorius, planeque miserrimus. Quisquis editam ab
illo stragem euoluet tot hominum quæ sanguine, quæ magistratu,
quæ doctrinâ præstantium, vt incestas suas nuptias, & sacrilegam
hierarchiam sustineret; mirabitur profectò, vel ex horrore Regem
illum non contabuisse, qui se tot nobilissimorum capitum carnifi-
cem intuebatur. Retinuit, quamdiu vixit, inter incendia libidinis
ac furoris aliquam etiam pietatis fauillam: nouas hæreses semper
abominatus est, & per Ecclesiasticam, quam impie sibi arrogauerat
auctoritatem, eos viros elegit Episcopos, quos postea sub impiis illius
successoribus, vt Fidem Orthodoxam assererent, exilia & compe-
des nobilitarunt. Tot ab eo fuerant contracta connubia, & tam
oppositæ sententiæ prolatae ad ea modò legitima modò irrita de-
claranda, ex norma non alterius legis quàm suæ ex legis libidinis, vt
ad lites, adeoque ad bella vitanda, regni Ordines satius habuerint,
ipsi parenti successione iudicium arbitriumve permittere. Nomi-
nauit ille primò vnicum quem habebat virilis stirpis Eduardum,
tertiæ coniugis Ianæ Seimeræ filium; deinde Mariam, primo loco
genitam à Catharina prima & legitima ipsius coniuge; tertio Eli-
sabetham, ex Anna Bolena susceptam. Illud Henricus infortunium
passus est, quod tantoperè Principes exhorrent; nimirum, paucos
intra annos cunctos sibi filios, nepotem nullum Regni successores
habuisse; viciscente fortasse Deo multiplices nuptias, quibus viri-
lem sibi prolem perpetuare conatus fuerat, celo vel inuito. Eduar-
dum monuit, ne primatu excepto, ab Ecclesia Catholica quidquam
recederet; sed extemplò constitit, perinde id fuisse, ac firmitatem
parietis commendare, simulque fundamenti euerfionem imperare:
mox enim successor in hæresim præceps corruit, & Britannia post-
modò tamquam in Africam conuersa est, monstrorum omnium
feracem.

Deludit Suauis conceptam tunc à Catholicis spem, futurum 14
nempe, vt filius à patre discordaret; atque verè discordasse, exce-
ptis confestim doctrinis Ecclesiæ Romanæ repugnantibus. Si spes
omnes successu vacuæ irrisionem merentur, oportebit Theologi-
cam Spei virtutem deridere, quæ fanè à Deo cunctis fidelibus præ-
cipitur, & tamen in ipsorum pluribus euentu carebit. Sed me iuuat
iterare

iterare quod dixi, & aliàs dicam, quò in lectorum animis altius imprimatur: Quòd huiusmodi spes vacua fructu ceciderit, obseruetur ab euentu, cuiam maiorem iacturam intulerit, an Romæ, quæ splendorem amisit, ab Angliæ eiusque Principum obsequio priùs ubi collatum, an Angliæ, eiusque Principibus, qui aureum illud pacis vinculum amisere, ab ipsis feruilem dominantis Romæ catenam existimatum. 1547.

C A P V T I V.

Confutantur varia Suavis dicta aduersus Decreta Sessionis septimæ de Sacramentis nouæ Legis, eorumque numero: de discrimine inter ea ac Mosaica; ac de voto Baptismi, ad primam Iustitiæ susceptionem necessario.

- 1 **R**egrediar cum Suauis ad Concilij res. Expiscatur ille ex hæreticorum libris rationum momenta magis popularia aduersus varia Fidei dogmata Tridenti fancita; fingitque, à quibusdam certis Theologis ea ibi proposita in priuatis conuentibus, quorum nomina, propriasque conditiones exprimit more fabulatorum, ad vulgi fidem aucupandam: nullam tamen earundem rationum solutionem postea refert, quippe qui satis non habet insinuare, Decreta illa fuisse cum auditæ veritatis ignoratione confecta, sed insuper persuadere contendit, cum pertinacia contra patefactam veritatem pronuntiata. Quamuis autem harum quas narrat disputationum nihil comperiam; tamen quia nonnulla ex illis argumentis, cuiuscumque sint auctoris, responsionem aliquam postulant, saltem apud complures non apprimè doctos; breuiter hinc ea referam, ac refellam, non tamen quantum potest, sed quantum sufficit.
- 2 De numero Sacramentorum dicit, Omnes conuenisse, ea septem esse propter auctoritatem Scholasticorum post Magistrum Sententiarum, ob auctoritatem Concilij Florentini, & Ecclesiæ Romanæ traditionem. Sed cur præteriit, ea de re Græcam pariter Ecclesiam conuenire, quæ octo ab hinc sæculis à Romana desciiuit? Cùm tamen super eo cum Romana consentiat, fateri necesse est, id in vtraque à primo fonte dimanasse, à Christo videlicet & ab Apostolis.
- 3 Addit, à plerisque dissuasum, statui septem, & non plura esse propria Sacramenta; sed eos maluisse nihil fanciri, an cuncta quæ

1547. propriè dicuntur Sacramenta, septem ne sint, an pariter aliud quidpiam propriè sit: studetque huiusmodi consilium corroborare, quoniam sententiis de Sacramenti definitione, & in quo ipsius natura sita sit, adeò variantibus, certò statui non poterat, quæ & quot ea planè essent. Vulgaris omnino cauillatio! Ergo quoniam variæ sunt opinioniones de natura quantitatis, & an sita sit in peculiari aliquo accidente, an in sola materia, an etiam in singulis corporum qualitibus; idcirco fidenter nobis statuere non licet, hoc illudve quantum esse? quoniam tot sunt argumenta de numeri natura, num is solis vnitatibus absolutis consistat; num ratio, vt aiunt, insuper illis addenda, quæ vel reuerà aliquid sit, vel ab ipsa ratione concepiatur; idcirco ne in ancipiti fortasse pendet qui & quot numeri inter vnitatem ac denarium intercedunt? Aliud est, quemadmodum alibi diximus, ignorare quid saltem extimè res quædam sit, & pro vulgari nominis significatione; aliud, eius intimam rationem haud penetrare. In priori sensu constat inter Scholasticos, quid sit Sacramentum; idque satis est, vt enumerentur: quo pacto vt enumerentur planetae, opus non est, ipsorum naturam introspicere, sed sufficit nominis significationem percipere. Quapropter vocabulum Christiani Sacramenti (tamen per ampliorem significationem ab antiquis Patribus sæpè vsurpetur) quo pacto nunc intelligitur à Scholasticis, sonat signa quædam sensibilia, per ritus ac ceremonias exhibita Christi nomine, quæ, modò debitæ conditiones adsint, gratiam certissimè conferunt supra eam mensuram, quam exigunt meritum ac præparatio suscipientis.

Ex hac declaratione palàm fit, cur inter Sacramenta non connumerentur Abbatis benedictio, Cardinalium creatio, martyrium, & huiusmodi plurima, quæ Suavis memorat: nimirum quia priora duo gratiam non impertiunt; tertium, si eam confert, certo quodam ritu, statisque ceremoniis haud exercetur, neque Christi nomine, sed potius in Christi odium infertur. Probè quidem obseruauit Ioannes Caruaialius ex Ordine Minorum Obseruantium, putari à Gabriele Biel, ^a susceptionem Eucharistiæ peculiare quoddam Sacramentum esse, vtpote quæ gratiam infundat; non tamen propterea reuocata in dubium fuit sententia, quam ceteri scriptores complexi sunt, & quæ à Florentino statui, & à ratione confirmari visa est. Siquidem Eucharistiæ susceptio distinctam gratiam non affert, sed mera quædam applicatio est, quâ Eucharistia reipsâ gratiam conferat. Vnde autem fiat, quòd huiusce Sacramenti susceptio non veniat (quod Petrus Cardinalis Aureolus opinatus est) in

Sacra-

^a In 4. distinct. 8.

Sacramenti constitutionem, quamvis Eucharistia, nisi suscipiatur, gratiam nequam pariat, nihil attinet ad Sacramentorum numerum; & à nobis forsitan alibi declarabitur, vbi ea, quæ in alia Sessione de Eucharistia stabilita sunt, recensimus.

5 Non igitur latebat Scholasticos, nec apud eos discordabat significatio Sacramentorum nouæ Legis, quantum opus erat, vt quænam propriè essent discernerentur. Hoc posito, quis ambigat, à Synodo declarandum fuisse, ea propriè significari? Qui non propriè loquitur, nisi à rerum conditionibus id ipsum explicetur, non docet, sed decipit. Similiter necesse erat numerum ita statuere, vt quilibet maior excluderetur: non modò quia liberum aliter fuisset cuique pro suo arbitratu noua comminisci; sed quia in aperto erat, eam semper fuisse sententiam Ecclesiæ, ac præcipuè Synodi Florentinæ, quæ docet, ea septem esse, & singulatim enumerat. Quod si non satis id foret, vt ea septem esse dumtaxat declararetur; neque pariter esset satis, vt constaret non esse plures quàm tres Diuinas Personas, antiquissimum Trinitatis nomen ab Ecclesiâ vîratum, & quòd tres tantummodò in sacris Litteris numerentur, adeoque vnicuique licuisset Personarum cateruam in Deo fingere. Quis porrò, nisi mente captus diceret, Terram, Aquam, & Aërem, tria esse elementa; & vbi quis opponeret, ea esse quatuor, responderet, id nequam à se negatum, & in quatuor vnitatibus tres etiam contineri? Satis vnusquisque intelligit, an per huiusmodi formam definiendi Ecclesiæ magisterium se dignum exerceret ad fideles erudiendos. Non igitur eò quòd rationes à Suau productæ ambiguum redderent eorum numerum, quæ apud Christianos vera & propria sunt Sacramenta, dissuaserunt nonnulli ea verba, *nec plura, nec pauciora*; sed quia censèbant, non alia verba esse adhibenda, nisi quæ vsurpauerant Florentina Synodus, quarta Carthaginensis, Hugo Victorinus, & alij antiquiores. Verumtamen his responsum est, nondum eà tempestate emerissee duas illas hæreses, quibus opprimendis opus erat illius veritatis explicatione, quæ in eorundem Conciliorum Decretis implicite continebatur: altera quippe hæresis affirmabat, duo vel tria esse vera Sacramenta; altera verò, Sacramentum esse quodlibet signum, quo in sacris Litteris gratiæ promissio continetur, cuiusmodi sunt etiam eleëmofyna & precatio.

6 Quod attinet ad mysticas septenarij numeri rationes, quas Suauis Patrum disputationibus ad eos deridendos attribuit, obseruandum est, aliud esse, veluti probationem dogmatis illas adducere, quod stultum sanè fuisset; aliud verò, aliunde iam firmatà illius

1547. probatione, numeri conuenientiam exquirere. Hoc sanè aliquis ex Theologis suis scriptionibus præstitit in transcurso; quòd irrisio- nem si meretur, irridendus etiam erit, non inquam Plato, sed S. Gregorius, & præ ceteris S. Augustinus, qui mysteria frequenter obseruat in numeris. Enimuerò cum certissimum nobis sit, infinitam inesse Deo sapientiam, nec vllam rationem atque conuenientiam, quamuis subtilem & abditam, occurrere nobis posse, quam ille non nouerit; suspicari non licet, ne in eius operibus, ac verbis interpretandi id nobis contingat, quod Plutarcho accidit, cum in Homeri versibus ea disciplinarum arcana deprehendit, de quibus numquam fortasse Poëta cogitauit. Præterquam quòd Catholici conuenientiam numeri septenarij in Sacramentis haud certè ^b in huius numeri generatim excellentia fundant, sed in eo quòd vetus Testamentum vbique hoc numero vtatur in purgaminibus antiquâ Lege præscriptis, quæ constat vmbra ac figuras fuisse aliarum purgationum efficaciorum, quæ Legi gratiæ referuabantur: modò si quidem præcipiebat septem animantes offerri, modò purgationes septem diebus peragi, modò septem vicibus aspergi sanguinem. Quare admodum verisimile fuit, numero figuræ numerum rei figuratæ respondere.

b Vide
S. Thomam
in 4. dist. 2.
q. 8. & tertiâ
Parte q. 65.
art. 1. & con-
tra Gentes
lib. 4. cap. 58.
& Bellar. de
Effect. Sa-
cramento-
rum l. 2.
c. 26.

Refert Suauis, votum, hoc est desiderium Baptismi, compluri-
bus visum ad iustificationem minimè necessarium, quandoquidem
Cornelius & pius Latro absque vlla Baptismi notitia gratiam sus-
cepere: verùm alios respondisse, votum saltem implicitum esse ne-
cessarium, quoniam hi ambo si nouissent Baptismum, expetiissent.
Sed primò quidem accuratiùs danda fuisset opera Suauis hisce do-
ctrinis intelligendis, si studebat verisimilius imitari Tridentinorum
Theologorum dicta, qui numquam pij Latronis exemplum addu-
xissent; optimè gnari communis sententiæ, docentis, obligatione
susciipiendi Baptismi, quamuis à Christo, antequam pateretur, præ-
nuntiati, neminem deuinctum fuisse, nisi post illius mortem; tam-
etsi varient opiniones Doctorum, quandonam primò vim habue-
rit illius susciipiendi præceptum. Mirum itaque non est, si alter ad-
uersariorum sine norma non tantùm veritatis, sed ne verisimilitu-
dinis quidem, rationes comminiscens ab altero aduersario adductas,
ita etiam de cetero eas mancas ac deformatas affert, vt id nonnisi ad
fidem veritatis eleuandam valeat. Quænam hæc est explicandi ra-
tio, quo pacto ipsa perfecta dilectio, quâ Deus amatur, & quæ ad
iustificandum satis est, implicitum Baptismi votum inuoluat? Im-
plicitum dicitur non id quod esset, sed quod reapse est, quamuis
in

in altero inuolutum, adeoque non satis conspicuum. Et hac ratione in voluntate generali peculiare quoddam implicite continetur: non quia illud expeteretur, si tunc innotesceret; sed quia quicumque totum vult, singulas illius torius partes confuse vult.

1547.

- 8 Sic igitur res se habet: Homo expertus Baptismatis, ut iustitiam adipiscatur absque Baptismate, necesse est super omnia Deum diligat, velitque integram illius legem vniuersè obseruare; quamquam ipse peculiaria præcepta vel ignoret vel non reminiscatur. Iam verò lege Christianâ potissimè post Fidem Baptismus præcipitur; adeoque Baptismi votum ad iustitiam consequendam est necessarium. Animaduertendum præterea, huiusmodi necessitatem non sufficere rei quam intendimus explicandæ, cum ea communis sit voto adimplendi cetera præcepta; à quo tamen voto conferri iustitiam non dicimus, sed ex eo vim infundendæ gratiæ adscribi huic voto Baptismatis: quoniam nullius alterius Diuini præcepti obseruatio fuit instituta ut conferat primam gratiam, & tamquam opus quod vitam ingenerat; sed solum quo antecedens augeatur iustitia, & tamquam opus quod à spiritali vita nascatur. Quamobrem quia huiusmodi opera vim non obtinent mortuæ animæ ad vitam reuocandæ, cum reipsâ exercentur; multò minus hanc vim obtinet votum ea perficiendi: sed istam Baptismi susceptionem suapte naturâ anima non viuens, sed mortua præcedit, cui ut vitam conferat, ea susceptio est instituta; adeoque ipsius susceptionis voto, quod in perfecta dilectione Dei continetur, hæc cælestis vitæ generatio assignatur. Quod autem dixi de voto Baptismi, locum habet proportionem in voto Sacramenti Pœnitentiæ, respectu eorum, qui post acceptam à Baptismo vitam lapsi sunt.
- 9 Deinde Dominicanis appingit, acriter eos studuisse, ut Franciscanorum opinio proscriberetur, Sacramenta videlicet non esse gratiæ causas physicas, sed solum morales; Legatos verò, diffusos à se posse illos satis comprimere, ea de re Romam scripsisse, simulque significasse, Religiosorum licentiæ frænum iniiciendum: quod ne guttulam quidem veri continet. Etenim omnibus in comperto erat, certum esse, ac statutum Concilio, nolle sententiæ cuiuspiam officere, cui nobilis aliqua è scholis Catholicis militaret.
- 10 De discrimine inter Sacramenta veteris ac nouæ Legis, recitat Suauis multas dissertationes, seu potius fabellas; ut in dubium reuocet Catholicam veritatem, quâ docemur, conferri ab alteris gratiam, ab alteris, quatenus Sacramenta sunt, tantummodò significari. Narrat primò, aliquem ex Theologis hanc definitionem
dissua-

1547.

disfluat, admonentem, res omnes, quæ genere quodam conueniunt, adeoque omnia Sacramenta, debere pariter vnam certam proprietatem obtinere. Quis inficiatur? Sed non eam proprietatem, quam Suauis cum suis nouatoribus vellet, esse nimirum mera gratiæ signa. Communis proprietas, & quæ generatim inest tum veteribus tum nouis Sacramentis, in eo est sita, quod vtraque quædam ceremoniæ sint subiectæ sensibus, à Deo institutæ, & gratiam significantes, tamquam Diuinæ ipsius gratiæ promissiones. Discrimen verò inter duo genera, quæ subalterna dicuntur à Dialecticis, sub hoc superiore genere contenta, inter, inquam, Sacramenta Mosaica & Christiana, in eo est, quod altera gratiam præsignificabant per futura Sacramenta Legis nouæ conferendam, altera verò eam significant tamquam conferendam à se ipsis, eo ferè pacto, quo pluuiam significant cum ranæ in paludibus coaxantes, tum nubes in aëre constrictæ: illæ significant pluuiam à venturis nubibus effundendam; hæ verò pluuiam quæ ipsæ grauidæ sunt, & quam ipsæ profundunt. Nec certè hoc discrimen fuit à Scholasticis voluntariè excogitatum: S. Paulus cunctas antiquæ Legis ceremonias appellauit elementa egena, vacua, & umbras. Et è diuerso habemus in Euangelio, hominem in Baptismo renasci; remitti in cælo peccata, cui remittuntur à Sacerdote; à carne & sanguine Christi, eam manducantibus, & hunc bibentibus, vitam conferri; per manuum impositionem Spiritum sanctum accipi: quæ ostendunt, Christiana Sacramenta non esse sterilia quædam signa, sed effectrices causas, fœtas sanctitate quam promittunt. Non tamen negauerim, potuisse à Suauis excusationem aliquam adduci, cur difficile sibi esset virtutem huiusmodi in Christianis Sacramentis credere: cum enim ipse tam frequenter ea suscepisset, numquam intra se quidquam expertus fuerat, vnde hanc sanctitatem sibi affusam coniceret.

C A P V T V.

Expenduntur quæ Suauis disputat de Characterè per triplex Sacramentum impresso.

Pergit Suauis differere de Characterè, quem secundùm Catholicam veritatem imprimunt in anima tria Sacramenta, quæ iterari nefas est. Dicit, quibusdam minimè probatum, hanc fuisse vniuersalem veteremque sententiam Catholicorum, cum animaduertent, Scotum^a sibi persuasisse, id necessario non trahi à verbis sacræ Scripturæ, vel Patrum; sed solùm ab Ecclēsia

^a In 4. distinct. 6. quæst. 9.

clesiæ auctoritate: qui modus, inquit, huic Doctori consuetus est, urbanè quidpiam negandi. Enormis prorsus impostura! perinde quasi Scotus Ecclesiæ auctoritatem flocci faceret. Vel vnus mihi demonstretur locus, vbi religiosus ille non minùs quàm ingeniosus Theologus indicet, negari à se id, quod alibi falsus fuerit auctoritate Ecclesiæ comprobari. Is itaque aliter, quàm alij communiter, opinatus, Scripturæ ac Patrum effata satis aperta non esse ad eam veritatem sine vlla dubitatione firmandam, concludit; *Propter ergo solam auctoritatem Ecclesiæ, quantum occurrit ad præsens, est ponendum, Characterem imprimi: ad hoc autem poni possunt tres congruentiæ:* his verò allatis, cuncta postea opposita argumenta dissoluit. Vnuscuique iam expendat, an hic sit modus urbanè & ciuilitè negandi. Quin ex hoc ipso quòd Scotus ante tria sæcula confessus fuerit, veritatem hanc in Ecclesiæ auctoritate niti, & propterea se illi assentiri, satis liquet antiquitas & concordia huiusce sententiæ, quam eodem Scoti testimonio conatur Suauis oppugnare.

2 Mox enumerare aggreditur varia Scholasticorum opinamenta, quidnam sit Character, quasi Theologis Tridentinis id fuisset definiendum: & tamen constat, huiusmodi sententias à Scholasticis productas eâ ratione fuisse, quâ Ptolomæus mundi systema ordinauit, nimirum, non quòd ipse arbitraretur hanc vniuersitatem ita planè cum suis omnibus spheris ac sideribus esse compactam & collocatam, sed solùm quòd statum situmque rerum possibilem construeret: qui si fortè veritati responderet, ea omnia euenirent phænomena, quæ in cælo terraque obseruantur; tametsi Deus ac Natura moliri potuissent innumerabiles alios rerum ordines aptiores, nec nobis excogitados, ex quibus eadem phænomena prouenirent. Idem Scholasticis labor est de Characterè, aliisque obscuris questionibus: varios, inquam, modos excogitant; qui si cum vero concordarent, id ipsum planè eueniret, quod in ea re nobis ostendunt non cæli phænomena, sed cæli oracula. Ceterùm quoties contingit, vt perspicuè quidem constet rem quamdam esse, simulque vt omnino simul lateat quid illa sit? Potest ne quidquam clarius patere, quàm esse tempus? Et tamen quidnam sit tempus, adeò obscurum est, vt vel ipsa perspicacissima Augustini mens in tenebris hæserit. Dei voluntatem esse liberam, adeò verum est, vt ne ab Ethnicis quidem plerumque negetur: sed quid sit hæc ipsa libera Dei voluntas, nodus est adeò inexplicabilis, vt quæcumque ad eum dissoluendum rationes excogitentur, omnes tandem vix probabiles habeantur. Itaque in huiusmodi rebus, ad Fidei magisterium spectat

1547.

stat docere an sint; ad ingeniorum palæstram, indagare quid sint. Quare, ubi res agitur de dogmatis statuendis, non de habendis disputationum conflictibus, oportet Augustinum imitari; cui cum è sacris Literis exploratum esset, malos dæmones igne torqueri, animaduersâ explicandæ rei difficultate, *Satis est*, inquit, *scire id fieri miris sed veris modis*, Suavis verò confidit persuadere se posse, Hieronymum Oleastrum, virum doctissimum, auctorem fuisse, ut in Concilio stabiliretur de Charactere, aliorumque Sacramentorum effectis quædam sententia, affirmans nescio quod ornamentum ab illis omnibus impressum in animis; ita tamen, ut ab eorum quatuor imprimatur delebile, à tribus verò indelebile. Sententia quidem non modò ab aliis Scholis oppugnata, sed à Thomistis plerumque deserta, & quæ à S. Thoma in iuuenili prius ætate concepta, in senili postmodum educata non fuit; quod ipse quoque Suavis obseruat.

Sed quoniam de huiusce Characteris impressione Suavis perinde blaterat, ac si id esset arbitrarium Scholasticorum inuentum; haud omnino prætereunda puto huius dogmatis fundamenta. Multa sunt in sacris Paginis effata, quibus dicimur à Deo signari, sigillo imprimi, suæque hereditatis pignore donari: ^b quod sæpè disertius & clarius affirmant, nominatim de Baptismate, Confirmatione, & Ordine, antiquissimi Patres Græci ac Latini; ^c à quibus Magister Sententiarum postea desumpsit, qui eorum dictis suum Opus contexit: præcipuè verò notatu dignum est Augustini dictum productum à Seripando, acriter contendente, ut articulus non tamquam probabilior, pro eo ac aliqui sentiebant, sed tamquam certus reciperetur. Hæc igitur habet Augustinus in Epistola vigesima tertia: *Baptismi Sacramentum sufficit ad consecrationem, quamuis ad vitæ aeternæ participationem non sufficiat: quæ consecratio reum quidem facit hereticum, extra Domini gregem habentem Dominicum Characterem: corrigendum tamen admonet sacra Doctrina, non iterum similiter consecrandum.* Idem vsurpat vocabulum hic Doctor alibi sæpissimè; affirmatque tum ipse tum alij veteres Patres, huiusmodi Characterem ex anima euelli non posse, atque ea de causâ tria quæ diximus Sacramenta iteranda non esse.

Quemadmodum itaque similes loquendi formulæ, quæ certè qualitatem aliquam nobis intimam & impressam sonant, apud sacras Literas, de gratia quâ iusti reddimur, vsitata, trahebantur ab hæreticis ad non propriam sed metaphoricam significationem; ita quoque de Charactere fiebat. Quòd eas hoc pacto interpretarentur, hæc

b 2. ad Cor. 1.
& ad Eph.
11.
c Bellar. de
Effect. Sa-
cram. l. 1.
c. 2.

hæc erat ratio: quia nimirum inter homines potestas & adoptio nihil veræ qualitatis imprimunt; & tamen de ipsis eadem dicendi ratio adhibetur; cum Iurisperiti de illarum viribus ac nexibus ita loquantur, ac si physicæ reuerà qualitates intrinsecus inessent possessoribus: adeoque existimandum, sacras Litteras consuetudinem hominum secutas, similibus loquendi formis in eandem sententiam vsas fuisse; cum alioquin humanum exemplum ostenderet, opus non esse huiuscemodi qualitatis siue vt homo per iustitiam adoptetur à Deo, siue vt operandi potestatem in memoratis Sacramentis accipiat.

1547.

5 Sed ita disputantibus disparilis exempli ratio nequaquam animaduersa: id enim apud homines ab ipsorum imbecillitate procedit, quæ potis non est alios nobilitare atque cohonestare per intimas reuerà animi dotes, ius ipsis aut hereditatis aut magistratus imperientes. Cum autem id præstare non possint, fingunt quodammodo eas dotes homini tribui ac infundi; adeoque inter se conueniunt in agnoscendo colendoque eo filio adoptiuo, seu constituto Magistratu, perinde atque is qualitate interiori fuisset ornatus, quæ huiusmodi cognationem aut potestatem illi contulisset. Atqui Deus quidquid vult potest, & quod efficit numeris omnibus perficit; quocircà quæ vellet homo, sed nequit in iis quæ tribuit efficere, adeoque planè fingit, ea Deus reuerà præstat per inditas animis penitus dotes, simulque per adiecta supra naturæ conditionem decora ac vires. His autem dotibus alia peccata delentur, & huiusmodi est gratia, quæ iusti reddimur; alia lituræ non subiacent, cuiusmodi sunt id quo quispiam Christianus efficitur, id quo militarem Christi tesseram obtinet, & id quo in hac militia magistratum ac potestatem accipit: atque hæc postrema decora Characteres appellantur, & ab illis Sacramentis imprimuntur, quæ ex institutione Christi, veterique Ecclesiæ vsu ne post peccatum quidem iterari fas est. Iure quidem ille sapiens questus est, humana ad Deorum numina in suis fabulis ab Homero translata, optauitque, vt è contrario diuina ad homines transfunderet. At Suavis vti artis suæ, hoc est mendacis narrationis principem imitaretur, ea, quæ non cernit in hominibus, non credit in Deo.

1547.

CAPVT VI.

Refelluntur, quæ Suauis obiectat articulo de intentione ad efficaciam Sacramenti necessaria, & de materia ac forma illud constituentibus.

Numquam Suauis aptiorem aditum ad imponendum populo speciosis fallaciis nactus est, quam in articulo de intentione, quæ si minister careat, nullum conficit Sacramentum. Hic in scenam Catharinum inducit, miras excitantem tragœdias, atque amplificantem, ex hoc incertum pendere, num omnes Sacerdotes & omnes Episcopi verè Sacris initiati fuerint, à quorum singulis pendet efficacitas innumerabilium sacrarum actionum, absolutionum & consecrationum, quas non hic vel ille solum homo, sed per infinitam successionem exercuerint ij omnes Sacerdotes aut Episcopi, qui vel ab eo proximè, vel ab alio per ipsum initiatis gradum susceperunt. Ad hæc cuiuspiam patris anxietudinem deplorat, qui formidare posset, ne moribundus filius ob impiam ministri voluntatem Baptismi efficaciam, adeoque cælesti gloriam fraudaretur. Narrat ad has Catharini rationes Concilij Patres obstupuisse; non tamen idcirco destitisse, quin tamquam Fidei dogma communem sententiam definirent.

Quisnam tantus hic stupor? Nouane & inexpectata hæc illis argumenta tonuere, an potius millies decantata, imò passim tam obuia, vt vel mediocribus ingeniis occurrissent? Idem articulus nonne fuerat iisdem verbis in Florentino sancitus? nonne de illo iam scripserant insignes Doctores, quos mox proferemus? Quis igitur tantus ex improviso stupor incessit Theologis tam eruditis, ex oppositionibus tam vulgaribus? quæ quanti sint ponderis, mox patebit.

Obseruat deinde, Catharinum in sua sententia etiam post Tridentinam definitionem perstitisse, simulque sustinuisse, sibi Concilium non aduersari: vnde studet Suauis arguere, aut illius Synodi auctoritatem à Catharino intrinsecus despectam, aut eorum Canonum sententiam ne ipsis quidem Episcopis, qui eas protulerunt, notas fuisse.

^a Continetur in Opusculo, De intentione ministri.

Equidem existimo Catharini sententiam falsam esse; * sed non ideo per Tridentinos Canones disertè damnatam: quapropter fas illi fuit affirmare, eam Concilio non contradicere; quippe duos eximios Ordinis sui scriptores sequebatur, Petrum Paludanum, qui propensum animum in illam opinionem præ se tulit, & Syluestrum Prier-

Prieratem, à nobis aliàs laudatum, cui pariter post Florentinam Synodum probata est; vbi, sicut indicauimus, in Armenorum documentis habetur de intentione ministri id quod planè dicitur à Tridentina. Quin etiam sunt, ^b qui eandem opinionem S. Thomæ duobus in locis adscribant: ac hisce postremis annis Marius Scribonius Doctor Gallicus in sua Panalithia plurimis argumentis eam tueri conatus est. Mihi sanè licet affirmare, cum excitata fuisset nescio quæ litteraria contentio inter Catharinum ^c & sacri Palatij Magistrum, appositisque inuicem libellis litigaretur, rogatum à Legatis Pontificem, Palatij sui Magistrum moneret, vt ab inferenda alteri molestia desisteret, affirmantibus, vitam & doctrinam Catharini ab omnibus commendari. Vnde conficitur, opiniones à Catharino defensas, Patribus haud suspectas fuisse, nec illis fuisse in animo eas proscribere. Porrò si res ita haberet, numquam commisissent, vt per communes acclamationes ad Episcopatum promoveretur; neque is, qui tunc Synodo Legatus præerat, postea Pontifex Maximus, nobiliori hominem Tiarà exornasset. Itaque censeo, sententiam Tridenti proscriptam, eandem esse, quam Leo X. per suam Constitutionem in Luthero damnauit; videlicet, ita fuisse à Christo institutum Sacramentum, vt etiam si minister per manifestam irrisionem ac ludibrium illud peragat, effectum consequatur: quæ institutio apertissimè liquet quantum abhorreret ab Ecclesiæ dignitate, à sensu fidelium, & à conditione ceterarum actionum, quæ legitimè ab hominibus exercentur. At verò Catholici Doctores, quos numerauimus, conueniunt in exigenda ad efficaciam Sacramenti voluntate non modò exequenda illius exterioris actionis physicè consideratæ, quam præstat Ecclesia, quæ voluntas in homine pariter est ludicrè Sacramentum administrante; sed voluntatem eius actionis exercendæ per eam exteriorem cærimoniam hominis seriò agentis, quâ Ecclesia vititur, ac per speciem hominis eò illam dirigentis, quò Ecclesia dirigit.

3 Hæc in me persuasio ex eo confirmatur, quòd comperiam, cum articulus Lutheri, ab illius libro de Captiuitate Babylonica desumptus, proponeretur Patribus proscribendus, vbi dicit: *Quidquid credimus nos recepturos; verè recipere, quidquid faciat vel non faciat, simulat vel iocetur minister.* Verba articuli censuræ expositi hæc sunt; *non requiri ministri intentionem ad valorem Sacramenti.* Sed quidam ex Theologis censuerunt, damnandum non esse sine aliquò additamento, cum variæ de huiusmodi intentione circumferantur sententiæ; ac præsertim cum putarent complures, sufficere, si minister

1547.

b Vasquez,
& alij.

c Litteræ Legatorum ad Sfortiam Cardin. 16 Octobris 1546.

1547. id intendat exequi, quod efficere intendit Ecclesia: aliique communiter aiebant, id iam in Florentino proscriptum: & Seripandus illud damnandum affirmabat, quia in sensu Lutheri sumebatur, qui soli fidei suscipientis Sacramentum adscribit omnia, ipsi verò Sacramento nihil, adeoque nihil pariter ministro Sacramentum conferenti, quod dogmati Catholico aduersatur; relinquendum verò Theologorum disputationibus, cuiusmodi esse debeat hæc ministri voluntas, ut ipse conficiat, & reuerà conferat Sacramentum. Hinc patet, nihil in Concilio decretum, quidnam illud sit, in quod hæc ministri voluntas tendere debeat; sed solum fuisse requisitam eam intentionem, per quam ille sit reuerà Sacramenti effector, ac dispensator gratiæ, quæ per illud impertitur. Hoc posito, volunt illi Doctores, dummodò minister ex animo curet eam exteriorem actionem eo modo ponere, quo illam poneret si intenderet Sacramenti effectum imprimere, atque ita reipsâ eam perficiat, interiori voluntatem oppositam nihil officere Sacramenti efficaciam.

Sed quoniam communis Scholasticorum sententia, quam veram existimo, affirmat, opus esse voluntate saltè implicitâ administrandi reipsâ Sacramenti, libet mihi sententiam illam breuiter ab ea inuidia vindicare, quam ipsi conflare nititur Suauis rationibus auctoritate Catharini personatis, exaggerato periculo irriti Sacramenti; quod periculum & in quolibet Sacramento ex seipso proveniret, & in aliis planè innumeris, quæ ab illo subinde dependent. Vellem mihi responderet, num fortè in idem offendiculum non incurritur, quantumvis concedatur, huiusmodi ministri voluntate opus non esse: ac primò quidem, in cunctis Confessionibus quid Sacerdoti facilius, dum absoluit voce submissâ, voculam Sacramento necessariam omittere, adeoque sacram illam actionem irritam reddere, ut proinde homines innumeri Deum sibi reconciliatum arbitrati, sub dæmonis iugo persistant? Perge porro: Nónne idem pro sua libidine committere possent pagorum Curiones in conferendo Baptismo, ubi nemo è rusticis nouit, quænam sit forma necessaria? Atque ex hoc ipso, quòd aliquod in huiusmodi administratione Baptismatis irritum sit, quippe quod reliquorum omnium Sacramentorum ostium est, oriri posset inanitas plurimarum sacri Ordinis susceptionum, adeoque innumerabilium consecrationum & absolutionum, quousque mundi series duraret. Quapropter in quavis sententia confugere ad Diuinam Prouidentiam oportet, quæ aut hominum corda ita moderatur, ut arceat hæc incommoda; eoque ampliùs, quòd nullus priuatæ utilitatis stimulus quemquam in-

cit

1547.
 eitat ad huiusmodi sacrilegium perpetrandum: nemo verò sine utilitatis dote noxam amat: aut peculiari suâ indulgentiâ occulto actionis vitio medetur, breuique ita res ordinat, vt Ecclesia sua singularibus hisce antidotis Diuino confectis sanguine minimè defraudetur.

5 Ceterà, quòd singuli homines post quamcumque adhibitam diligentiam certi omnino non sint expiationis suæ, seu per Baptismi, seu per Pœnitentiæ Sacramentum habitæ, non solum absurdum non est, sed potiùs consonat Diuinis oraculis, & Ecclesiæ sensis de incerta perceptæ gratiæ notitia; nec cuiquam conqueri fas est, se innoxium hoc incommodo premi. Quicumque in peccato est, subiacer noxæ, adeoque indignus est, vt vniquam cum Deo in gratiam redeat: aliter enim tot infantes, qui absque noua ipsorum culpa Baptismo expertes decedunt, sed aut parentum incuriâ, aut casu repentino, dici possent iniuriâ cælo exulare: cum potiùs ex hac inæquali infantium sorte, sine vlla vel in ipsis vel in ipsorum parentibus meritorum noxarumque inæqualitate, colligat S. Augustinus aduersus Pelagium, tum inesse cunctis aliquam naturæ labem; tum à Deo per arbitrariam disparemque clementiam vnum, non alterum liberari: cuiusque datur post culpam, siue originariam siue voluntariam, posse resurgere, à Diuina misericordia datur; cui negatur, à Diuina iustitia denegatur. Communis tamen sententia est: Cum sensus pœna primigeniæ culpæ non debeatur, neque quiscumque rationis compos excludatur è cælo, quin apud inferos non damni tantùm, sed sensus etiam pœnam incurrat, adultis omnibus auxilium sufficiens à Deo suppeditari; quo si præstiterint id quod possunt ipsius vi præstare, iustitiæ dotem, cælique gloriam consequentur. Ad hoc obtinendum necessaria non est Baptismi susceptio; quippe ad iustitiam accipiendam satis est perfectæ charitatis in Deum actus; ad quem perficiendum, illis ante obitum haud negatur auxilium, nisi sibi ipsi defuerint; neglectis aliis auxiliis, ad alios actus minoris honestatis exercendos sibi concessis.

6 Quod si quispiam hisce responsionibus non satis acquiesceret, velletque de Diuina misericordia ampliora sentire; quis prohibet cum pluribus egregiis veterum Theologorum, ^{d S. Thom.} & cum recentioribus nec paucis nec obscuris opinari, in huiusmodi euentibus, in quibus ^{3. Par. q. 84.} ^{art. 8. respon-} ^{dens secundo} ^{argumento,}

refert hanc opinionem; nimirum, In infantibus suppleri tunc à Christo, & in adultis ab ipsorum fide ac pietate; dicitque, id posse suscipi quod spectat ad infusionem gratiæ, non tamen quod spectat ad Characterem, qui nunquam imprimitur, nisi veri Sacramenti operâ. Hæc sententia quam refert S. Thomas, fuit Alexandri Alesis; eamque secuti sunt Durandus & Gabriel, à Suarrio citati in Comment. huius art. sancti Thomæ, in versu cuius initium est, *In argumento secundo.*

1547.

quibus ministri simulatio nequeat vel homini qui Sacramentum suscipit, vel eius genitoribus translucere, tunc à Deo id quod deest, quantum fert necessitas, suppeditari; tum ne homo remedio destituatur, tum ne ordo Ecclesiæ perturbetur? Huiusmodi voluntas in Deo tametsi admitteretur vniuersè & certa, non idèd fieret, intentionem ministri Sacramento necessariam non esse; propterea quòd in his casibus, in quibus ea deficeret, gratia certè ex vi Sacramenti, Diuinæque promissionis minimè infunderetur; sed per liberalitatem, homini ex Dei promisso non debitam, quin tantummodo probabili argumentatione nobis innotescentem ex bonitate Diuina, eiusque loquendi agendique ratione, quâ verisimile fit, Deum statuisse de se largiri id quod ob suorum nequitiam ministrorum defuisset, simulque velle, ne sua seu vera seu prudenter credita promissio aliorum fiduciam frustraretur. Vt multa in pauca redigamus, duo sunt certà: Alterum, Ecclesiã à Deo vniuersè non deferri, nec piã cuiusque voluntatem peculiarem contemni; alterum, sapientiæ potentiaque Diuinæ rationem non deesse, quâ id totum perficiat, etiam si ministri voluntas ad efficaciam Sacramenti constituendam exigatur.

Cùm itaque ex huiusce voluntatis necessitate ad vim Sacramenti nihil absurdi proueniat, ex aliis rationibus conficitur, reipsã hanc necessitatẽ adesse: ac primò quidem ex ipsã natura omnium humanarum donationum & concessionum, quibus sine hac interiori voluntate nullus est vigor, ex communiori sententia; præsertim cùm huiusmodi voluntatis defectus naturã suã patet illi, ad quem spectat eas exequi; quemadmodum in re proposita contingit, in qua executor promissæ gratiæ promissique Characteris Deus est, qui cordis intima peruat. Secundo, sacrarum Litterarum testimoniis id confirmatur de quibusdam Sacramentis, ex quibus ad reliqua deducitur argumentum, cùm eadem virgeat ratio. Profectò peccatorum arbitris dictum est: *Quorum remisistis peccata, remittentur eis.* Nec censetur is remittere, qui verba sine remittendi voluntate pronuntiat. Clariùs quoque Iacobus Apostolus in extrema Vnctiõne requirit Sacerdotis preces, quæ sine dubio interiorem intentionem includunt; etenim precari non diceretur, qui preces Ecclesiæ proferret, sed non animo Deum alloquendi.

Hæc erant Suavi recensenda, si habebat in animo, lectores verã 8 cognitione rerum imbuere, non autem sententias ob oculos ponere, in eo veluti artificioso situ, quo Bononiensis turris, quamuis solidis innixa fundamentis, præterito ruinæ periculo spectantes illudit. Quã-

Quānam ille sinceritate potuit ceu productum à Catharino exemplum afferre illius Baptismi, quod à colludente adhuc puero Athanasio prope littus maris, aliis pueris collatum, post accuratum examen rei, adhibito Sacerdotum consilio, Alexander Patriarcha Alexandrinus tamquam ritè administratum probauit? An non animaduertit, si lus ille fuisset ludicra imitatio à pueris exercita, sine animo in alteris reuerà Baptismi recipiendi, in altero sine exteriori specie illius reipsà administrandi, eo exemplo firmatum iri id quod numquam uoluit non inquam Catharinus, qui simulationem saltem reuerà operandi exigit ex parte ministri; sed ne Lutherus quidem, qui fidem requirit, adeoque uoluntatem accipiendæ iustitiæ ex parte Baptismum suscipientis? Aliud igitur est, rem agere per oblectamentum, aliud per fictionem, & non reuerà. Quænam actio ad oblectamentum uerius fit, quàm alex ludus? & tamen seridò ludimus, & animo obligationis ex iustitia contrahendæ. Oblectationis itaque gratiâ inter eos pueros Baptismi Sacramentum administratum est, sed simul cum illius perficiendi uoluntate, idque potissimum ex eo conicitur, quòd in eo ludicro nemo ex iis qui prius Baptismum susceperant, oblatis sunt, sed solum catechumeni; quod discrimen ibi non fuisset adhibitum, si meram scenam uoluissent inducere.

Alia Suauis mendacia prætereo minùs ad fallendum apta, adeoque confutationis minùs indiga. Sed mihi temperare non possum, quin postremum obseruem quod in hac disputatione committit, ubi de materia ac forma necessaria Sacramentis agens, & nominatim Baptismo, dicit, antiquitus ab Ecclesia non iterum sacro fonte eos suscipi, qui iam inter quasdam hæreticorum sectas Baptismum acceperant, quamuis illæ materiâ ac formâ non uerentur, quæ necessariæ nunc putantur. Quod ipse probat, quia nulla tunc de forma ac de materia habebatur notitia. At equidem hominem percontarer: Ignorabanturne id temporis hæc uocabula materiæ ac formæ; an ignorabatur præterea res ipsa, quam nos per ea uocabula significamus, hoc est id, quod suapte naturâ Sacramentum constat? Si solum deerat huiusmodi uocabulorum cognitio, quid eâ consecutione turpius claudicans? Ignorat vulgus, quid importent in ense uocabula materiæ ac formæ: num igitur ense à securi, & ense ferreum à ligneo non discernet? Quod si existimauerit Suauis, per ea prima tempora nondum in comperto fuisse, quibus partibus constaret Baptismi ratio, & quid illud esset quod nunc Scholasticorum uocabulis explicamus per uoces materiæ ac formæ, nã ille

Pars II.

E

nimis

1547. nimis crassam comminiscitur tunc in Ecclesia ignorantiam etiam Euangelij, quo aperte docemur & Baptismi materiam, hoc est aquam, & formam quâ Baptismum conferimus, hoc est, baptizantes *in nomine Patris, & Filij, & Spiritus sancti*. Quinam unquam accidere potuit, ut in vniuersa Christiana Republica tam citò euane- rit traditio de iis, quibus constare debet Sacramentum maximè necessarium, maximè vniuersale, maximeque nominatum præ reli- quis quæ sunt in Ecclesia? At verò, vbi etiam id accidisset, quid causæ erat, quòd aliqui Baptismi ab hæreticis collati, sicut ipse fa- teretur, sufficere credebantur, aliqui non sufficere, adeoque illos tunc iterare mos erat? Quænam alia poterit excogitari ratio, nisi quòd in illis, non his cernebatur Sacramenti substantia? Nulla sunt re- rum genera tam opposita, quàm falsum ac verum; vnde qui se- mel falsum protulit, postea ne falsi conuinceretur, opus foret num- quam quidquam veri proferre.

C A P V T VII.

Dogmatum Canones promulgandi ordinantur, & quedam in iis obseruata.

Huius tandem ponderis sunt oppositiones, quibus veluti con- gestis montibus audet Suauis Concilium subuertere. Et sanè etiam si Diuinæ præsentis opem à Concilio mentis vi se- paremus, non modò virorum qui aderant sapientia, sed etiam exa- minum diligentia omne discrimen arcebat, ne opus in lucem pro- diret, quod non nisi à temerariis frontonibus despici posset. Mos ibi erat, auctorem primò ac librum notare, vnde quæcumque po- sitio exponenda censuræ fuerat excerpta; deinde super iis, de qui- bus damnandis conueniebat inter Theologos, breui commentario ab illis perstringebantur diuinæ Scripturæ, Conciliorum ac Pa- trum testimonia, ac neruosiora argumenta: super iis in quibus dis- cordabant, vtriusque partis fundamenta breuiter notabantur: in iis etiam, de quibus omittendis conueniebat, rationes cur omittenda essent proferebantur. Id autem tantum eruditionis doctrinæque continebat, ut solus ille commentariolus ad solertis ac maturitatis exemplum abundè esset. De his postea, per manus Patrum traditis, in generalibus congressibus tandem statuebatur. Quoniam autem argumentum de Sacramentis agitauerant Magister Sententiarum, ac S. Thomas, adeoque reliqui Scholastici illorum interpretes, vberius quàm Iustificationis argumentum, simulque continebatur à re-
cente

cente Florentino in documentis ad Armenios, haud necessarium visum est, ex professo ac propriis Decretis veram de eo doctrinam tradere, perinde ac in superiori Sessione peractum erat, sed solum per mera anathemata falsam damnare, quemadmodum de Originali peccato, in ea quæ ultimam Sessionem præcesserat, factum erat.

1547.

- 2 Post longas igitur obseruationes emendationesque, triginta Canones, dogmata Fidei continentes, in futuram Sessionem parati sunt, tredecim de Sacramentis generatim, quatuordecim proprie de Baptismo, & tres de Confirmatione, eorumque tenor tam exactè perpensus ab ipsis ac limatus fuit, vt non modò in formam, omnino diuersam ab ea quam designauerat Seripandus, redactus, sed in generali coetu, pridie Sessionis habito, viginti lituras passus sit.
- 3 Damnabatur hic quicumque diceret, *Sacramenta nouæ legis non fuisse omnia à Iesu Christo Domino nostro instituta, aut esse plura vel pauciora quam septem, videlicet, Baptismum, Confirmationem, Eucharistiam, Pœnitentiam, extremam Vnctionem, Ordinem, & Matrimonium; aut etiam aliquod horum septem non esse verè & proprie Sacramentum.*

- 4 *Ea ipsa nouæ Legis Sacramenta à Sacramentis antiquæ Legis non differre, nisi quia cærimonia sunt alia, & alij ritus externi.*

Hæc septem Sacramenta ita esse inter se paria, vt nullâ ratione aliud sit alio dignius.

Adiecta fuit ea vox, *nullâ ratione*, proptereâ quòd placebat quibusdam illius Canonis prætermisso, obseruantibus, in quouis Sacramento quamdam esse propriam excellentiam, propter quam secundum aliquam rationem infra reliqua non sit. Id itaque, quod proscribere voluerunt, fuit, ea omnino esse paria, quod affirmat Lutherus, ad Pragensem Senatam scribens: *Nullum Sacramentum alio dignius est, quòd omnia eodem Dei verbo nituntur. Quam sententiam deprehenderunt aduersari S. Dionysio, S. Ambrosio, Melchiadi & Innocentio Romanis Pontificibus, in capite, Cùm Martha. de celebr. Missar.*

- 5 *Sacramenta nouæ Legis non esse ad salutem necessaria, sed superflua; & sine eis, aut eorum voto, per solam Fidem homines à Deo gratiam iustificationis adipisci; licet omnia singulis necessaria non sint.* Per hæc Lutheri hæresis damnata, omnia Fidei, nihil effectiōni Sacramenti tribuentis; atque idcirco ea sunt adiecta verba, quibus excluditur omnium septem Sacramentorum necessitas ad salutem.

- 6 *Hæc Sacramenta propter solam Fidem nutriendam instituta fuisse.*

Sacramenta nouæ Legis non continere gratiam quam significant, aut gratiam ipsam non ponentibus obicem non conferre, quasi signa tantum externa sint

1547. *sint accepta per fidem gratia, vel iustitia, & nota quedam Christiana professio, quibus apud homines discernuntur fideles ab infidelibus.*

Non dari gratiam per huiusmodi Sacramenta semper, & omnibus, quantum est ex parte Dei, etiam si ritè ea suscipiant, sed aliquando, & aliquibus.

Per ipsa noua Legis Sacramenta ex opere operato non conferri gratiam, sed solam fidem diuinae promissionis ad gratiam consequendam sufficere.

In tribus Sacramentis, Baptismo scilicet, Confirmatione, & Ordine, non imprimi Characterem in anima, hoc est, signum quoddam spirituale & indelebile, unde ea iterari non possunt.

Christianos omnes in verbo, & omnibus Sacramentis administrandis habere potestatem.

In ministris, dum Sacramenta conficiunt, & conferunt, non requiri intentionem saltem faciendi quod facit Ecclesia.

Ministrum in peccato mortali existentem, modo omnia essentialia, quæ ad Sacramentum conficiendum, aut conferendum pertinent, seruauerit, non conficere, aut conferre Sacramentum.

Receptos & approbatos Ecclesiæ Catholicae ritus, in solempni Sacramentorum administratione adhiberi consuetos, aut contemni, aut sine peccato à ministris pro libito omitti, aut in nouos alios per quemcumque Ecclesiarum Pastorem mutari posse.

*Sublequebantur peculiare de Baptismo, qui erant: Baptismum 7
Ioannis habuisse eandem vim cum Baptismo Christi. Ut hic omittetur, aliqui auctores erant; nam de illo Baptismo Scriptura dicit, fieri in remissionem peccatorum: sed plures perspicua censuerunt ipsius Ioannis verba: *⁹* Ego quidem baptizo vos in aqua; qui autem post me venturus est, ipse vos baptizabit in Spiritu sancto, & igni. Adduxeruntque aliquorum Patrum interpretationem, explicantium, Baptismum Ioannis esse in remissionem peccatorum secundum spem: quæ remissio non per ipsum esset impertienda, sed per Christi Baptismum, Ioannis verbis indicatum, cui viam ipse sternebat; atque à S. Augustino fuisse ad hanc rem adductum exemplum verborum Apostoli: *Nos corresuscitauit, & confedere fecit in caelestibus in Christo Iesu.* Quæ pariter de spe, non de re ipsa intelligenda.*

*Aquam veram & naturalem non esse de necessitate Baptismi, atque idè 8
verba illa Domini nostri Iesu Christi, Nisi quis renatus fuerit ex aqua & Spiritu sancto, ad metaphoram aliquam detorsit.*

In Ecclesia Romana, quæ omnium Ecclesiarum mater est & magistra, non esse veram de Baptismi Sacramento doctrinam.

Baptismum, qui etiam datur ab hereticis in nomine Patris, & Filij, & Spiritus sancti, cum intentione faciendi quod facit Ecclesia, non esse verum Baptismum.

Bapti-

a Matth.
cap. 31.

Baptismum liberum esse, hoc est, non necessarium ad salutem.

1547.

Baptizatum non posse, etiamsi velit, gratiam amittere, quantumcumque peccet, nisi nolit credere.

Baptizatos per Baptismum ipsum solius tantum Fidei debitores fieri, non autem uniuersæ Legis Christi seruandæ.

Baptizatos liberos esse ab omnibus sanctæ Ecclesiæ præceptis, quæ vel scripta vel tradita sunt, ita ut ea obseruare non teneantur, nisi se suâ sponte illis submittere uoluerint.

Ita reuocandos esse homines ad Baptismi suscepti memoriam, ut uota omnia, quæ post Baptismum sunt, ut promissionis in Baptismo ipso iam factæ, irrita esse intelligant, quasi per ea & Fidei, quàm professi sunt, detrahatur, & ipsi Baptismo.

Additum consultò fuit, quæ post Baptismum sunt. Siquidem perpendendum, cum haud sine probabilitate complures opinentur, religiosi votis nuncupatis expungi reliqua vota, idem de Baptismo sentiri posse.

9 *Peccata omnia, quæ post Baptismum sunt, solâ recordatione & fide suscepti Baptismi vel dimitti, vel uenialia fieri.*

Verum & ritè collatum Baptismum iterandum esse illi, qui apud infideles Fidem Christi negauerit, cum ad pœnitentiam conuertitur.

Neminem esse baptizandum, nisi eâ aetate quâ Christus baptizatus est, vel in ipso mortis articulo.

Paruulos, eo quòd actum credendi non habent, suscepto Baptismo inter fideles computandos non esse; ac propterea, cum ad annos discretionis peruenierint, esse rebaptizandos, aut prestare omitti eorum Baptisma, quàm eos non actu proprio credentes baptizari in sola Fide Ecclesiæ.

Huiusmodi paruulos baptizatos cum adoleuerint, interrogandos esse, an ratum habere uelint, quod patrini eorum nomine, dum baptizarentur, polliciti sunt: & ubi se nolle responderint, suo esse arbitrio relinquendos; nec aliâ interim pœnâ ad Christianam uitam cogendos, nisi ut ab Eucharistiæ, aliorumq; Sacramentorum perceptione arceantur, donec resipiscant.

10 *Confirmationem baptizatorum otiosam cerimoniam esse, & non potius uerum & proprium Sacramentum; aut olim nihil aliud fuisse, quàm catechesim quamdam, quâ adolescentiæ proximi Fidei suæ rationem coram Ecclesiâ exponebant.*

Iniurios esse Spiritui sancto eos, qui sacro Confirmationis chrismati uirtutem aliquam tribuunt.

Sanctæ Confirmationis ordinarium ministrum non esse solum Episcopum, sed quemuis simplicem Sacerdotem.

11 *Post longam disputationem addita fuit uox illa ordinarium: erant*

1547. aliqui enim malebant hunc articulum omitti, cum in Synodo Florentina habeatur, Romanos Pontifices grauibus de causis id meris Sacerdotibus indulgisse, dummodò Chrīma ab Episcopo consecratum adhiberent: & in Epistola 26. lib. 3. Magnus Gregorius ad Ianuarium Calaritanum Episcopum scribit, delatum ad se fuisse, quosdam offensionem esse passos, quòd simplices Presbyteros ipse vetuisset baptizatos confirmare: id à se præstitum pro veteris Ecclesiæ more; quod si aliqui id ipsum ægrè ferrent, Sacerdotibus certam eam à se tribui facultatem in iis regionibus, vbi non adessent Episcopi. Contrà verò Florentini Concilij auctoritati respondebat Nobilius Aciensis, factum ibi narrari, non articulum definiri; & cum Sacramentorum ministri sint à Christo delegati, non posse vli delegari potestatem, quam ipse per se à Christo non obtinet: atque ita senserunt ^b Durandus è Dominicanis scriptoribus, Maior è Franciscanis, & fortasse S. Bonauentura; sed non Scotus, & Franciscanorum & veteres & illustres ad sententiam oppositam in suis commentariis accesserunt, ac præsertim ^c Antonius Andrea, præclarus Scoti discipulus, ^d Petrus Cardinalis Aureolus, & ante ipsos ^e Richardus de Mediauilla, æqualis Scoto, & alij. Fuit tamen opinio Adriani VI. in iis quæ ante Pontificatum scripsit: quam temporis conditionem de industria præterit noster Suauis, vt vnus Pontifex alteri contrarius in doctrinâ credatur: cum videatur potiùs ^f Adrianus inito Pontificatu decessoris vestigia secutus; & rogantibus Ioanne Glapione, & Francisco de Angelis, qui Carolo V. alter post alterum à Confessione fuerunt, & postremus etiam Purpurâ decoratus, & à me sæpiùs ambo nominati, facultatem Franciscanis concessit Confirmationis in Indiis administrandæ, vbi desint Episcopi: & legitimum illius facultatis exemplar in S. Francisci Cœnobio Hispali asseruatur. Vsq̄ adeò abhorret à vero, apud Minorum Ordinem haberi pro irritis huiusmodi concessiones, quod Suauis contendit.

Imò nec Adriani Diploma fuit prima concessio, sed antecedentium concessionum confirmatio. Ex his priuilegiis antiquissimum quod hodie extat, à Ioanne XXII. iisdem Patribus Minoribus concessum est per Orientis ac Septemtrionis regiones, quod à quodam Nicolai IV. Diplomate affertur & confirmatur; & legere est in quinto volumine ^g Annalium Ordinis Minorum, quos accuratè scripsit Lucas Wadingus, nunc superstes, eruditione insignis, his omnibus pari fide ac diligentia erutis ab Apostolico Tabulario. Aliud

^b In 4. distinct. 7.

^c In 4. distinct. 7. q. 4.

^d In 4. distinct. 7. q. 1. articulo vni-co.

^e In 4. distinct. 7.

art. 2. q. 1. ^f Vide Arcadium de Concordia, cap. 15. lib. 1.

^g An. 1447. n. 16.

Aliud ibidem adducitur priuilegium ^b Eugenij IV. ac postmodum 1547.
idem concessit Leo X. Ioanni Glapioni, & Francisco ab Angelis, h. An. 1444.
de quibus diximus; & præter Diplomata modò laudata refert alia n. 45.

13 Sed ad Concilium. Quamquam necesse non esset hoc definiri, ⁱ Idem Lucas Wadingus tom 8. anno 1522. & 1523.
ferè omnes tamen in S. Thomæ sententiam veniebant, quam præstantiores Scholastici amplectebantur, posse huiusmodi facultatem Pontificiâ delegatione ad simplices Sacerdotes extendi. Suavis facti non benè conscius, semperque illi parti aduersus quæ fauet Ecclesiæ, argumenta quasi in eam tunc producta subdole comminiscitur; cuiusmodi est, mirum videri, quòd vnica S. Gregorij Epistolæ niterentur; quæ si casu periisset, Ecclesia oppositum iudicaret. Nec aduertebat animo, id ipsum in cunctis litibus euenturum, in quibus semper sententia ferretur contraria illi quæ fertur, si tabulæ, quibus victoris probatio nititur, periissent: quare Diuinæ prouidentie munus est, seruare perpetuò in Ecclesia eas veri probationes, quæ satis sint ne in errorem ipsa prolabatur. Præterea nec innotuit Suauis, huic Gregorij facto conformari & usum integrè subsecutum ac suprâ demonstratum, in Occidentis Ecclesia, & veterrimam in Orientis Ecclesia consuetudinem, in quibus simplices Presbyteri infantes post collatum Baptismum confirmant. Verum quidem est, huiusmodi consuetudinem haud apertè Romanorum Pontificum comprobatione firmatam; seu quòd suspicatus quispiam fuerit, eam à legitima Sedis Apostolicæ concessione non emanare, sed potiùs ex eo quòd soleant Episcopi Sabbatis pridie Paschatis & Pentecostes simul Baptismi Chrismatisque Sacramentum conferre, quod postea per abusum atque incuriam simplices Sacerdotes imitati fuerint; seu veriùs, quòd credibile videretur, hanc facultatem priùs Episcopis concessam, fuisse postea reuocatam per Constitutionem Innocentij IV. quod eâ quæ solet doctrinâ ac rerum peritiâ benè probat Franciscus Cardinalis Albitius in Commentario de rebus ad sacræ Inquisitionis tribunal pertinentibus: quod Opus vbi lucem ab auctore impetrauerit, eam abundè cunctis illius grauiissimi thematis quæstionibus affundet. Nihilominus hæc reuocatio nihil officeret rei quam intendimus; nimirum, esse in Romani Pontificis potestate, facultatem illam indulgere, quod ab eodem auctore comprobatum apparebit aliis vetustis ac legitimis testimoniis. Iam verò vetus quam diximus consuetudo apud Orientis

nes Sacramenta censeantur, qui tamen per Pontificiam delegationem conferantur ab Abbatibus, ordinariâ ad hoc ministerium potestate carentibus. Nec fortasse aliud exemplum deesset, innixum probabilibus multorum auctorum sententiis: proinde ad eò incerta præmissa positio firmam parere consecutionem non potest. Sed ut etiam ea positio certa sit, liceret mihi cum Iuriconsulto respondere, Nos nec scire nec debere legum omnium reddere rationes; satis esse, ex factò S. Gregorij, ex Orientalis Ecclesiæ traditione, palàm fieri, à Christo, cui statuendi potestas inerat, sic fuisse constitutum. Ad hæc, quemadmodum singulas singula Sacramenta peculiare leges habent, ob aliquam sibi propriam conuenientiam, à quâ leges illæ exiguntur; ita huiusmodi conuenientiam in re nostra explicari arduum non est. Nónne rationi apprimè consentaneum fuit, ut ex vna parte munus ex ordinaria potestate quemquam adscribendi ad aliquem Christianæ militiæ gradum, non esset penes inferiores Centuriones, sed potiùs penes Tribunos militum, quâ planè ratione fieri solet apud exercitus? ex altera, cum hoc Sacramentum, quamquam non æquè necessarium siue ad iustitiam consequendam, siue ad seruanda mandata, siue ad augendas vires in postremo conflictu, ac Baptismus, Pœnitentia, extrema Vnctio, & Eucharistia, tamen commune cunctis fidelibus esse deberet; & in quacumque regione, vbi Christi cultores degunt, Episcopi adesse non possint, præsertim iniquissimis infectationum temporibus, posset supremus Princeps, vbi opportunum videretur, hoc munus inferioribus ducibus delegare?

16 Imò non defuit inter ⁿ Scholasticos, qui putaret hanc ipsam delegationem Episcopis nequiquam interdictam: quæ opinatio à probabili non recederet, si huiusmodi potestatem in Episcopis agnosceret solùm spectatâ primâ Christi institutione; sed eam postea fateretur ipsis prohibitam à Summo Pontifice, qui ius illius delegationis ad Romanam Sedem restrinxerit; ut liquet ex vsu & vetustissimis Decretis: quâ pariter ratione penes se solum esse voluit potestatem relaxandi quædam vota, & quædam peccata remittendi. Verùm vteumque res habeat, certum est, potuisse à Christo hoc pacto Sacramentum illud institui, & per antiquissima Ecclesiæ monumenta constare, sic fuisse institutum.

17 Hæc rationum momenta & præstantiores Scholasticos ad ita opinandum, & duo Concilia, non quidem ad idem statuendum, sed ad eò propendendum adduxerunt. Verumtamen non ideò necessarium censebant aliqui, ut conceptus antea Canon mutaretur,

1547. eum damnans, qui diceret, confirmandi potestatem in quouis alio, præterquam in Episcopo inesse: nam in delegato, vt qui propriâ virtute non agit, absolutè & sine vilo additamento dici non potest potestatem inesse. Satius tamen visum, vt claritati consuleretur, adiciere vocem illam, *Ordinarium*, à Florentino pariter vsurpatam, quâ & hinc sententia communis de facultate delegata seruatur illæsa, & hinc hæreticorum error à proscriptione non subducitur. Si rudioribus hominibus innotesceret, quantum curæ animaduersionisq; sibi postulet quiuis penicilli ductus ad singularem cuiuspiam picturæ præstantiam, mirari desinerent, quòd parua tabella diuturni temporis laborem absumat: hinc verò fit, vt aduersus quàm ceteris rebus accidit, ars in maiori sit pretio apud quem ea magis abundet.

C A P V T V I I I.

Duplex disputatio, an Sacramenta post Adami lapsum statim instituta fuerint: ac de remedio pro fidelium infantibus in utero matris morientibus, ex Caietani sententia.

DVo insuper in disputationem adducta: alterum fuit Lutheri pronuntiatum, à delectis Patribus ex eius libro disputationum depromptum, quod in disputatione anno 1520. ab illo habita continebatur; videlicet, *Statim post Adæ noxam fuisse Sacramenta, gratiam impertientia*. Id complures Theologi minime damnandum putarunt, tum ob multorum sententiam de Matrimonio (quod tamen alij Sacramentum tunc esse negabant) tum etiam, multoq; magis, ob Augustini doctrinam vniuersè receptam, videri credibile fuisse, quouis tempore institutum à Deo remedium aliquod infantibus, ne omnes qui per eam ætatem morerentur, ineuirabili damnatione perirent. Quod remedium, cum ex Diuina institutione ac promissione certum omnino esset, nec eorundem infantium merito deberetur, simulq; de multorum sententia, ritum aliquem subiectum sensibus exigeret, propriam Sacramenti rationem obtinere videbatur, & pro Sacramento à variis Scholasticis habitum est. Itaque consultius visum, eam quæstionem non aggredi. Etenim quod à Melanchthone, Pauli verba perperam interpretante, affirmabatur, transitum scilicet per mare rubrum, fuisse verum Hebræorum Baptismum, non aliâ proscriptione indigebat, nisi Decreto de forma Baptismo necessaria, ac de Institutore omnium septem Sacramentorum, qui Christus est.

Alte-

2 Alterum in quo sententiæ variarunt, fuit Caietani dictum. Pæculiaris enim Theologorum cœtus, iis quæ selecti Patres ex hæreticorum libris extraxerant ad censuram, adiecit alia quædam, quæ ipsis in eodem argumento proscribenda videbantur. Inter hæc opinionem Caietani apposuerat, qui aliquid opis suppetere Christianis putauit, quâ infantibus in utero matris obeuntibus succurreretur; ac proinde, quamquam timidè, meliorisquæ iudicij correptioni se subdens, hæc scripsit: *Cautè & irreprehensibiliter ageretur, si periclitantibus in utero pueris ob maternam egritudinem, vel partus difficultatem, benedictio in nomine Trinitatis daretur, & causæ discussio deinde Diuino reseruetur Tribunali: quis scit, si Diuina misericordia huiusmodi Baptismum in voto parentum acceptet, ubi nulla incuria, sed sola impossibilitas executionem Sacramenti excuset?*

3 Ut hanc opinionem à censuris vindicaret, rationes quasdam attulit Seripandus. In primis, quoniam aliter efficacior fuisset apud veteres fides, quàm apud nos seu Fides seu Baptismus; & tamen à S. Gregorio pronuntiarî, nunc effici ab aqua id quod tunc fides efficiebat. Præterea, institutum à Deo fuisse Baptismum, uti maxime necessarium ita facillimum, re quæ nusquam deest ad illius materiam assumptâ, & ad illius ministerium admissis etiam homine ethnico ac muliere: & tamen si hoc Sacramentum infantibus, antequam nascantur obeuntibus, nequiret per votum parentum utiliter admoueri, non ita fuisset institutum, ut omnibus prodesse posset; quin esset status quidam hominis ineptus ad recipiendam iustitiam, videlicet in aluo materno. Tertio, quia Diuina potentia & misericordia in Lege veteri ad Sacramenta non coarctabantur, sed per solam parentum fidem infantibus iustitiam infundebant, credendum non esse, eas in præsentia coarctari, postquam per effusum Christi sanguinem & hominum salus amplificata, & manus beneficentiæ Diuinæ sunt dilatata.

4 Idcirco Patres articulum illum haud proscribendum putarunt. Cuius rei causam adducebant; ^a quoniam is ad Baptismi doctrinam non spectabat, adeoque posset omitti, nec tamen per hoc ipsum silentium tolerandus declararetur: quamquam postea Dominicus Sotus, etiam si eiusdem Ordinis atque Caietanus, hæresis illum notauerit, & Pius V. Pontifex Max. in eadem Schola eruditus, id ex libris tam eximij Theologi expungi iusserit: nec immerito, cum vniuersali Christi effato, *Nisi quis renatus fuerit ex aqua & Spiritu sancto, non potest introire in regnum Dei*, opponi videretur; quippe quodd induceret quamdam certam rationem cæli obtinendi citra

a In Actis
apud Facchinnetos.

1547.

Baptifinum, vel proprium Baptifmi votum: quidquid fit de fententia Gersonis, putantis interdum relaxari à Deo hanc legem pro fuo arbitratu ad parentum preces; vel de altera minus laxa S. Bonaventuræ, & Epifcopi Antiffiodorenfis opinione, dicentium id faltem contingere, cum inceptus iam Baptifmus ex obftaculo, fed citra culpam, aut ex occulto vitio abfolui non potefl.

Cum autem producenda mihi fuerint oppofita à Seripando argumenta, par eflè videtur ea breuiter hinc diffoluere, ne quis Theologia minus peritus infolubilia exiftimet. Quod fpectat ad primum: Facilius certè nunc efl aquam haberi, vtpote vbique affluentem, ac baptizandi voluntatem cuilibet Chriftiano promptam, quàm tunc veram Fidem, quæ ad modicam hominum claflem reftringeatur; nec etiam tunc Originariæ infantum noxæ, antequam nafcerentur, ex communi fententia medebatur. Nec vrget validius altera ratio. Etenim vt fortuitò contingit interdum, aquam feu miniftri voluntatem defiderari; perinde fortuitus cafus efl, quòd in aluo matris puer moriatur: natura fiquidem omnes procreat vt nafcantur, caufarumque ordinem ita difponit, vt quifque conceptus in lucem prodeat, nifi quid fortuitò incidens obftiterit. Hinc fit, abfurdum non eflè, ftatum quemdam in natura reperiri recipiendæ per Sacramentum Iuftitiæ minimè capacem, dummodò naturale non fit, fed ex accidente, & contra naturam ipfam, quòd ftatus ille fit homini poftremus, quodque is ad alium ftatum iuftitiæ capacem non tranferit.

Quod denique de Diuina mifericordia afferebatur; oftentum iam efl, eam in Lege noua ad multò facilius exhibendum remedium fe obligaffe, quàm in veteri. Præterquam quod in his omnibus controuerfiis par efl animo recolamus, noftræ de Diuina mifericordia exiftimationi euagandum non eflè extra eos fines, quos Deus per facras Litteras commonftrauit. Etenim vt ipfi liberum erat, homines non condere, vel ita procreare, vt ad claram Dei vifionem ius nullum illis tribueret, atque etiam vt hoc iure ob noxam genitoris eos priuaret; ita quoque potuit in reliquum, citra iuftitiæ detrimentum, fuam mifericordiam impertiri, eâ prorfus menfurâ quæ ipfi libuit: cum præfertim id ita præftiterit, vt pro caufarum naturalium ferie, ac fublatis fortuitis euentibus, nullus hominum fit, cui fubfidia Chrifti fanguinis applicari non poffint. Qui hos fines aufit prætergredi, fpecie pietatis ad impietatem Pelagianam accedit. Quo pacto rebelliones omnes initio præ fe ferunt oftentationem maioris in Principem beneuolentiæ; ita hærefes omnes

ex

ex ostentatione melioris de Deo existimationis originem habent : 1547.
& quo pacto maiori fertur in Principem beneuolentiâ, qui animum
illius iussis submittit ; ita meliora de Deo credit, qui mentem il-
lius oraculis mancipat.

C A P V T I X.

*Disciplina leges statuta : præsertim, ne idem Episcopus pluribus
Ecclesiis præsit; neque plura Sacerdotia seu ad vitam possiden-
tis, seu perpetuò coniungantur. Ea quæ Suauis differit de insti-
tutione Sacerdotiorum, de Vnionibus, & Commendis, quas
uocant, expensa.*

1 **Q** Vinque hîc Decreta à Concilio parata Suauis affert, de con-
uenienti, sicut ipse dicit, administratione trium Sacramen-
torum, de quibus Canones loquebantur, variasque disputa-
tiones enarrat habitas in huiusmodi Decretis conformandis ; sem-
per intentus, ad quemlibet Ecclesiæ Catholicæ usum tamquam abu-
sum colorandum : sed de his omnibus in Actis Concilij nulla men-
tio. Et sanè intelligebant optimè sapientissimi Patres, tam virtu-
tum quàm parietum structuram à fundamentis inchoandam : hæc
autem fundamenta in Republica Christiana esse Rectores Ecclesia-
rum. Si hæ rectè fuerint distributæ, paucis opus esse legibus, eas-
que religiosè seruatum iri : sin huiusmodi distributio labascat, in-
numeras leges, tamen si ritè custodirentur, nequaquam suffecturas ;
vtpote quæ cunctis euentis consulere nequeunt, ac prætereà quia
iplarum paucissimæ sub improbis rectoribus obseruantur, cum illæ
instar ensium ab hominis tractantis brachio robur trahunt.

2 Hæc itaque fundamenta disciplinæ tunc Patres iacturi, denuò in
disputationem reuocarunt negotium de Episcoporum suis in Sedi-
bus mansionè. Cum enim nullius causæ actio ad ea quæ distant
protendatur, valeatque hîc effatum commune, Absentes pro mor-
tuis habendos, reliquæ dotes infructuosæ agnoscebantur, vbi per
præsentia contactum non applicarentur ad agendum : sed huic
præsentia præualidum erat impedimentum plurium Sacerdotio-
rum in vno capite coniunctio, quòd pluribus in locis vnus idemque
homo refidere non posset.

3 Non obliuiscitur hîc Suauis religionis studium callidè præ se fer-
re, fortunata illa tempora suspirans, quibus, prout ipse iactat, Ec-
clesiæ patrimonium administrabatur à cœtu fidelium, quibus com-
mune

1547.

mune erat Ecclesiæ nomen, atque ex vna communi massa, quæ opus erant ad pauperum ministrantiumq; victum ac vestitum desumebantur, & maiori sollicitudine illorum quam horum indigentia prospiciebatur. Addit postea: Hominum vitio vnus gradus facta descensio, & massa illa vnica in quatuor partes diuisa, atque pauperum pars postremo loco posita, quæ felici sæculo primum obtinebat.

Seditiosorum mos est, perniciofa quædam quieti publicæ disseminare, sed popularis studij obtento pallio; perinde ac antiqui Romanæ plebis Tribuni consueuerant, qui proponebant promouebantque leges agrarias pauperibus gratas; iis videlicet qui minus habentes peculij, plus habent roboris quam diuites, quia plures obtinent manus; quæ vbi conspirauerint, in omnes dominantur, adeoque in euerfionis discrimen Romanam Rempublicam toties adduxerunt. En quò Suauis, eiusdemque animi innouatores collimant, vt nempe regimen redigatur ad populum, vt non solum Monarchia, sed etiam Aristocratia profligetur. Huiusmodi non fuisse nec primam, nec rectam, nec possibilem Ecclesiæ gubernationem, libro superiore demonstraui ex iis quæ vel Suauis affirmat. Nomen Ecclesiæ cunctis fidelibus esse commune, non habet ex vsu solius antiquitatis in præsentia abolito; imò verò propugnatur à nobis tamquam Fidei dogma aduersus recentiores hæreticos in Synodo Constantiensi damnatos. Quemadmodum tamen, sicut Aristoteles obseruat, nomine Ciuitatis comprehenditur interdum quidem vniuersa ciuium multitudo, interdum verò primaria tantum pars, quæ dominatur, & quæ Senatus est; ita pariter Ecclesiæ nomen non semper fideles omnes significat, sed aliquando sumitur pro parte præcipua ac dominante, quæ Clerus est; nonnumquam verò arctius pro solis supremis Magistratibus, qui sunt Episcopi. Iam quod attinet ad piam illam animi affectionem, quæ vellet Suauis, vt per Ecclesiasticos prouentus pauperum indigentia primo loco subueniretur; libenter ab eo exquirerem, an tibi esset exploratum, in aliqua Republica, aut quouis alio tempore, subuentum illis fuisse largius quam Romæ sub Pontificum Christianorum dominatu. Omitto in præsentia pauperes voluntarios, cuiusmodi sunt tot Religiosorum millia, qui vitam sustentant eleemosynis, quam naturâ suâ incertis tam certis, ob numquam exhaustam piorum diuitum liberalitatem: subsidia tantum considero, quæ necessariam egestatem tolerantibus tribuuntur; nimirum Nosocomia, Xenodochia, expositorum infantum Pædotrophia, mendicorum orphanorum Confugia, puellarum disperfarum Gynecæa, egentium Clericorum Semi-

Semi-

Seminaria, dotes virginibus dotis expertibus destinatas. Vnicum Nosocomium, quod S. Spiritus in Saxia vocant, fundos possidet, qui fortasse quater centies centenis scutorum millibus, vulgò quatuor millionibus aestimantur. Hæc autem omnia, quæ his operibus impenduntur, simul accepta, paulò forsitan minora sunt certis proventibus, quos decerpit Romanus Pontifex non modò ex profana ditione aere alieno detractò; sed simul etiam ex iis quæ iure Pontificio vniuersa Ecclesia illi confert.

5 Oblatret iam, si potest, Suavis, aut quilibet ipsius vice in Romam, in eius Præsules, in eiusdem regimen, quasi in auaras erga pauperes manus. Reticeo quotidianas huius Urbis eleëmofynas, quæ alendo summo Principi satis forent. Quamquam autem pia hæc liberalitas auctior Romæ quàm in aliis vrbibus, quippe quæ Ecclesiæ Regia est, & Ecclesiasticis diuitiis locupletissima; tamen in locis omnibus, qui Religionem sacrasq̃ leges Romanas amplexantur, hæc pauperum subsidia tam copiosa suppetunt, quæ per certos redditus, quæ per arbitrarias collationes, vt reliquas omnes antiquas recenteq̃ue Respublicas stupore simul ac rubore possint afficere. Verùm quia quantauis ad id largitas adhibeatur, numquam illa cunctorum indigentiam exæquat, operæpretium reor, falsitatem quamdam pietate laruatam patefacere, quam Suavis speciosè circumfert, dum per astum insinuat, primam ac potiorem partem Ecclesiasticorum proventuum erogandam, & felicibus olim temporibus erogatam fuisse in pauperes, non in ministros. Ego verò ex aduerso contendo, id ipsum felici Reipublicæ statui, & tum Dei, tum naturæ institutis maximè repugnaturum. Hanc rem semel accuratè perpendamus.

6 Quinam fontes paupertatis sunt? profectò quinque, Luxus, Crapula, Delictum, Inertia, Infortunium: Luxus quidem & Crapula, quia rem familiarem profundunt; Delictum & Inertia, quia alterum in causa est vt bonis meritò spoliemur, altera eadem custodire negligit & acquirere; Infortunium, quia eas affert calamitates, ob quas huius vitæ bona fortunæ bona dicuntur, & quæ palàm faciunt, in illis bonis certum præmium virtuti debitum minimè collocari: priores tamen quatuor fontes frequentiores sunt humanæ inopiæ scatebræ; vnde plerumque verum est scitum illud, Sux quemque fortunæ fabrum esse. Quapropter inter inopes vix decimus quisque reperietur, cuius inopia ex ipsius, vel ex maiorum culpa profecta non sit; neque frænum vllum fortius cohibet indomitam hominis appetentiam, ne in cuncta vitia prolabatur, quàm illa

1547.

illa turpis egestas, quæ à singulis aut in seipso, aut in sua progenie formidatur. Neque pariter alius acutior stimulus quàm hic hominem incitat ad laborem, adeò ipsi & molestum simul & necessarium. Hinc fabulata est Antiquitas, Iouem de humano genere fuisse benemeritum, eiq̃ue Iouis nomen à iuando inditum, quia cùm per primam Saturni ætatem inculta tellus cibum proferret, & flumina vino fluerent, Iupiter hanc naturæ prodigentiam arcuit, ac per indigentiam induxit solertiam, quæ ingenia exacuit, cunctarumq̃ue artium parens fuit. Iam verò si adhuc in homine hic paupertatis horror, vel sibi vel suis posteris imminentis, satis non est ne tam multi substantiam suam profundant in vitia, ne leges flagitiosè perfringant, ne patriæ inutiles otio contabescant; quid fieret, vbi certà & affluente rerum copiâ cunctorum inopiæ consulum scirent?

At inquires. Num proptereà misericordia depellenda, & obdu-
7
randus animus aduersus inopem mendicitatem? Auertat Deus. Ostensum abundè est, nec vlli regioni, nec vlli terrarum Orbis regimini id magis aduersari quàm Romæ, Romanæq̃ue gubernationi: tantùm affirmo, meram fore seu malitiam seu stultitiam, ex eo Romam veluti minùs piam damnare, quòd ibi cunctis pauperibus prompta, copiosa, certa subsidia non suppetant; atque ita statuo: Extremæ cuidam indigentæ largè consulatur, liberalis exhibeatur commiseratio quibusdam infortuniis aut citra culpam; aut non citra excusationem ingruentibus; simul etiam inopiæ, cui adnectitur imbecillitas, quæ alia quædam maior inopia est; perinde ac virium firmitas, quædam est diuitiarum possessio eò stabilior, quòd minùs conspicua, quippe interior: ceterum præstantissima eleëmofyna ea est, quæ cuique opitulatur ad excolendum fructuosè fundum quemdam sibi à natura concessum, hoc est manus; efficitq̃ue, vt eas adhibeat edendis operibus, Diuinæ gloriæ publicæq̃ue vtilitati conducentibus. Hac ratione consulitur egestati, fouetur industria, patriæ bonum promouetur, & horror aduersus paupertatem tamquam in laboris sociam retinetur.

Pergit porrò Suauis deplorare, id quod antea egenis seruebat, opu-
8
lentis postea impensum fuisse; & onera, quæ prius ministeria & munia administrationis animarum appellabantur, in primis in rei profana compendia fuisse conuersa, & beneficia postea nuncupata. Aut per hæc Suauis redarguit recentes Christi cultores, quasi minùs religiosos quàm veteres; aut hac positâ hominum conditione, morem Ecclesiæ carpit. Si reprehensio recentes Christianos petit, hæc mihi responsio
fatis

fatis esset, huic malo Pontificem mederi non posse, cum sibi regendi sint homines quales Deus ac Natura procreant. Sed addo præterea: si hoc ille significare voluerit, eum falsa scienter affirmasse. In Suavis Vita nonne scriptum legitur, ^a illum dicere solitum, Christianorum labes non recens, sed cum Ecclesia ipsa fuisse exortas: Libet hinc mihi afferre verba quæ illic Suavi tribuuntur: *Ecclesias ab Apostolis institutas, eorumq; præsentia ac sermone instructas, non caruisse suis maculis: id perhiberi ab Apostolo Epistolâ tum ad Galatas tum maxime ad Corinthios datâ. Quod ad charitatem spectabat, alios adhesisse Petro, alios Paulo, alios Apollo, per schisma ac manifestam Christi diuisionem: quod spectabat ad dogmata; fuisse qui mortuorum reditum ad vitam negarent; quod ad concordiam; apud infidelium tribunalia lites agitatas: quod ad mores; fornicationem fuisse vel idolorum cultoribus inauditam: quod ad ritus; Cænam Domini migrasse in conuiuia, ubi alius esuriebat, alius ebrius erat: eam tamen agnosci ab Apostolo tamquam veram Ecclesiam, & Corpus Christi.* Sic ille disserere consueuerat, si credimus eius Achatii, qui Suavis veluti herois cuiusdam vitam descripsit. Quisquis autem aliquid ex historiis delibauit, haud ignorat, antiquos Ecclesiasticos non minùs de veteri Adamo quàm recentes habuisse.

9 Similitudo Ecclesiæ, seu vetusta tempora, seu recentia spectentur, videtur explicari posse mercatoris exemplo, qui olim sub initio negotiationis paucos quosdam nummos aureos habebat, aliquanto plures argenteos, & longè plurimos æneos. Aurei conspicui erant, adeoque, tametsi pauci, notiores; paulò minùs argentei: ænei, quantumuis ampliori numero, ferè ignoti, quia & omnino pauci erant, & ob vilitatem ad se oculos perinde ac pretiosi non trahebant. Verùm ubi mercator ditescere cepit, & opibus superfluere, quodlibet nummorum genus proportionem quadam excreuit; atque ita ænei ob immensam copiam notabiles euasere. Nonne igitur desiperet, qui affirmaret, huiusmodi mercatorem in paupertatem delapsum, quod priùs tota illius pecunia ex auro erat, nunc verò æris affluentia suppetit? Idem planè Christianis accidit, ac præsertim Ecclesiasticis: in Ecclesia primæua pauci numerabantur, atque ex his paucis erant aliqui imbecilli, Fidemq; abiurabant, alij exiles viribus modicæ virtutis; atque horum omnium fama obliuione contabuit. Erant denique nonnulli virtutis egregiæ, qui proinde ad nostra tempora celebres persistere. Amplificata subinde Ecclesia est in multa centena millia myriadum: in his, perinde vt in reliquis humanis rebus, excellentia rara est, extra numerum defectus: num idcirco Ecclesia viluit? quin multis partibus excelluit. Enumerentur

1547.

rentur tot centena capitum millia, quæ in utroque sexu induuntur sacco, nudis in asseribus cubant, emendicatis mensarum reliquiis vitant; à nuptiis, à fortunis, à quouis vel mediocri commodo obstricta votis arcantur; tota sunt vel in Dei laudibus, vel in Dei contemplatione, vel in iuandis proximis propter Deum. Enumerentur tot strenui viri ex religiosis Ordinibus, quibus summa votorum ac postulationum est, ex hoc mundo ante mortem decedere, ac per incredibilem malorum colluuiem barbarorum ferociæ obuiam ire, sub aliis siderum motibus vni animarum lucro Christi causâ inhiantes; & obseruemus, an parem huic heroicæ virtuti copiam quodcumque ex anteaactis sæculis simul ostendet. Innumerabilis religiosorum Sacerdotum manus Ecclesiastica ministeria nunc exercet, non modò solis alimentis contenta, quemadmodum per felicia illa tempora factum narrat Suauis; sed etiam magna ex parte ipsius alimenti incerta; solumque certa, non nisi tam angustum sibi fore, vt ne mancipiis quidem citra querelam sufficeret. Quòd si præter hos aliosque, seuerissimo religionis studio præstantes, complures etiam conspiciantur, qui spiritus cum corpore coniunctionem præ se ferant, & quantum per Dei legem sibi licet, huiusce vitæ bona cupiant: si etiam alij non pauci magis afficiantur iis quæ cernuntur, quàm iis quæ creduntur, Christi tamen cultui seruiant, cum antea Mars & Iupiter colerentur; quique plus minùsve in obsequium Christi suas cupiditates coërcent, cum antea vnica agendæ norma voluptas, fluxæque vitæ vtilitas esset; num aded ætati nostræ succensendum est? Ex vniuersa sæculorum regionumque vastitate producat, si adest, immensa alia religiosorum ministrorum multitudo, quæ ob reuerentiam creditæ à se Diuinitatis, expectationemque bonorum sensibus latentium, tantum aduersus naturæ cupiditates pugnaverit, quantum Catholicorum Clerus.

Sed fac auctas nunc esse hominum corruptelas; num idcirco, 10
quod secundo loco proposueram, accusanda Ecclesia est, si quod Deus in Testamento veteri præstitit, imitata, humanæ se accommodet infirmitati, eam terrenis etiam præmiis alliciat ad subeundos sacræ militiæ nexus, eiusdemque labores obeundos? Nimis profectò laborat in ambiguo Suauiana inculatio, in præsentia per sacra ministeria temporarium potissimè, non æternum quæri. Quidnam, cedo, potissimum in bello est, stipendiùmne, ac prædæ militum, an Reipublicæ defensio? Nemo non dicet, si miles spectatur, plerumque stipendium ac prædas esse; si magistratus, qui militem conscribunt, Reipublicæ bonum. Exprobrandum igitur magistratibus,

tibus, quòd amplis stipendiis duces alliciunt, quòd prædæ direptionisq̃ spe milites extimulant ad hostium regiones expugnandas? Natura ipsa hanc nos prudentiam docuit, quæ homines nedum ad alia honesta prosequenda, sed ad vitam sustentandam delectatione ciborum inuitat. Itaque si hominum conditio eiusmodi est, vt bonorum adspectabilium remuneratio plurimum ipsos excitet ad eos perferendos labores, qui profunt aliis, vt à sensibus remota sibi comparerent vera bona; egregium sanè prudentiæ Religionisq̃ consilium fuit, in Ecclesia tot centena prouentuum millia per vniuersam Christianæ gentis amplitudinem statuisse, ad eorum tantummodò ministrorum mercedem, qui ad animarum cultum salutemque procurandam incumbunt.

11 Disputationibus omissis, rem in opus deducamus. Sedeat Romæ Pontifex Religionis vel maxime studiosus, cuiusmodi multos extitisse per singula sæcula nemini licet inficiari: conetur hic cuncta Sacerdotia abolere, & sacra munia redigere ad ministeria fructu carentia, idne poterit reipsa perficere? Negabit quicumque non desipit. Cur igitur vituperabitur quispiam, si quod fieri nequit haud præstet? Sed progrediamur: finge homines hac in re assentiri Pontifici; num Diuinæ gloriæ id proderit? Delapsum illicò deplorabimus eum ordinem, à quo pendent Religionis exercitatio, cognitio, & conseruatio. Atat præstantiores illi sufficerent, qui nunc numero, sicut diximus, non pauci, solo pietatis amore seruiunt Ecclesiæ. Imò potius hi quoque deficerent. Hac similitudine res perspicua erit: Soli spiritus in animantibus vitæ functiones exercent: quid igitur, inquiet aliquis, crassi tot humores profunt? Plurimum enim uerò: his sublatis nec formarentur quidem ipsi spiritus, neque conseruarentur. Ita planè contingit in re proposita: huiusmodi præstantium Sacerdotum cohortem nonnisi vel Religiosorum Ordines, vel Clericorum Seminaria suis in palæstris & formant & perficiunt; hæc verò neutiquam perdurarent inter mortales, nisi dirigerentur, fouerentur, alerentur, in concordia atque officio continerentur à Præsulibus Ecclesiam moderantibus, qui nequeunt, vel, si libeat dicere, nolunt ad eam vitæ seueritatem redigi; sed auctoritate, prudentiâ, opibus, plurimoq̃ etiam studio Religionis ornati, has Ecclesiasticæ perfectionis palæstras planè sustentant. Et nisi iisdem Præsulibus Clerici non regulares subiicerentur, quos præmiis possent afficere, & à quibus emolumenta simul & potentiam sibi pararent; profectò neque facultas vlla, neque auctoritas ad ipsos rediret, ad regulares conseruandos, nisi Catholicorum vniuersitas

1547. tantam præmiorum copiam cerneret, ad quæ pro suo cuique gradu licet aspirare, per singularis pietatis, peculiarisque cultus Diuini professionem sibi fuisse comparanda: corruptæ naturæ repugnantia vsque aded inualesceret, vt nec propagaretur, nec aleretur tam communiter amor Religionis, quo deinde inuitantur & multi ad Religiosos Ordines suscipiendos, & ferè omnes plus minúsve ad eosdem tutandos. Enimuero si rectè res dispicitur, omnes huiusce Reipublicæ partes aliarum aliæ mutuò indigent. Si atheum est, existimare vnus muscæ corpus naturale casu fuisse compactum; nonne atheum erit existimare, ciuile corpus Ecclesiæ casu compingi?

Quorsum igitur ex obscurissimo antiquitatis fundo, Commendarum Vnionumque Sacerdotiorum, quas vocant, originem expiscari? Harum institutio, pro eo ac Suauis fatetur, bona est habita; sed executio, prout in cunctis humanis rebus, interdum malè processit. Verumtamen spectatà singulorum, qui Sacerdotia cum residendi onere possident, operâ, quâ prauus hic bonorum institutorum vsus culturam animorum fraudauerit, eius loco reposuit Deus frequentia vbique terrarum agmina Religiosorum: quos tametsi populus carpit, seu libidine iudicandi damnandique eminentiores, seu quia fastigium virtutis, quam ipsi profitentur, non attingunt; amat tamen, ac veneratur: quod sanè in communi populi sensu animaduertere licuit, cum actum est de ipsis amouendis vel ab iis cœnobiis, in quibus hominum infrequentia, ac prouentuum tenuitas disciplinæ nitorem minuebant. Ex alia verò parte hæc opulenta Sacerdotia, ex multis in vnum coalescentibus quandoque conflata, præcelsiores Antistites sustentant, qui siue sanguinis siue gradus excellentiâ tamquam templi columnæ sunt. Neque quisquam hîc putet vindicari à me distributionem, quæ vbi perperam fit, hominum certè non legum vitium est. Sed inter hæc vitia, quæ reuerà nonnumquam accidunt, mihi nequiquam persuadeo, veram esse profusam illam concessionem, quam Suauis nullo producto testimonio Clementi VII. affingit postremo Pontificatus anno. Nec equidem crediderim, ab vilo Theologorum fuisse Romæ traditam enormem illam sententiam, quæ illis adscribitur à Suauis quasi communis doctrina, nimirum, Cum alimenta Ecclesiastico consentanea, hominis gradu metienda sint, & Cardinales Regibus æquiparentur, nullos ipsis prouentus, qui regiam dignitatem non excederent, esse superuacaneos. Ita sanè ratiocinaretur, qui sine rationis vsu ratiocinaretur; perinde quasi Ecclesia Christi doceret, diuitias in ea existimatione

matione supra quam par sit habendas esse: quæ existimatio non Aristotelis solum doctrinæ, sed cuius Ethnicorum tolerandæ Reipublicæ aduersaretur; dignitatem scilicet magistratuum vbertate prouentuum, cultusque magnificentiam metiendam; in quibus Purpurati Patres, qui supra quoscumque Principes Regibus minores habentur in honore, infra priuatos proceres, adeoque infra opulentos mercatores non raro cernuntur.

13 Multa coarctemus in pauca. Quò tandem euadit huiusmodi pietatis ardor aduersus Sacerdotia pinguiora? Insurgunt Suauis amici, Ecclesiæ reformatores, hoc est hæretici, vociferantur in hanc corruptelam, eradere illam student, ac multas prouincias occupant. Quid de Sacerdotiis iuri Pontificio ereptis? num fortè ad statum redigunt aureæ illius ætatis, à Suauis commendatæ, qui vel ipsas laudes detorquet ad instrumenta nequitiae? num cuncta conuertunt in pauperum subsidia, & necessaria ministrantium alimenta? Nihil minus. Auferunt saltem Vniones & Commendas perperam inductas, atque ad pristinam institutionem reuocant, & residendi necessitatem? Nihil sanè: quin potius per sacrilegum latrocinium in fiscum dominantium absorbent tum pinguia tum tenuia Sacerdotia, tum quæ possessoris mansionem apud se exigunt, tum quæ non exigunt; Regularium redditus, ac denique quidquid fidelium pietas Christo Christi que cultui addictum voluit: cum tamen ante istos studiosos Ecclesiæ reformatores ea omnia partim in alimenta sacrorum ministrorum, partim in præmia Ecclesiasticorum de Ecclesia benè merentium, seu certè (ea pars malè distributa) in populorum emolumenta infunderetur. Hoc pacto egregij Suauis heroës collabentem administrationem Ecclesiæ repararunt. Videamus porrò quid in hac Sessione, quæ tandem perfecti postmodum huius operis tenue quoddam specimen fuit, attulerit remedij Synodus, cui adeò Suauis obtrectat.

14 Ac primò quidem, vt in posterum rei consuleret, tam fortem aggerem huius corruptelæ cursui opposuit, ne videlicet Sacerdotia, quæ suapte naturam mansionem exigunt possidentium, copularentur aut commendarentur, nisi necessitas cogeret, vt centum iam annos firmus adhuc persistat.

Deinde quod etiam ad præteritum spectat, à singulis abstulit possessionem plurium quam vnius Ecclesiæ Cathedralis, quocumque tandem nomine obtinerentur; quod etiam in Cardinalibus obseruatum est.

Tertiò, in minoribus Sacerdotiis potestatem Episcopis fecit expendendi

1547. pendendi legum laxamenta, per quæ à singulis fuerant impetrata, ex præscripto Synodi Lugdunensis: ac præterea etiam si ea ritè impetrata comperissent, eisdem iniunxit, vt idoneos vicarios constituerent, quibus congruentem prouentuum partem attribuerent, ne animarum procuratio, & Ecclesiarum cultus vlllo pacto negligerentur.

Quartò, si hæc Sacerdotiorum coniunctiones non essent ad vitam possidentis, sed perpetuæ, Episcopis commisit, vt cunctas eorum concessiones, à quadraginta annis habitas, in examen reuocarent, & quamuis reipsâ in opus deductæ fuissent, eas abrogarent, vbi comperitum esset, illas aut falso probato, aut vero occultato impetratas.

Postremò sanciuuit, vt quæ infra quadraginta annos concessæ fuerant, quæve imposterum concederentur (cùm Pontificiam potestatem circumscribere nec vellet nec valeret, fierique posset, vt eiusmodi rerum condiciones contingerent, in quibus laudabiliter concederentur, quemadmodum de ipsorum primæua institutione Suis fatetur) coram Ordinario examinarentur, accitis iis quorum interesset: atque vbi causis rationi consentaneis illa neutiquam niterentur, eorum concessio tamquam per dolum extorta reuocaretur.

Leuia ne hæc remedia, an eiusmodi habenda sunt, vt ea ne sperasset quidem quispiam rerum humanarum peritus, gnarusque quàm arduum sit ea, quæ facta iam sunt, reuocare? Quòd si antiquiora Synodus repetiisset, non tantum emendationis, quantum perturbationis intulisset Ecclesiæ, neglecto tot prudentium Legislatorum documento, qui publicæ quietis gratiâ vsucapiones præscriptionesque induxerunt, & comprobarunt. Quanti verò sit, multorum annorum possessiones, tametsi minùs iuste quæsitæ, non perturbare, grauius disputat^b Marcus Tullius in celebri de Officiis opere, qui non dissimili causæ assignat tum Spartanæ Reipublicæ casum, qui secum totius Græciæ ruinam traxit, tum Romanæ perturbationem, quæ Gracchos illius inquieti consilij auctores pessumdedit; ac insuper prudens ea in re Arati Sicyonij factum laudat, cùm expulso Nicocle tyranno, reuocatisque in patriam sexcentis ciuibus iam exulibus, comperit, eorum agros in aliorum possessionem ante quinquaginta annos dominantis tyranni iussu deuenisse. Res ciuiles, contra ac naturalibus vsuuenit, vetustate inualescunt: Natura quippe mutationibus conseruatur, Respublica labefactatur.

^b Lib. 2.

Quæ ad restituendam disciplinam Synodus agitauerit; & quantum in iis libertatis Pontifex concesserit.

1 **H**Æ quas diximus leges non absque sententiarum varietate perlatae sunt. Aliqui ex Patribus, sicut narrauimus, auctores erant, vt integrum emendationis negotium prudentiæ Pontificis committeretur, in cuius manu coniungebantur & auctoritas calami ad quascumque leges constituendas, & potentia virgæ ad earum obseruantiam promouendam. Verùm Hispani vnà cum aliis vrbane obistentes obiciebant, id planè non in reuerentiam, sed in offensionem prudentiæ ipsi Pontifici cessurum, perinde ac si Synodum conuocasset ad rem peragendam (sicut ex Diplomate constabat) cui cum Synodus impar esset, solus ipse potuisset debuissetque per suas leges consulere.

2 Id nactus Suauis, obseruansque in quibusdam Legatorum ^a litteris mentionem fieri, nescio cuius Pontificij Diplomatis, quo fatius illi putarunt sibi vtendum non esse, statim diuinationis aleam arripit; affirmatque, Paulum, vt accepit agitatum in Synodo fuisse de ea re Pontifici committenda, spe communis Patrum consensus allectum, festinasse Diploma conscribere, quo ad se disciplinæ reparationem auocabat: sed Legatos, intelligentes in eam sententiam pleurosque non ituros, fatius habuisse, ne animos exulcerarent, non euulgare Diploma. Nihil profectò seu minùs verum seu minùs verisimile dici potest. Cæsare ac Germanis vrgentibus Synodus coacta fuerat; qui mulcendis nouatoribus intenti, emendationi morum auidè inhiabant, doctrinæque sanctiones auersabantur; adeoque harum cum illa coniunctionem ægrè deuorauerant. Iam verò sperandumne erat, disciplinæ leges in Pontificem reiectum iri, ac si Concilium non extaret, illudque tantummodò apertum perstiturum ad odiosam definitionem dogmatum conficiendam?

3 Diplomata igitur, seu litteræ tunc à Pontifice ad Legatos missæ, præter eas quas memorauimus, duæ omnino fuere: alteræ ab initio anni superioris de vniuersa morum emendatione conscriptæ; non quibus ad se simpliciter eam auocaret, prout Suauis affirmat, sed quibus per singula capita ordinabat, adeoque Synodo præibat, ostendens præire se in illa Concilium, non ab eo trahi. His tamen litteris Legati nequaquam vsi sunt, existimantes, illas nec necessitati nec communi voto satis fore per ea quæ complectebantur: (etenim.

^a Ad Farnesum Cardin.
11. Februar.
an. 1547.

1547.

(etenim futuris dumtaxat prospiciebant, præsentibus haud medebantur) simulque arbitrati, modum illum scribendi minus placiturum, quandoquidem Pontifex indicasset, modicam existentis Concilij à se rationem haberi, cum eo inconsulto tantum opusedisset, cuius gratiâ nominatim Concilium indictum fuerat. Quapropter Paulus^b in vtraque parte ipsorum consilio adhæsit, eamque rationem iniit, vt Diploma illud, salutaribus aliis legibus auctum, ipsius Concilij iudicio committeret. Huiusce Diplomatis habetur mentio in quadam responsione Legatis nomine Pontificio reddita, & à Suauī recitata, quod postea narrabitur: ea verò potuisset Suauem sui lapsus admonere, cum in allata responsione sermo sit de huiusmodi Diplomate, non tamquam de quadam vniuersali illius negotij auocatione ad Pontificem, sed tamquam de lege, quæ sigillatim consuleret incommodis per Episcopos adnotatis, & per Legatos cum Pontifice communicatis. Verum illi ne ita quidem postea amplificatum Diploma vulgandum seu proponendum Patribus censuere.

b Litteræ
Maffei ad
Cerinum,
23. Martij
1546.

c 17. Februar.
rij.

Alteræ Pontificis litteræ, per quas videbatur vtrique capiti satisfieri, 23. Februarij datæ sunt, vbi plena concedebatur Synodo facultas reuocandi seu restringendi Sacerdotiorum coniunctiones, vel perpetuas, vel ad tempus, eaque adhibendi remedia, quæ plerique Patrum opportuna existimassent: simulque addebatur; Tametsi Principis beneficium deceat esse mansurum; non idcirco fuisse mentem Pontificum, qui ea concesserant, vt animarum procuratio negligere, eosdemque voluisse, vt concessionem per nequitiam aut ambitionem impetratæ, dicerentur extortæ potius quàm obtentæ.

Hoc pariter vti Diplomate noluerunt Legati, ne Fæsulano alii-⁴ que nouum argumentum suppeditarent oppugnandi huiusmodi facultates à Pontifice Synodo impertitas, quasi non incrementa, sed detrimenta propriæ ipsorum iurisdictionis. Cautè tamen obseruauerunt in eo genere id quod Pontifex^d ipsis commendauerat, se videlicet optare, vt quamquam in huiusmodi Diplomate valde amplæ facultates Synodo concederentur abolendi coniunctiones Sacerdotiorum, etiam ab eius Nuntiis auctoritate Pontificiâ constitutas, abrogandi que ipsis eam potestatem in posterum; ea tamen pars auctoritatis obstringendi manus suis ministris sibi relinqueretur; se verò id breuè perfecturum pro rerum opportunitate, perinde ac de Cardinalium Ecclesiis egerat: atque ita reipsâ Præsides effecere, vt nulla de Nuntiis in Decreto mentio haberetur.

d Litteræ
Farnesij ad
Legatos,
24. Februar.
1547.

In eadem Epistola ad Legatos Româ responsura est alij dubita-⁵ tioni,

tioni, An vnà cum hæreticis opinionibus ipsarum auctores essent 1547.
damnandi: & placuit non damnare; sed obseruarent Legati man-
data ipsis iam tradita, & à nobis commemorata. Ea siquidem dam-
natio, cui opus erat vt reo dies diceretur, ac de crimine legitimè
quæreretur, moram longiorem afferebat; cum tamen ad sincerita-
tem Fidei tuendam satis esset venenatos latices Christianis indica-
re, è qualicumque tandem vena profluerent.

6 Ad hæc, quoniam Episcopi recuperationi iurisdictionis suæ sum-
moperè inhiabant, cuius ingentia vulnera censebantur immunitates
multis Clericorum Collegiis collatæ, easque de medio vniuersè tol-
lere meditabantur (qua de re ardentius efficaciusque aliàs actum
est, quemadmodum videbimus) existimauit Pontifex, si tot nobi-
les Ecclesiasticorum Cœtus antiquis ipsorum priuilegiis spoliaret,
rem fore plenam querelæ ac turbæ; Episcopos verò, qui in ea cau-
sa iudices simul ac litigatores erant, visum iri vtilitatem potius liti-
gatoris, quàm iudicis æquitatem sequi: quod mox comprobauit
euentus, cum statim post habitam Sessionem ^f adfuere Tridenti
Procuratores ab vniuersæ Germaniæ Capitulis missi, qui enixè po-
stularunt, vt illorum immunitates illæse persisterent. Nihilominus
Pontifex Synodo potestatem fecit, vt de huiusmodi etiam immuni-
tatibus id quod expedire videretur, ipsa decerneret.

e Litteræ
Farnesij ad
Legatos,
5. Februar.
1547.
f In Cœtu
generali,
8. Martij
1547.

7 Equidem dum longam rerum seriem, quæ tunc à Patribus agita-
batur, perlustro, satis mirari non possum, cur incusetur Pontifex,
quasi Patribus libertatem non permiserit. Etenim quamquam ille
Concilio tamquam rector ac moderator præesset, in primis tamen
dogmatum negotium in Patrum iudicio reposuit, eosque solùm
studio & obseruatione Romanorum Theologorum adiuuit; non
in aliud quidpiam peculiari voluntatis propensione patefactâ, nisi vt
variæ Scholasticorum sententiæ inuiolatæ persisterent, ne citra ne-
cessitatem, vllius Scholæ in Ecclesiam studium læderetur; sed po-
tius, vt Catholicorum animi aduersus hæreticos in vnum coalesce-
rent. Solùm ardentem quidem, sed extra vim curauit, vt ab ea quæ-
stione remouerentur, Vtrum Episcoporum mansio suis in sedibus
esset iuris Diuini; quæ pariter agitur inter Catholicos, & quæ, si
Suaui credimus, solidis haud nititur fundamentis, quâ parte detri-
mentosa Pontifici existimari poterat. Secundò, quod ad leges spe-
ctabat, studuit ille quidem interdum, pro eo ac profano cuius
Principi, quin etiam priuato Antistiti licebat, ne quid æquo gra-
uius sanciretur; quâ in re hominum conuentus, & maximè noui,
peccare consueuerunt: sed numquam eò deuentum est, vt plerique

Pars II.

H

Patrum

1547.

Patrum legem conderent, quam Pontifex impediret: libertas verò publicos inter confessus obloquendi in ipsius facta, atque etiam in ipsius potestatem, eiusmodi fuit, quam in neminem reliquorum Principum auli fuissent exercere; nec unquam visa est alio coerceri frano, quam monitis correctionibusque verborum.

Sed stilum ad narrationem reuocemus. Denuò disputatum est ⁸ in Synodo, An, quod antea insinuauimus, in reliquis legibus essent Cardinales nominandi. Id Legati dissuadere, recenti Diplomate adducto, quo Cardinalibus consultum erat in articulo mansionis apud suas sedes, & Ecclesiarum multiplicatione; atque hinc ostendere, à Pontifice per seipsum illis leges imponi. Verum quia humana consilia speciosis vndique rationibus abundant, ex hoc ipso Guillelmus à Prato Episcopus Claramontanus argumentum traxit ad oppositum persuadendum, ⁹ potius par ipsis esse imitari Pontificem, qui non indecorum Cardinalium dignitati putarat, nominatim illos in memorato Diplomate comprehendere: moderatiores tamen Patres abstinendum ab ea nominis expressione censuere; satis esse rati, si generalibus dicendi formulis idem consequerentur; multumque interesse intelligentes, Cardinales disertè coarctari per legem, quæ ab ipsorum Principe sanciretur, aut quæ à cœtu Præsulum ipsis minorum præscriberetur.

Plurima Suauis narrat, tum ab Aula Romana scripta, tum ab Episcopis dicta: ex quibus nihil verum comperio, nisi inter ea quæ scripta sunt, responsionem quamdam, à Pontifice per litteras Ardinghelli Cardinalis redditam, ^h per singula capita de variis morum emendationibus, quas multi Patres proposuerant, & Præsides Paulo significarant; atque inter ea, quæ dicta fuerant, querimoniam in Rodulfum Cardinalem, qui Vicentinæ Ecclesiæ præerat, ab hæreticis quadamtenus tunc corruptæ, & ab eadem aberat, Calaguritano proclamante, Ecclesiam illam non modò pastoris præsentia id temporis indigere, sed pastoris eiusmodi qui Apostolum ageret. Ex quo primus Præsidium ⁱ opportunè Patres admonuit, vt corruptelas generatim incusarent, neminem nominatim perstringerent, ne boni publici studium in contumeliam degeneraret. Non tamen omisere Legati id ad Pontificem scribere, ei que simul insinuare, admonendum Rodulfum, vt prauis exempli offensionem remoueret.

Cetera quæ Suauis recenset, quò humaniùs iudicem, nec eum ¹⁰ temerarium inuentorem existimem, mihi persuaferim, ea contenta fuisse arcanis illis libellis, qui rebus recenter gestis referti, per singulas hebdomadas prodeunt ex vrbibus euentuum notabilium cœcundio-

g In vltima
Congrega-
tione ge-
nerali, 2. Mar-
tij, vt in
Actis.

h 17. Febr.
1547.

i In Cœtu
generali,
8. Februarij.

cundioribus : qui libelli ut aliquod obtineant pretium , sine labore inuestigandæ , seu facultate comperendæ veritatis , miris , maledicis , sed semper falsis opplentur. Quare qui velit historiam ex illis conficere , exempli gratiâ de rebus Aula Romanæ , profectò eiusmodi historiam exhiberet iucundiolem quacumque fabularum texturâ imperitorum curiositati , quacumque satyrâ sapidiorem malignorum appetentiæ ; sed simul magis ridiculam quacumque nugarum congerie peritorum iudicio. Id verò tunc potissimè Tridenti accidebat : nam hæreticorum invidia quocumque ingenti pretio mercabatur ea scripta , quæ vel ipsorum improbos animos vellicabant , vel contrariæ factioni infamiam inurebant. Ego verò prætermisâ mendaciorum singularium confutatione , quod perinde infinita res esset , ac falsum ipsum infinitum est , breuius iuxta ac vtilius solam veri narrationem prosequar.

C A P V T X I.

Disciplina leges paratæ in septimam Sessionem.

Post longa mentium linguarumque consilia plerique conuenere de quibusdam legibus , non tam præcellæ seueritatis , ut nimis arduus esset assensus , vnico saltem gradu à præsentis morum statu conficiendus ; memores , eas plantas , quæ intra diem maturescunt , intra diem pariter arefcere. Idcirco iniquè se gerit Suauis , dum contendit ostendere , per ea remedia non satis morbo consultum fuisse , oblitus , ea tamquam emendationis initia , non tamquam metam præscribi , iisdemque de rebus ferè omnibus constitutas postea leges alias efficaciores amplioresque in posterioribus Sessionibus : quod si non aliunde , ex margine certè impressi Concilij debuerat illi in memoriam reuocari.

In quindecim capita partitæ sunt , & in proëmio particula proposita , *Saluâ semper Sedis Apostolicæ auctoritate. Quod* , inquit ille , à quouis homine , quantumvis stolido , intellectum esset quonam spectabat ; nec inde quidquam colligi , nisi obstinatam in retinendis corruptelis pertinaciam , dum de illarum remedio agebatur , earumdem causis retentis. Rei exitus hominem mendacem euincit : eas enim omnes leges postmodum Aula Romana seruauit , & hodie adhuc seruat ; nec illibatam habere Pontificiam potestatem perinde erat , ac retinere causas damnatarum corruptelarum , magis quàm homini manus conseruare perinde sit , ac criminum causas retinere. Et sanè huiusmodi exceptio necessaria fuit , omisâ promulgatione Diplomatis , quo Pontifex

1547. ad eas constituendas leges facultatem concedebat, prout in proxima Sessione actum fuerat. Aliter enim visum esset, à Synodo leges Pontifici præscribi, quibus non solum eius Aula corrigeretur, sed potestas minueretur. Operæpretium igitur erat, per eam exceptionem palam fieri, sanctiones illas erga Pontificem, dirigendi non præcipiendi vim habere. Hanc verò conuenientiam similiter agnoscere Patres qui Synodo finem imposuerunt, cum ea & Episcoporum & Nationum frequentia magis florebat, cumque ex concordia testificatione amplissimam libertatem obtinebat, iterum ab ipsis appositâ post disciplinæ leges memoratâ particulâ, quæ sacrosancti illius ædificij esset quasi fundamentum simul & fastigium.

Certatum est in earum sanctionum textura, ut, quantum fieri potuit, Decretis Concilijque superioribus inniterentur, cum per maiorem venerationem excipiatur, minoremque repugnantiam custodiatur id quod veterum legislatorum auctoritate nititur, quodque in eam redire possessionem videtur, vnde à recenti corruptela deiectum fuerat. Hic erat sanctionum tenor:

Ad Cathedralium Ecclesiarum regimen nullus, nisi ex legitimo matrimonio natus, & etate maturâ, grauitate morum, litterarumque, scientiâ, iuxta Constitutionem Alexandri III. quæ incipit, CVM IN CVMCTIS, & habetur in titulo de Electione, in Concilio Lateranensi promulgatam, præditus assumatur.

Nemo, quacumque etiam dignitate, gradu aut præeminentia præfulgens, plures Metropolitanas, seu Cathedrales Ecclesias in titulum, siue commendam, aut alio quouis nomine, contra sacrorum Canonum instituta, recipere, & simul retinere præsumat: cum valde felix sit ille censendus, cui vnâ Ecclesiam benè, ac fructuosè, & cum animarum sibi commissarum salute regere contigerit. Qui autem plures Ecclesias contra præsentis Decreti tenorem nunc detinent, vnâ quam maluerint retentâ, reliquas infra sex menses, si ad liberam Sedis Apostolicæ dispositionem pertineant: alias infra annum dimittere teneantur: alioquin Ecclesiæ ipsæ, vltimò obtentâ dumtaxat exceptâ, eo ipso vacare censeantur.

Inferiora beneficia Ecclesiastica, præsertim curam animarum habentia, personis dignis & habilibus, & quæ in loco residere, ac per se ipsos curam ipsam exercere valeant, iuxta Constitutionem Alexandri Tertij in Lateranensi, quæ incipit, QVIA NONNVLII, & aliam Gregorij X. in generali Lugdunensi Concilio, quæ incipit, LICET CANON, editam, quæ in sexto Decretalium ponitur in titulo de Electione, conferantur: aliter autem facta collatio, siue prouiso, omnino irritetur, & ordinarius collator pœnas Constitutionis Concilij Lateranensis, quæ incipit, GRAVE NIMIS, tit. de præbend. se noverit incursum.

Quicum-

- 7 Quicumque de cetero plura Curata, aut aliàs incompatibilia beneficia (hoc nomine appellantur à Canonum peritis ea, quorum coniunctio in vno eodemque capite à iure improbat) recipere aut retinere in posterum presumpserit, siue per viam vnionis ad vitam, seu commendæ perpetuæ, aut alio quocumque nomine & titulo, contra Constitutionem Innocentijs Tertij, quæ incipit, DE MVLTÀ, tit. de præbendis, priuatus existat.
- 8 Quicumque plura beneficia hoc pacto repugnantia ex dispensatione possidentes, hanc exhibere compellantur ab Ordinario, iuxta Constitutionem Gregorij Decimi in Concilio Lugdunensi, quæ incipit, ORDINARIJ, tit. de Officio Ordinarij, in sexto Decretalium.
- 9 Vniones perpetuæ examinentur, eâ quam supra memorauimus ratione.
- 10 Beneficia Ecclesiastica Curata, quæ Cathedralibus, Collegiatis, seu alijs Ecclesijs, vel Monasterijs, beneficijs, seu Collegijs, aut pijs locis quibuscumque perpetuò vnita reperiantur, ab Ordinarijs locorum singulis annis visitentur: qui sollicitè per idoneos Vicarios illis provideant, deputatâ pro stipendio tertiâ parte fructuum, maiori vel minori, ipsorum arbitrio super certa re assignanda.
- 11 Locorum Ordinarij Ecclesias quascumque, quomodolibet exemptas, singulis annis visitare teneantur, auctoritate Apostolicâ providentes, vt cura animarum, & reparatio cultusq; Ecclesiæ nihil patiantur, non obstantibus quibuscumque privilegijs & consuetudinibus ab immemorabili tempore præscriptis.
- 12 Ad maiores Ecclesias promoti munus consecrationis infra tempus à iure statutum suscipiant, & prorogationes vltra sex menses concessæ nulli suffragentur.
- 13 Non liceat Capitulis Ecclesiarum, Sede vacante, infra annum à die vacationis, ordinandi licentiam, aut litteras dimissorias concedere, ex cuiuscumque privilegijs aut consuetudinis vigore, nisi illi, qui beneficijs Ecclesiasticis recepti seu recipiendi occasione arctatus fuerit: si secus fiat, Capitulum contrarium Ecclesiastico subiaceat interdicto, & sic ordinati, si in minoribus Ordinibus constituti fuerint, nullo privilegio clericali, præsertim in criminalibus gaudeant; in maioribus verò ab executione Ordinum, ad beneplacitum futuri Prælati sint ipso iure suspensi.
- 14 Facultates de promouendo à quocumque non suffragentur, nisi habentibus legitimam causam, ob quam à proprijs Episcopis ordinari non possint, in litteris exprimendam; & tunc non ordinentur nisi ab Episcopo in sua Diœcesi residente, aut pro eo Pontificalia exercente, & diligenti præuio examine.
- 15 Præsentati, seu electi, vel nominati* quibuscumque Ecclesiasticis personis, etiam Sedis Apostolicæ Nuntijs, ad quæuis Ecclesiastica beneficia non

1547.
Hicda in
Tractatu de
incompati-
bilitate &
compatibili-
tate benefi-
clorum, in
præfatione,
num. 9.

* Sic dicen-
dum est, non
autem, à qui-
buscumque,
vt ostendit
tum ratione,
tum corre-
ctione exem-
plari Fagna-
nus c. Acce-
pimus. de æ-
tate & qua-
litate, n. 3 l.

1547. *instituantur, neque admittantur, etiam prætextu cuiusvis privilegij, seu consuetudinis, etiam ab immemorabili tempore præscriptæ, nisi fuerint prius à locorum Ordinariis examinati, & idonei reperti. Et nullus appellationis remedio se tueri possit, quo minus examen subire teneatur. Præsentatis tamen, electis, seu nominatis ab Vniuersitatibus, seu Collegiis generalium studiorum exceptis.*

In exemptorum causis seruetur Constitutio Innocentij Quarti, quæ incipit, 16 VOLENTES, tit. de priuilegiis, in sexto Decretalium, edita in Concilio Lugdunensi, & in causis ciuiliū mercedum, & miserabilium personarum, Clerici seculares aut regulares extra monasterium degentes, quomodolibet exempti, etiamsi certum iudicem à Sede Apostolica deputatum in partibus habeant, conueniri, & iure medio ad soluendum debitum cogi possint coram locorum Ordinariis, tamquam ab eadem Sede delegatis, & ita pariter in cunctis aliis causis ciuilibus, si iudicem deputatum non habuerint.

Curent Ordinarij, ut hospitalia ab ipsorum administratoribus fideliter 17 ac diligenter gubernentur, formâ seruata Constitutionis Concilij Viennensis, quæ incipit, QVIA CONTINGIT, tit. de religiosis domibus, quam sancta Synodus nunc innouat simul cum omnibus derogationibus in ea contentis.

C A P V T XII.

Sessio septima.

IN formandis Canonibus & Decretis nihil labori pepercere, ut præscripto die Sessio celebraretur. Singulis ferè diebus manè Theologi coram Ceruino, Iuris Canonici Consulti coram Montano conueniebant: pomeridianum tempus generalibus congressibus impendebatur; vbi quidquid in peculiaribus agitatum fuerat, exponebatur simul & expendebatur: eiusmodi autem constans labor ad postremum vsque ante Sessionem diem continuatus; quo die Canones ac Decreta perfecta ac stabilita sunt, paucis repugnantibus, iisdemque planè, qui in ipsa Sessione contradixerant, quemadmodum narrabitur.

Deuentum itaque ad opus die 3. Martij, rem Diuinam solemniter celebrante Andream Cauco Archiepiscopo Corcyrensi. Latina concio desiderata est, quòd Martirani S. Marci Episcopus, cui munus illud impositum fuerat, aded ob anni temporum intemperiem premebatur raucedine, ut ne vocis quidem sonum edere posset. Id refert Suauis tamquam ex Actis petatum, sed gemino illustrat commento.

Alterum est: Deperditam Martirani vocem obtentum quem-
dam

dam fuisse; sed reuerā puduisse Præfulem publicam in lucem pro-
 dire, ob nescio quas offensiones in conuentibus paulò antè à Lega-
 tis acceptas. Merum putum inuentum, pro eo ac deducere licet ex
 Actis, ex Diariis, ex monumentis, vbi hac de re planè nihil: neque
 suspicari fas est, id ibi consulto prætermisum, cum è contrario le-
 gantur ibidem plurima inter Patres dissidia, plurimæque à Legatis
 in ipsos habitas obiurgationes, & à me non omisissas, qui nolui vera
 distimulare, quamuis mihi molesta, & à Suauis non adducta, qui
 vera diuinare nequit, quamuis sibi pericunda. Imò et si in eo quod
 narrat fuisse relata in Acta hanc deficientem Martirani vocem
 ceu causam prætermisissæ Latinæ orationis, ille neutiquam mentia-
 tur; non tamen possum in animum inducere, fuisse ab eo Acta
 perlecta, ratus non eò impudentiæ hominem prolapsus, vt si re-
 rum gestarum fuisset ex Actis conscius, tam animose reliqua com-
 mentus ac mentitus fuisset, etiam in eo, quod in rem suam non ce-
 debat. Mihi potius persuadeo, compertum illi fuisse, id in Actis
 contineri ex arcanis narratiunculis rerum Tridentinarum, quæ
 sicuti alibi insinuauimus, spargebantur ad alendam malignitatem,
 emungendaque Germanorum hæreticorum crumenas.

4 Altera Suauis commentatio est: Se prius admiratum, quàm fieri pos-
 set, vt in tanta Episcoporum ac Regularium frequentia nemo ad-
 esset, cui suppeteret animus ad supplendum Concionatoris destina-
 ti locum; postea pronuntiasse, Omissam huiusce rei memoriam in
 Actis, certo esse documento, tunc minimè cogitatum fuisse, ventu-
 ra quandoque tempora, quibus illius Cætus actiones censendæ ef-
 sent pares Apostolorum Actis, cum in vnum congregati, aduentum
 S. Spiritus opperiebantur. Quantum verba sonant, verum loqui-
 tur: nec ea tempora vmquam venere; cum perspicuum sit, Aposto-
 los excelluisse diuinitus subitariâ facultate dicendi, & quouis idio-
 matum genere; at verò Patres ac Theologos Tridentinos oratio-
 ne vti non potuisse, nisi pro mensura laboris studiique suscepti, &
 facultatis à natura sibi concessæ, quod similiter in Nicæno, cunctis-
 que Oecumenicis Conciliis euenit. Quod si prætereà significare
 Suauis intendit, tunc Patres haud existimasse venturum esse tem-
 pus, quo actiones omnes eorum, qui in Concilio aderant, in vene-
 ratione habendæ essent, tamquam numeris omnibus absolutæ, &
 æquè sanctæ ac actiones Apostolorum in vnum conuenientium, &
 sancti Spiritus aduentum præstolantium; profectò neque pariter
 hic dies vmquam illuxit, cum ex innumeris monumentis tum pri-
 uatis tum publicis constet, ab iis Patribus, Apostolorum in aucto-
 ritate

1547.

ritate successoribus, non item paribus in sanctitate, plura non citra noxam patrata fuisse. Quod similiter nouum non est in Tridentina Synodo, sed in cunctis itidem accidit quotquot unquam Ecclesia celebravit. Atque hac de re satis sit omnium loco legere, quæ S. Gregorius Nazianzenus de prima Constantinopolitana Synodo memoriæ tradidit.

Sin autem Suavis inde conficit, tunc opinatos haud fuisse, venturam unquam ætatem, quæ Cœtus ille magnâ veneratione colendus esset, næ is mendosâ uti argumentatione mihi videtur. Quod nemo tot inter Antistites, tot inter priuatos Theologos, qui tandem totius in Europa sapientiæ flos erant, & quorum Opera typis edita, sacræ etiam eloquentiæ præstantiâ clarent, fuerit ausus ad eam panegyrim imparatus dicere, veriùs in eo colligitur summa de tanto theatro existimatio. Sanè si è minori suggestu dicendum fuisset, illorum plurimi conscendissent. Quis ignorat, Oratoris timorem oriri è reuerentia in auditorem, & ex Rhetorum præscripto etiam à non formidante formidinem simulari, ut vel eâ existimationis specie beneuolentiam aucupetur. Neque arbitror sibi quempiam persuasisse, Senatam, aut populum, aut exercitum Romanum in paruo fuisse pretio, ubi legerit apud Suetonium, * Augustum, quamuis regnatorem, & artibus dicendi excellenter excultum, ausum numquam fuisse verba illis facere, nisi ex meditato, & ex scripto. Huc accedit, quod habitæ ad Synodum conciones statim euulgabantur per omnes Christianorum prouincias, ac malignæ Septemtrionis censuræ subiacebant, longèque maligniori futuri quandoque Suavis. Quin etiam concepta solum, & non edita ea Martirani oratio extat in Actis: quamobrem temerarium fuisset acutissimis inuidentiæ oculis exponere opus extemporale, & cum eo non priuati modò, sed publici nominis existimationem.

Omissio itaque in ea solemnitate sermone, propositi Canones, ac pleno consensu probati, qui reparationem disciplinæ continebant. Quinquaginta nouem suffragia citra exceptionem habuere reliqui Canones, cum aliqua exceptione tredecim suffragiis recepti sunt: quæ exceptiones in eo sitæ erant, seu quòd aliqui vellent nominatum Cardinales apponi (id per schedulas petiere Pacensis, Asturienfis, Oscensis, Calaguritanus, Claramontanus) seu quòd quidam titulum sæpè memoratum poscerent, nimirum aliqui ex nominatis, simulque Portuentis, Bossensis, Fæfulanus, Lancianensis, Stabienfis, & Mitilenensis; seu quòd postularent, ne quid inferretur præiudicij Ordinariæ Episcoporum iurisdictioni, cum iuberentur agere tamquam

* Cap. 47. in
Vita Augu-
sti.

quam Sedis Apostolicæ delegati : & in hanc sententiam iuere Senogallienfis & Fæfulanus. Denique ex paucis quibusdam Hispanorum, quos nominauimus, optabant alij vt in exemptos efficacius ageretur ; alij, vt duo simul obtinere sacerdotia, quibus animarum cura conneckeretur, vni eidemque Sacerdoti liceret. 1547.

6 Affirmat Suauis, *Audita à Legatis Patrum verba tamquam voces hominum, qui nil amplius possent quam halitum exhalare.* Iniquissima planè accusatio est, de eo conqueri quod & fit, & fieri oportet in cuiuscumque Senatus administratione : perinde ac pariter iniquum est, quòd sententia non dicam plurium, sed sex partium, sententiæ partis septimæ anteferatur. Præterquam quòd nisi oculos sibi datâ operâ eruisset (quod de illo veteri Philosopho scribitur) non poterat non intueri Suauis libertatem aliter agendi Legatis ademptam, cum ipsis Diplomate Pontificio fuisset præscriptum, vt in decisionibus suffragia plurium sequerentur : idque tam longè abfuit quòd ipsis esset arbitrarium, vt in proxima superiori Sessione, quoniam dubitabatur an à pluribus absolutè comprobarentur Decreta, res ad duos ferè menses fuerit prorogata, eo consilio, vt Decreta illa mutarentur ; nec habita pro legitimis fuerint, donec concordia omnes sententiâ conuenere de legitima illorum per plures suffragatores sanctione. Postremo loco designatus futuræ Sessioni dies vigesimus primus Aprilis, hoc est feria quinta post octauum à Paschate diem, Stabiensi solùm renuente, cui certæ diei præscriptio minime probabatur. Usque aded sententiæ à se conceptæ quispiam amator est, vt eam parere cupiat ad vitam etiam inutilem atque despectam.

C A P V T XIII.

Coloniensis Archiepiscopatu priuatus. Contagiosus Tridenti morbus : & translatio Synodi sermonibus agitata.

I Nterea Cæsar calore famæque victoriæ vsus, sententiam Pontificis in Hermannum Coloniensem Archiepiscopum, hæresis & contumaciæ reum, exequi voluit, eò missis duobus cum potestate viris, qui Rodulfum eiusdem Ecclesiæ Adiutorem illi sufficerent. Hermannus inuisus clero, multisque popularium odiosus, nec animi nec virium satis habuit, quibus Caroli potentiæ obluçtaretur. Cedere itaque coactus, in Vandensem familiæ suæ ditionem sese abdidit, ad obscurum & ignobile senium conterendum. Suauis hæreticorum encomiastes, Hermannus generosum animum hîc effert

Pars II.

I

fert

1547.

fert laudibus; quippe qui commiseratione commotus, ne suos populos innocentes bello diuexatos cerneret, suã se dignitate abdicauit. Enimuerò huiusmodi generositas erit pariter in eo commendanda, qui præsidio destitutus arcem dedat; & liberalitas in eo, qui in latruncolorum ludo aduersarij victoriã præuisã, pecuniã iacturam anteuertens, eam spontè largitur. Ceterùm, si Hermannus (quod pro certo Suauis ponit) resistere valuisset, sibi què induxisset in animum, se per eani rituum Religionis què mutationem Christi Euangelio conformare, non certè generosum, sed proditorem animum gessisset, dum suum gregem deseruisset, suorum subditorum seu periculum seu perturbationem temporariam æterno ipsorum exitio prætulisset.

Hi prosperi rerum successus adhuc alios feliciores portendebant, nisi casus obuenuisset, qui supra triennium Concilij progressus interrupit, simul què inter Cæsarem ac Pontificem perniciosas atrocè què dissensiones exciuit, quæ diutiùs stylum distrahent ad argumentum longè diuersum à Fidei definitionibus, ac morum legibus. Sed antequam Historiam prosequar, par est vt fabulam refellam. Narrat Suauis, à Pontifice, sollicito tum ob Cæsaris potentiam, tum ob Galli morbum immedicabilem, tum etiam ob Tridentinorum Patrum postulata, missum Tridentum cum litteris, ad fidem suis dictis faciendam idoneis, nobilem quemdam Montani familiarem; iussum què, antequam Sessio haberetur, delitescere, postea verò confestim Legatis iniungere, vt quacumque obtentã specie Synodum illicò Bononiam transferrent; quo peracto Oenipontem contenderet. Addit, ad huiusmodi denuntiationem ipso die Sessionis redditam, hæsisse Ceruinum animo consternatum; sed Montanum illo animosio rem, commendato Pontificis iussu, suasisse Collegæ, vt vnã secum rem nauiter exequeretur. Captatã proinde opportunitate ex morbo, qui tunc ibi grassabatur, fortasse ob propinquorum bacchanalium crapulam contractus, pestilentia rumorem ab illis disseminatum fuisse, rem què ex destinato perfectam.

Expingi simulacrum non poterat ipsi rei dissimilius. Ac primò quidem, quidnam inter Pontificem duos què Legatos sibi addictissimos suspicionis irrepsisset, ob quam arcanum illud celare ipsos vellet, concreditum eodem tempore homini cuidam priuato ex alterius Legatorum familia; præsertim cum opus tandem esset Legatorum fidei committere tum arcani custodiam tum operis perarandi effectum.

Secundò, recèntes adhuc erant in Pauli memoria, & eiusdem
quere-

querelis ad Cæsarem missis, illius horribiles minæ in Ceruinum iactæ, si vñquam absque iussu Pontificis id tentasset: quo pacto igitur Paulus Ceruinum, & suam pariter in eo dignitatem vellet exponere tanto discrimini, mandatâ ipsi curâ, vt summum Principem quasi auctoritate propriâ tam grauiter irritaret? 1547.

Tertiò, quænam loci opportunitas erat Oeniponti, in vrbe Cæsareæ ditionis, vt eò tanti arcani sequester mitteretur? Quid ibi rei erat Montani Aulico? Præterea quâ fieri potuit, vt huiusce viri nomen Tridenti visi, & mox Oenipontem transgressi, in obscuro vel ipsum Suauem latuerit? At exquiret quispiam, cur aut ipse, aut fabulator cui ipse fidem habuit, nomen arbitrato suo non affinxit? Scilicet quia fortasse de singulis hominibus quos nominasset, reuinci facile potuisset; cum tamen enuntiatio quæ negat, quantumuis vera, nisi adiunctis coarctetur, ex Iurisconsultorum effato probari nequeat.

Habetur etiam ex Massarelli ephemeride, Legatos die quinto Martij, hoc est biduo post mandatum, ex narratione Suauis Româ redditum, significasse Pontifici, exortum morbum, ab eoque petiisse, quid sibi, nisi is cessaret, agendum esset. Neque id in speciem dictum suspicari licet: nam potius omnino celanda fuisset illos hæc Epistola, ne ij qui ad trahendam moram efflagitabant, vt priusquam quidquam decerneretur, Pontifex fieret de rebus certior, iustius obtenderent, admonito iam Pontifice, eiusque mandatis exquisitis, haud licere Legatis Patribusque decernere, nisi Pontificis responsum breuè reddendum opperirentur.

Ad hæc, in arcana Epistola Ceruini ad Farnesium^a vnâ cum Legatorum litteris communibus missa, Decretum de translatione eo die confectum significantibus, hæc habentur: *Quid Deus de hac Synodo statuerit, ex communibus litteris cognosces; de quo nihil aliud affirmo, nisi merum Dei opus, planeq; miraculum id fuisse.* Quæ scribendi formula cum Pontificio mandato Legatis dato Synodi transferendæ minimè conueniret; præterquam quod ex variis arcanis litteris mihi perspectis, quibus Legati de hoc Decreto Pontifici rationem reddunt, quemadmodum infra narrabo, quacumque luce clarius liquet, illum rei consciuum non fuisse.

Præterea si Pontifex per eos dies id moliri voluisset, quodnam importunius consilium inire poterat, quàm ab ea legationis cura vacationem Montano concedere? ^b & tamen eam illi concesserat statim ac Sessio fuisset celebrata, successorem pollicitus. Quare Montanus Præsidum primus, & quâ liber eâ sollicitudine, & quâ certus, 1547.

1547. certus, sibi amplius Tridentini cæli asperitatem, Principisque ibi dominantis aculeos tolerandos non esse, se planè difficiliorem gessisset in sua legatione absoluenda, per eius exitum iram potentissimi Cæsaris sibi concitaturus.

e Habetur in
Epistola Ver-
ralli ad Far-
nesium,
14. Aprilis
infra citan-
da.

Perge porrò. ° Comperio, ab ipso Cæsare, cui credibile est hæc certiùs explorata fuisse quàm Suavi, translationem non quidem Montano, sed Ceruino imputatam: cumque acerbissimè de Pontifice quereretur, nullam de homine cum huiusmodi mandatis misso mentionem fecisse; sed solùm, haud se vero simile existimasse, rem tanti momenti à Legatis patratam absque Pontificis voluntate.

Postremò: Num Legati ubi hæc tam expressa difertè mandata accepissent, ea incerto vræ arbitrio commississent, nullà priùs seu per suarum sententiarum pondus, seu per suorum consiliorum impulsus patefactà in se propensione ad alterutram partem, donec ab ipsis Hispanis interrogati sunt; neque pariter reiectà facultate Synodi transferendæ, multò antè ipsis à Pontifice traditâ, donec in solemnè Sessione Patres supra duas tertias partes in ea re consenserint, ignari huiusce facultatis, cuius ignoratio multorum suffragia, sicut constabit, Decreto subtraxit? Et quod liquidius appareat, si res ita fuisset, Num Legati voluntatem vniquam præ se tulissent, non nisi quod pluribus placeret perficiendi, animumque paratum ostendissent ad ibidem cum reliquis persistendum? & postquam in vno cœtu rem euicerant, alteriùsne incerto arbitrio, mutationi obnoxio, spontè commississent, ac postea rursus solemnè Sessionis suffragio, optimè gnari quàm sedulo Cæsariani contrà niterentur? Quapropter tantum abest, quòd Legati iussi fuerint id quocumque modo perficere, vt è diuerso maluerint iteratò rem exponere futuro suffragio, cum incommodo non communicatæ Patribus notitiæ, & cum periculo reuocationis, quàm aut palàm facere traditam sibi Romæ facultatem, adhuc incerti de maioris partis consensu, aut Decretum firmare, ritu summè conueniente non seruato. Atque id verè cunctis superioribus mandatis Pontificis consonabat, in hoc argumento à me perlectis & iam allatis.

Suauis tamen omni probatione destitutus, nulloque nixus testimonio, ne Adriani quidem scriptoris, à Paulo III. tam alieni, audeat rem huiusmodi per eam confidentiam affirmare, perinde ac si mandatum illud Legatis ipse detulisset.

Rei veritas sic se habet. Tridenti lethalis morbus increbuerat, qui ægros malignis pustulis commaculans, insolitis funeribus indicia contagionis in corporibus, & corruptionis in aère præferbat.

Quod

Quod eo maiorem incussit Synodo metum, quò mors propiùs accessit: nam tertio post Sessionem die Caputaquensem extinctum à morbo viderant, & paulò antea supremum Minorum Præsidentem, & aliquot etiam inter Legatorum familias. Vnde cum timor mortis supra reliquas affectiones homini dominetur, ad profectioem animum conuertere: auctaque festinatio ex eo est, quòd vicinis in locis sparso contagij rumore iam agebatur de interdicendo Tridentino commercio, adeoque de intercidenda euadendi spe. Ingens ob eam rem Præsides incessit cura, ratos numquam sibi obuenturam opportunitatem nec faciliorem nec æquioram aliò deducendi Concilij; quod arbitrabantur Ecclesiæ securitati conferre, quemadmodum ostensum est. Et præterea intelligebant, si ibi perfilterent, fieri non posse, vt ibidem alij detinerentur Patres præter Cæsarianos, compeditos Caroli metu, contagionis metum superante: proinde Concilium aut pro soluto habitum iri cum Ecclesiæ dedecore ac detrimento; aut, si adhuc integrum censeretur pro eo ac Cæsariani contendissent, euenturum fuisse, vt cum in iis quæ decernerentur viuente Pontifice, tum in iis quæ possent contingere eo decedente, rerum omnium arbitrium penes Cæsarem foret. Eapropter primo insurgente metu, ^d à Pontifice mandata per litteras petiere quid sibi agendum esset, vbi morbus perseveraret; sperabantque spatium sibi ad ea præstolanda futurum. Verùm animaduerso postea imminente commercij interdicto, multorumque Episcoporum discessu, non impetratà à Præsidentibus veniã, sicuti Suauis autumat, sed aliquibus quidem eam postulantis, cunctis neuti-quam obninentibus, sicut ipsi postea ad Conuentum generalem retulerunt; ^e & insuper cognoscentes, plures alios retineri non posse, statuerunt exequi mandata Pontificis satis recentia, ac iterata, ^f per quæ imponebatur sibi Synodi translatio, vbi & plerique consentirent, & ipsi graue aliquod incommodum Sedi Apostolicæ impendens animaduertent; cuiusmodi rebatur futurum, si Concilium permanisset compactum ex membris, quæ mentis & cordis loco Cæsarem haberent. Mea, quæ subsequetur narratio, firmissimis nititur testimoniis, tum ex Actis à Massarello, qui Synodo à secretis erat, priuato suæ voluntatis impulsu conscriptis, quæ cum aliis non vulgaribus Commentariis Nicolæus Ludouisius Princeps, quamuis illorum honestissimè tenax, mihi tamen, tam piæ causæ opitulaturus, liberaliter deprompsit; tum ex Actis legitimis in Arce Romana asseruatis.

1547.

d 5. Martij
1547. ex
Diario Massarelli.

e 9. Martij.

f Ex Ceruini
litteris ad
Massarium,
23. 26. &
29. Martij
1547.

5 Præsides igitur adiectis ad rem animis, quò solidiori fundamento

I 3.

insiste-

1547.
 In secunda
 parte Acto-
 rum Trident.
 sedente Pau-
 lo III. & in
 secundo vo-
 lumine fi-
 gnato A. in
 cuius calce
 est narratio
 translationis,
 missa à Con-
 cilio Bono-
 niæ ad Pon-
 tificem.
 g In Vita
 Fracastorij,
 præfixa eius
 Operibus.

insisterent, de morbo grassante peritos primùm consulere. Duo ibi
 aderant externi viri, arte medicinæ præstantes, alter Balduinus Bal-
 duinus Bargasensis, Montani Medicus familiaris, alter Hieronymus
 Fracastorius Veronensis, medicus à Concilio sibi delectus, qui in ea
 facultate quemuis suorum æqualium famâ superabat. § Quin fertur
 Carolus Cæsar, duodecim antè annis Italiam ingressus, cum Pesche-
 riâ transiret, quò multis ex prouinciis egregij quique partim obse-
 quij partim curiositatis studio confluerant, nullâ alterius cuius-
 piam habitâ ratione, in vnum Fracastorium à Madruccio monstra-
 tum, cohibito inter solem ac puluerem gressu, oculos intendisse.
 Hi ambo Medici vnâ consensere, deprehendi in eo morbo & con-
 tagionis indicia, & luis præfagia, incalescente postmodum aère eru-
 pturæ; periculum verò nobilibus & delicatis viris maximè minita-
 ri. Quare Fracastorius est contestatus, cum ad medendum febris,
 aliisque consuetis morbis, non autem pestilentia, eò accessisset,
 missionem se petere, munusque deponere.

Hoc posito, Legati in consessu diei nonæ Martij, post dictas sen-
 tentias de dogmate Eucharistiæ, quod expendendum susceperant,
 rem ad Patres retulerunt, adieceruntque, duodecim Episcopos iam
 profectos, alios veniâ non petita, alios negata: sed prætextâ vitæ
 tuendæ necessitate plures viam adornare, eosque ægrè à se tantisper
 retentos, dum de re Conuentum generalem edocerent. Duo pro-
 inde se denuntiare: primum, nolle se vllius consilij Patribus aucto-
 res esse, sed exequi quod pluribus placuisset; alterum, se ad omnia
 quæque præterquam ad Synodi dissolutionem descensuros: à qua,
 quantum arbitror, abhorrebant præcipuè, ne munimento valido
 nudarentur aduersus omnem peculiaris Synodi molitionem, quan-
 doquidem ita nec liceret Episcopis Germaniæ in suæ nationis Syn-
 odum coire, dum ad Oecumenicam adhuc extantem vocabantur;
 neque fas erat, vi Fidei morumque causæ, quæ apud supremum il-
 lud Tribunal agitabantur, in alio interim minori conuentu legiti-
 mè deciderentur.

Pacecus, cui dum vterque Cæsaris Orator aberat, atque etiam
 Madruccius, qui paulò antè oppidum sui nominis Madruccium
 adierat, rei Cæsareæ procuratio incumberebat, h memor, in litibus so-
 lertiam possessoris in mora captanda sitam esse, respondit: Id quod
 in deliberationem adducebatur, negotium esse ex grauissimis ac
 difficillimis omnium quæ geri possent; in quibus videlicet rerum
 temporisque conditionibus, & quo pacto Concilia transferri de-
 beant: sibi exploratum nondum esse, an planè liceret id agitare
 incon-

h Ex litteris
 Ceruini ad
 Maffeiũ,
 20. Martij
 1647.

1547.
 inconsultis Pontifice ac Cæsare, cuius postulatione atque operâ Concilium fuerat Tridenti coactum. In summa, fateri se inscitiam suam, ut qui eâ eruditione non polleret, quâ posset improviso sententiam ferre quid in huiusmodi conditionibus ius postularet: proinde existimare se æquum esse, ut aliquot dierum spatium sibi aliifque concederetur ad rem accuratori studio ac meditatione perpendendam. Vbi verò opus esset repentino responso; videri sibi nihil molendum, nisi compertâ prius Pontificis ac Cæsaris voluntate. Giennensis opinionem ij qui eiusdem factionis erant, & ex aliis duo vel tres amplexati, omnes numero fortasse quindecim; reliqui censuere celeriter periculo consulendum. Ut legitima foret profectio, satis esse pestilentiae non experimentum modò, sed suspicionem, quæ potis erat finitimorum communicatione ipsos priuare, sine qua fieri non poterat, ut ampliùs Tridenti degerent. Reuocandum in memoriam, anno superiore, eò quòd duo tantum Roboreti in oppido Tridentinæ ditionis pestilentia obiissent, fuisse tam seuerè interdictum vndique commercium, ut quidam ex Patribus maturè ex ea vrbe egressi hospitium impetrare nequierint, adeoque sub dio pernoctare graui cum vitæ discrimine coacti fuerint. Variarunt tamen sententiæ, quodnam esset ineundum consilium: alij suspensionem proponere, alij abeundi facultatem cuiilibet concedendam, alij translationem in propinquam sedem, alij eandem, sed expectato prius Pontificis consensu. Paceus animaduersâ communi ad discessum propensione, quo aggerem in tempore opponeret, petiit rursus, ut deliberatio prorogaretur: & Montanus libenter assensus est, quòd postridie suffragia ex meditato lara maiorem & auctoritatem & firmitudinem præferrent. Qua in re vehemens cupiditas, inimica semper rei quam intendit, plures in errorem inducit, dum ob immoderatam festinationem imponendi ædificio fastigij, parietes extruunt aded debiles, ut non tam domicilio seruiant, quam ruinæ.

CAPVT XIV.

Alter generalis congressus, in quo de translatione deliberatur.

Postridie igitur manè accitis in vnum Patribus Montanus dixit: Se vnâ cum collega varias proximi cœtus sententias voluisse, & inter eas sibi minimè probari sententiam suspensioni fauentem: id enim reipsâ tacitam Concilij solutionem fore, per quam iis fructibus Ecclesia fraudaretur, quos tunc decerpebat, quos-

1547. quosque longè copiosiores sperabat ab ea Synodo, tot laboribus iam coacta: neque sibi magis probari permissum singulis arbitrium abundi, cum in id tot Patres auidè ferrentur, ut omnium planè discessus esset reuera secutus. Quapropter si Tridentum, pro eo ac plures cupiebant, deserendum esset, optimum sibi videri si aliò Concilium deportaretur: in hoc tamen plurimam loci rationem habendam; quippe qui eiusmodi esse oportebat, ut illuc ex improviso commigrantes haud difficulter exciperet; ut nimis indremotus non esset, tum ob Patrum eò aduenientium, tum etiam ob Germanorum commoditatem, qui erant aduocandi; ut domiciliis alimentisque abundaret; ac demum aëris salubritate polleret. Has omnes conditiones ostendit Bononiæ vnicè conuenire, adeoque eam collocandæ Synodi aptissimam sedem esse.

Ex opposito Pacecus disseruit: Festinanter se percurrisse quæ de Conciliorum translatione scriptores sentiant: ab iis in sola Pontificis auctoritate illam reponi; proinde non satis à se percipi, quo pacto Legatis liceret per seipso in quæstionem tractationemque nondum in opus illam deducere. Cuinam in comperto non esset, quanto labore per Cæsaris, aliorumque Christianorum Principum industriam ea Synodus coaluerat? adeò ut post conuocationem, & Legatorum, ac suum pariter accessum cum aliis Episcopis, necesse fuerit plures menses otiosi, antequam Synodus quasi nauis in anchoris progrediretur. Quàm indignè laturos Principes illos Religionis studiosos, fructus ex tot laboribus expectati iacturam per eam intempestiuam profectionem? Quin communem vniuerso Christiano generi futuram indignationem, cum tam præcipitis commotionis causam nemo perspiceret. Vnicum qui obrudebatur titulum, esse febres lethales, quæ rubris pustulis contagionem nuntiabant; se tamen à Curionibus rescuisse, paucissimos eo morbo extinctos: in S. Petri Paræcia, satis populo referta, ab ineunte mense nonnisi duos occubuisse, alterum infantem, hydropicum alterum: tota in vrbe infra quadraginta homines ægrotare, & inter eos vix quinque ex morbo suspecto decumbere: licere Concilio id pernoscere, aliquot Patribus destinatis qui rem explorarent: parum moueri se testificatione duorum externorum Medicorum: Tridentinos Medicos longè aliter sentire, qui tamen à Fracastorio rogati, eius sententiæ subscribere recusarant. Verùm utcumque esset, haud licere de loco ad locum asportare Concilia, nisi Patribus in id vniuersi suffragio conspirantibus, quemadmodum Iacobatius Cardinalis docebat, qui recens de Concilio scripserat. Id in presentia
non

non contingere, seque inter alios dissentire, nec solâ voce, quæ statim obmutescit, repugnare velle, sed scripto, quod semper loquitur; adeoque suam hanc sententiam libello committere, vt perpetuæ posterorum memoriæ traderetur. Postremò nihil innouandum adiecit, nisi perspectâ prius Pontificis ac Cæsaris mente, quos dubitandum non erat, illius sacrosancti Senatus excidio numquam consensuros.

3 Huic Giennensis orationi breuiter responderunt Legati. Ceruinus dixit: Quod exteri medici testificabantur, extra dubitationem esse, eorumque dictis ob sapientiam ac libertatem longè maiorem auctoritatem tribuendam, quàm indigenarum testimonio: Synodum non alia de causa Tridenti fuisse celebratam, nisi vt allicerentur Germani: quæ ratio euanescebat, quando Protestantes postea in duobus Conuentibus pronuntiauerant, se illam pro legitima non habere, planeque recusare ibi interesse; Catholici verò quæ belli impedimento, quæ hæreticorum metu, suam absentiam excusarunt: tunc verò vel maxime spem ipsorum aduentus excidere, cum pestis quæ in Germania grassabatur, prohibebat accessum. Nec sibi temperare potuit, quin adderet (sinceriore fortasse animo, quàm prudenti) alias quoque rationes suppetere, quæ translationem suadebant. At Montanus rem à capite redorsus respondit: Frustrâ in dubium vocari numerum extinctorum, cum recenter defossa & complanata vrbis cœmeteria cernerentur, ne magnus tumulorum numerus illatorum cadauerum multitudinem palàm faceret; ad id pariter, ab illo qui præerat, silere in posterum iussa in funeribus templorum æra, & noctu decedentium corpora clam efferi, quò his artibus ignortum discrimen segnîus vitaretur: Tridentinos vulgaris notæ medicos cum Fracastorio, ea in arte per Italiam facile principè, minimè conferendos: præterquam quòd satis constaret, medicos Tridentinos voluisse illius scriptum suis etiam nominibus confirmare, nisi efficacia quorundam studia ipsos ab eo consilio retraxissent: nihil obstare, quòd mandata Pontificis non præcederent; idcirco fuisse ab illo subrogatos Præsides, qui ipsius absentis partes agerent, quique cum plerisque Patrum res decernerent, quod potissimum agendum erat in casibus inopinatis, moræque intolerantibus. Quod assumebatur, Conciliorum translationibus necessarium esse vnanimem deliberantium consensum, nec legum effatis, nec scriptorum auctoritate, nec rationum fundamentis inniti: ad summum, id opinari fas esse, cum translatio pro mero arbitratu citra necessitatem intenderetur. Ceterum quænam æquitas

Pars II.

K

perfua-

1547. persuadeat, ut vnus pertinaciæ liceat vniuersum Ecclesiæ Senatū inter mortis fauces detinere?

Ita primus Legatorum. At mirabitur fortasse quispiam, nihil ab eo responsum proposito consilio, ut aliqui designarentur Episcopi, qui rei veritatem explorarent, & postea ad Senatū referrent. Sed id, quantum arbitror, omisum fuit, quia nec reici consilium verā prolatā ratione poterat, quin indignatio ac tumultus excitarentur, omnium fide in suspiciōem vocatā; nec suscipi absque incommodo ac periculo, cum verisimile videretur, Patres ad id ex omnibus nationibus æquē designandos, adeoque Hispanos Cæsari addictos, Lusitanos Regi obtemperantes cum Cæsare coniunctissimo, Gallos, qui Regiæ voluntatis ignari in ancipiti versabantur, & Italos, quorum multi vel Carolo subiecti erant, vel Dioceses illi subiectas obtinebant. Atque vt res haberet, ingentis vasis aquæ turbandæ pauca turbidi liquoris guttulæ satis sunt. Quare in comprobandis rebus, ac testibus seligendis tarditas ac dissensio interuenissent, adeoque iudicium sine cunctatione perfici non posset, quā effectum esset, vt interim aut finitimi commercia prohiberent, ac proinde obstructus ad profectiōem aditus abeundi consilium obruncaret; aut Cæsar de proposito edoctus, denuntiationibus mandatisque violentis obfisteret. Idcirco opportunius existimatum, vt suam quisque conceptis vocibus, quas interior animi notitia suggererat, de re proposita sententiam ferret.

Paceus, animaduertens aciem aliorum quæ attulerat argumentorum, Præsidum responsionibus hebetari, per illud rursus obstitit, quod adhuc integrum videbatur; subiecitque: Cum à Canonum peritis Conciliorum translatio tamquam propriæ Pontificis auctoritati tribuatur, inde confici, id Legatorum iurisdictioni minime communicari, adeoque nisi peculiaris ad illud facultas à Pontifice impetraretur, generalem satis non esse. Cum Paceo consensere præter duos ij omnes, qui in proximo superiore cœtu cum ipso conuenerant, quorum plures, vt perpetuam suorum erga Cæsarem studiorum testificationem haberent, ipsis schedulis suam sententiam protulerunt: præsertim verò Pacensis conatus est fusiùs ostendere, Concilium non nisi Tridenti Germanorum causā esse continuandum; & ipsius continuationis necessitatem adduxit, quòd pauca Fidei dogmata stabilita fuerant, & pauciora de moribus Decreta: horum verò magnam congeriem coaceruauit, quæ à Synodo conficienda essent, & quæ fieri & quæ non fieri possent accumulans promiscuè, quò faciliùs splendidis rerum imaginibus spem

spem ac studium minùs experientium inescaret, exemplo chimicorum, eorumque qui thesauros inquirunt edoctus, cum promissi boni magnitudo animum allicit, ingens auuiditas tenuitatem verisimilitudinis menti obtegit. Denuntiabant denique huiusce sententiæ propugnatores, vbi ceteri absque causa discederent, se quidem perstituros, & vnà secum auctoritatem Synodi permansuram.

Sed Cicala Albengensis Antistes, & Pighinus Aliphanus, alter Cameræ Apostolicæ, Romanæ Rotæ alter Auditor, existimarunt sui esse muneris, quippe à Pontifice missi tamquam Canonum consulti, obnuntiationes in Legatorum auctoritatem obiectas infringere. Admonuerunt proinde, obligationem non abeundi à Sede quam Pontifex Conciliis constituit, absque ipsius voluntate deficere, vbi profectionis causa cunctis innotesceret, & periculum mora crearet. Quod periculum à plerisque tunc adeò imminens censebatur, vt reliquos stimulant ad pergendum celeriter in Templum, ibique Sessionem simul celebrandam, simul profectionem solemniter decernendam. Quod hinc timidioribus placebat, vt discrimen euaderent; hinc Hispanis haud displicebat, vt ex præcipiti festinatione factum postea improbaretur. Verùm nec assentiebantur Legati, qui volebant non tam festinare, quàm discessum cohonestare; nec Paceus, magis eius impediendi cupidus, quàm vituperandi. Ita nonnumquam duo contrariis intenti finibus in eo conueniunt, quod ex diuerso respectu vtrique conducit, cum id, quod alteri prodest, non semper alteri noceat.

C A P V T X V.

Octaua Sessio, in qua Concilij translatio Bononiam decernitur.

INdictâ igitur Sessione postridie manè vndecimo Martij, demandarunt Legati Seuerolo, quippe Concilij Promotori, vt legitime cognosceret de morbi contagio, & imminente cali corruptione. Conuenientibus manè in sacram Ædem Patribus ornatu Pontificio indutis, post solemnes carimonias ac preces, Montanus breuiter profecutus est ea, quæ superiore biduo dicta fuerant: præcipuè verò confirmauit, se vnà cum collega æquè paratum tam mansioni quàm discessui, pro eo ac plerisque Patrum collibuisse. Deinde quò rei veritas magis constaret, vrgente etiam Paceo recitata sunt medicorum testimonia, & non solùm testium dicta, sed interrogationes: qui testes & plurimi erant, & multiplicis conditionis,

K 2

tionis,

1547.

tionis, Cœnobia, Clerici, laici, externi, indigenæ. Summa testificationum hæc habebat: Ex aliquo iam tempore ortas in ea vrbe pestilentes febres, corpora rubris pustulis maculantes, hoc est, quemadmodum Fracastorius explicabat ex Galeni definitione, contagiosas, & plerumque lethales. Eo morbo multos continenter extingui; vnde singulis diebus ad Paræciæ S. Mariæ Maioris cœmeterium bina, terna, & quaterna cadauera deferri, idque proportionem aliis in Paræciis contingere, nec parcius in agro Tridentino huiusmodi morbum sæuire: eo peremptum credi Caputaquensem Antistitem, Generalem Minorum Obseruantium, ministrum vnum præterea è familia Madruccij Cardinalis, & alterum Ceruini Legati mensæ præfectum. Si quis euasisset, huic instar stolidi mentem hebescere, quod planè Salutarum Episcopi famulo acciderat: eam luem in dies ingrauescere, eademque tunc laborare alterum carimoniarum Magistrum, ac plures quam antea interire. Tridentinis medicis vsque aded artem & animum defecisse, vt eam curationem defugerent, timentibus, ne accedente mox æstu morbus in certam pestilentiam erumperet. Ad primam illius suspicionem in locis circa Tridentum interdictum iri hominum communicationem, adeoque mercimonia & comæatum; vnde fieret, vt in illa montium sterilitate fames æquè ac pestilentia stragem ederet: Fracastorium, dum coram scriba publico suum priuatæ testificationis chirographum recognosceret, hæc adiecit: *Iureiurando affirmo, ne centum quidem in dies singulos aureorum acceptâ mercede me adhuc per mensem Tridenti moraturum; & qui commorabitur, ipsum commorationis panitebit.* Perpendatur, an ea loquendi ratio in viro tam eximie exultimationis referenda fuerit, sicut Suauis autumat, ad morem medicorum, qui student pretium artis extollere morbi cui mederi debeant magnitudine.

Post hæc proposuit Montanus Decretum deducendi Bononiam 2 Concilij, eâ conceptum formâ, quæ plerisque Patrum in proximo conuentu placuerat, & huiusmodi planè fuit: *Placete vobis decernere, & declarare, de huiusmodi morbo ex præmissis, & aliis allegatis ita manifestè & notoriè constare, vt Prælati in hac ciuitate sine vitæ discrimine commorari, & in ea idcirco inuiti minimè retineri possint, & debeant. Itemque, attento recessu multorum Prælatorum post proximè præteritam Sessionem, & attentis protestationibus aliorum complurium Prælatorum in congregationibus generalibus factis, hinc omnino timore ipsius morbi abire volentium, qui iuste detineri non possunt, & ex quorum discessu Concilium vel dissolueretur, vel ex paucitate Prælatorum bonus eius progressus*

gressus impediretur; & attento etiam imminente periculo vitæ, & aliis causis per aliquos ex Patribus in ipsis congregationibus allegatis, utpote notorie veris & legitimis; placetne vobis similiter decernere, & declarare, pro conseruatione & prosecutione ipsius Concilij, securitate vitæ ipsorum Prælatorum, Concilium ipsum ad ciuitatem Bononiæ, veluti ad locum magis paratum, salubrem, & idoneum, pro tempore transferendum esse, & ex nunc transferri, & ibidem Sessionem iam indictam, statutâ die, vigesimâ primâ Aprilis, celebrandam esse, & celebrari; & successiue ad vltiora procedendum, donec Sanctissimo Domino nostro, & sacro Concilio expedire videbitur, vt ad hunc, seu alium locum, communicato etiam consilio cum inuictissimo Cæsare, Christianissimo Rege, & aliis Regibus ac Principibus Christianis, ipsum Concilium reduci possit, & debeat?

3 Obiecit Paccus, testes ritu legitimo minimè interrogatos, cum Seuerolus nullum ad id mandatum accepisset à Patrum cœtu, in quo multi postularant, vt Episcopis ea cura demandaretur. Præterea, fuisse à testibus affirmatum id quod ipsi ignorabant, quodque rei euentia falsi conuincebatur: nec denique Patres, qui partem oppositam tuebantur, ad id vocatos. In externorum medicorum iudicio minus auctoritatis inesse, quàm in iudicio indigenarum, Tridentinum cælum, corporumque habitudinem longè meliùs callentium. Multorum Patrum discessum ex eiusmodi domicilij tædio, non ex metu discriminis euenisse, quod sæpiùs etiam superioribus mensibus contigerat. Proinde productas ad transferendam Synodum causas deficere; nec satis etiam suffragiorum haberi, quippe ex Constantiensi Concilio duæ tertiæ partes ad id obtinendum requirebantur. Postremò vbi tandem demigrandum esset, nequaquam eundem Bononiam; sed solùm in aliam Germaniæ urbem, cum ex prouincia in prouinciam transmittere non liceret. Se igitur suadere, vt potiùs Sessio prorogaretur, adeoque Patres & aliud quod laborum laxamentum caperent, & spatium ad animos eo metu, quamuis vano, releuandos.

4 Paccus reliqui Hispani assenserunt. Turritanus amplificauit, quàm copiosa spei mellis in herba suffocaretur eâ Synodi migratione, dum Cæsaris victoriæ obsequium vniuersæ Germaniæ pollicebantur: paratum se quidem offerre ad translationem comprobendam, vbi auctoritate Pontificis illa haberetur; sed hac deficiente, quamquam opposita sententia capitum numero vinceret, longè amplius eandem vinci pondere rationum, adeoque sententiam suam, quippe honestiori causæ patrocinantem, secundùm Canones antehabendam. Asturiensis præter hæc affirmavit, Synodum

1547. Bononiæ liberam non futuram. Ceteri illarum partium continere in eleuando periculo, in proponenda conuenientia, vt tum Pontificis tum Cæsaris voluntas expectaretur, in pernegando, id Legatis absque certo Pontificis mandato licere.

Contrariam sententiam efficaciter propugnauit Sarracenus Archiepiscopus Materanus, cuius vincula cum Cæsare ex familiaris clientelæ, ex Diœcesis subièctione, ex grati animi virtute, ex accepta illo nominante Tiara, eo firmiorem reddebant illius sententiam, animi propensione reluctantem. A Seuerolo, dixit is, testes legitime interrogatos, vt qui Promotoris munus sibi à Concilio iniunctum obiret, adeoque nouâ delegatione non egeret. Pòrrò nec ab eo, nec ab aliis, quantum comperio, quidquam responsum ad prætermisum aduersæ partis accitum: fortasse quòd animaduertent, eam exceptionem per se cadere absque ullius impulsu; cum in Concilii partes litigantium inter se non adsint, sed solùm discordes sententiæ, quod in cunctis Senatibus contingit, adeoque nullam partium in ius vocandam. Tum id, quod omnis huiusmodi oppositiones dissoluit, in medium adduxit; nimirum, in re manifesta, qualis ea erat, testibus opus non esse. Auctoritatem Tridentinorum medicorum nequaquam æquiparandam Fracastorij auctoritati, quem ob singularem viri sapientiam atque integritatem Synodus sibi medicum delegerat, stipendioque conduxerat; id verò muneris concorditer illi commissi abundè esse, vt eius sententiæ de curanda Patrum valetudine esset cuiuscumque iudicio præferenda. Verùm vbi de quauis alia translationis causâ dubitari posset, satis superque esse, id maiori parti, hoc est, rerum arbitræ comprobari: Constantiensis Concilij Decretum, duas partes tertias ad id requirentis, is aliique secum aiebant ab vltimo Lateranensi abrogatum. De qua abrogatione nihil verè ibi extat; vnde suspicor locutum fuisse Materanum de eo, quod in memorato Concilio Lateranensi habetur de prærogatiua Romani Pontificis supra Concilia, & quo reuocabatur Decretum quoddam Constantiensis, in Sessione quinta editum ante Pontificis electionem, & ab eo postea neutiquam confirmatum; quo Decreto videtur oppositum sanciri: atque in hoc postea nititur, quæ Sessione trigesima nonâ statuuntur, vbi reuerà de translatione non agitur; sed obstringitur Pontifex ad conuocandum Concilium in loco, quem proximè præteritum Concilium designasset, & non alibi, nisi manifestæ necessitatis causâ à duabus tertius Cardinalium partibus comprobata: ita tamen, vt si hoc acciderit, illud congreget in alio loco eiusdem nationis, ad quam locum iam

iam

iam præscriptus spectabat, nisi eadem necessitas id prohiberet. Verum non exigit ea Synodus duarum tertiarum partium suffragia, ad migrationem ex necessitate aliò habendam; quin paulò post ad cauenda schismata videtur disertis verbis id in potestate maioris partis collocare. Vt cumque res habeat, expeditius respondit Thomas Campeggius Feltrienſis Episcopus, Concilia alterum alterius legibus haud obligari, adeoque id quod in Constantiensi stabilitum fuit, posse in Tridentino maiori sententiarum numero deleri. Quamquam hæc omnia responsa superuacanea euasere, cum supra duas tertias partes suffragia translationi consensissent.

6 Thomas Caselius Episcopus Britonoriensis, vt morbi probationem è tot Patrum discessu deductam confirmaret, obseruauit, id neque cædio domicilij, neque animi relaxationi tribui posse; propterea quòd illorum aliqui viri, studio litterarum laborique addictissimi, cuiusmodi erant Bituntinus & Motulanus, numquam per aliam occasionem inde pedem extulerant.

Philippus Archintus, Salutiarum Antistes, ac Romæ Pontificis Vicarius, Turrítani responsionem confutauit, opinantis, præposse minorem numerum, si meliorem causam promoueat: nam, aiebat ille, non agi tunc de relinquendo Tridento hilaritatis aut commodi gratiæ, adeoque cautiorem partem potiorem etiam existimandam.

7 Omittendam haud putauerim Marci Vigerij Senogallienſis Episcopi sententiam, tum ne hominis pietas meritâ laude fraudetur, tum vt appareat, quantum à vero aberrauerit Suauis, dum inter aduersantes translationi illum connumerat, eaque de causa ceu ingratum Pontifici à Montano castigatum affirmat. Quod satis patet, an potuerit à Montano committi, qui in ea tota causa & numquam Pontificis utilitatem intermiscuit, & semper propensum animum præ se tulit ad maioris partis sententiæ obsecundandum. Itaque Vigerij sententia fuit huiusmodi: Videri sibi, Synodum transportandam, propterea quòd necessarium id putabat: sed ad conciliandos contradicentium animos, atque ad consilij societatem adducendos, satius ducere, ita Tridento Patres decedere, vt simul iurando se obstringerent, eòdem redituros, vbi Romano Pontifici, atque ipsi Synodo in rem Christianæ Reipublicæ id videretur: quod si satis non esset ad schismatis periculum euitandum, Tridenti potiùs mortem oppetendam, quàm cum vitæ incolumitate vnitatem Ecclesiæ in discrimen adducere. Sensâ planè digna viro, qui Apostolorum dignitate successor, eorumdem charitatem imitari vellet. Verumtamen vnitatis seruandæ potestas non in singulis, sed in

1547.

in omnibus inerat; suffragium verò à singulis proferendum erat, positis discordibus sententiis, quas in cunctis reliquis inueniebat.

Nec longè à Vigerio recessit Balthasar Limpus, Carmelita, Portuensis in Lusitania Episcopus, qui cum antea varius fuisset in congressibus, professus tunc est, se paratum ad vtrumque consilium, dummodò res concorditer procederet.

Agathensis Episcopus Gallus, nondum quidquam certi apud se statuisse affirmavit. Cumque hominem vrgeret Pacecus, ne peristeret in ancipiti, cupidus fortasse in illius suffragio nationis integræ auctoritatem sibi adiungendi, Auditor Apostolicæ Cameræ opposuit, cuique fas esse veterem formulam vsurpare, *Non liquet*.

Postquam singuli protulere sententias rationibus conuēstas, iussus est Massarellus suffragia colligere, vt eorum numerus haberi posset. Ex quinquaginta sex Patribus, qui tunc aderant, triginta octo translationem sine exceptione comprobarunt, quatuordecim noluerunt, iiq̄e omnes, præter Fæfulanum, Cæsari addicti: duo dubitanter, duo per conditionem locuti sunt. Verùm præter triginta octo, quibus migratio probabatur, nonnulli ex refragantibus affirmarunt, se illi consensuros, vbi voluntas Pontificis accessisset.

Hoc in numero Legatorum suffragia non erant, qui sententiam nondum dixerant. Id Pacecus ex arte gestum interpretatus, vt periculum vtrumque imminens subterfugerent, & adductus in spem rei perturbandæ, vbi Præsides ad apertam suffragationem adigeret, ab iis petiit, vt ipsi pariter, quippe Senatus Principes, suam sententiam promerent. Respondit Montanus, se morem illi gesturos, sed aliquid esse sibi quod præmittendum putarent. Id erat: Eorum plerosque qui translationi repugnabant, causatos fuisse peculiaris facultatis defectum, vtpote ad rem peragendam, quæ ad Romani solum Pontificis ius pertinebat; multos tamen pronuntiasse, se consensuros, si hæc facultas adesset. Iam verò, quò species omnis ad non parendum Decreto profus amoueretur, cunctique cognoscerent, quàm solerter ipse cum collega studuisset, vt Concilij libertas integra præstaretur, intelligerent Patres, huiuscemodi facultatem minimè desiderari, sed eam à Pontifice sibi legationis initio impertitam, quæ rebus omnibus, quæ possent accidere, consultum foret: verùm hæcenus à se consulto reconditam, ne Patres sententiam se rogatos putarent de re non ipsorum, sed Præsidium potestati commissa. Proinde si liberet, Diploma recitaretur. Quod illicò recitatum est; planeque inde constitit, quò meliùs, si quid accidisset, conseruationi commodisque Concilij prospiceretur, tribus Legatis,

gatis, aut etiam duobus, ubi tertius abesset vel impediretur, auctoritatem tribui illius quocumque opportunum ducerent deportandi. Ea res latitiæ pluribus fuit, quod ipsorum & promouebantur vota, & cohonestabantur sentia: nonnullis ad recipiendam animi tranquillitatem plurimum valuit, sublatis vtriusque nutantibus rationum momentis, unde incerti animi eò usque pependerant: aliis perturbationem attulit, serò intelligentibus, quam intutum sit iis armis obtegi, quibus ab alio repente nudari possint: omnibus autem admirationis non modicæ fuit, quo pacto Legati inter disputationum æstus huiusmodi clypeum validissimo aduersariorum telorum numquam opposuissent. Decretum igitur confectum est, & die postero parata profectio Bononiensis: quæ quidem vrbs in tam dubia fluctuum agitatione à quibusdam tamquam securitatis portus expetebatur, à quibusdam tamquam naufragij scopulus exhorrebatur.

CAPVT XVI

Suauius in narratione falsitas, in ratiocinatione vitia.

ANtequam progrediamur, par est hîc paululum in Suauius erratis, prauisque animaduersionibus subsistere. Quod spectat ad errores; narrat is, facultatem aliò deducendæ Synodi à Pontifice Legatis traditam, in primo cœtu nono die Martij recitam fuisse, ac postea quæ diximus diffidia subsecuta. Et tamen constat ex Actis, non nisi vndecimo in ipsa Sessione, & post dictas sententias & collecta suffragia patefactam. Inter Patres profectioem auersatos numerat Marcum Vigerium Senogallensem, & Claudium à Guischa Mirapicensem Episcopum: sed in hoc pariter ab Actis reuincitur; præterquam quòd Claudius tunc non Mirapicensis, sed Agathensis Antistes erat. Affirmat, inter eos qui translationem laudabant, nullum ex Cæsari subditis fuisse, nisi Michaëlem Sarracenum Materanum Archiepiscopum; cum tamen præterea fuerint ex Mediolanensibus Catalanus Triuultius Antistes Placentiæ, Hieronymus Vida Albæ, Ludouicus Simonetta Pisauri, Philippus Archintus Salutarum; & ex Neapolitano regno Thomas Caselius Britonorientis Episcopus, & Hieronymus Seripandus summus Augustiniana familia Moderator: quod si Cæsari subditum appellat non eum qui suorum natalium, sed possessæ Diocæsis ratione Cæsari subiectus erat, consensere ex his Antistes Miletanus, Iternensis, Minoritanus Aliphanus, & Bellocastrensis.

Pars II.

L

Scri-

a Mirapicensis fuit designatus 17. Augusti, vt ex Actis Consistorialibus.

1547.

Scribit: Tametsi Diploma videretur obfirmatum 22. Februarij anni 1545. à multis tamen recentius creditum, & per eam occasionem missum, argumento ad id credendum desumpto à facultate ibi concessa; vt nempe duobus Legatis liceret rem exequi, si forte tertius præpediretur aut abesset, idque planè tunc accidit, nimirum absente Polo. Etenim *Videbatur*, inquit, *si Diploma die ipsi apposito fuisset signatum, quamdam vaticinij speciem id fuisse.* Et paulò post, hoc ipsum quod obiecerat nequaquam dissoluens, adiicit, *Se nihilominus ex suis notis conscire, Diploma per eam occasionem haud confectum, sed ante biennium; missum verò ad Legatos non statim ac signatum est, sed solum decimo octauo mense antequam id euenerit, hoc est Augusto mense anni 1545.* Enimuerò hic homo æquè peccat differendo, ac mentitur narrando. Quod spectat ad primum: Num fortè Diuino afflatu erit opus, vt in mentem veniat, posse ex tribus hominibus vnum aut abesse, aut impediri? Cuinam compertum non est, quotidiano vsu consuli huiusmodi casibus, & in Principum iussis, & in priuatorum mandatis? ac insuper Suauem non animaduertisse, seu quicumque fuerint qui huiusmodi suspicionem inuexere, in Diplomate generali demandatæ legationis, eadem die quâ pariter hoc Diploma subscripto, & in secunda Sessione promulgato, cui tres ipsi Legati interfuere, eadem formulâ huic euento fuisse consultum? Quin reticere non libet: Cum subiisset cogitatio, fieri posse vt bini ex Legatis eodem tempore impedimento aliquo tenerentur, paucos intra dies aliud illis Diploma traditum, ^b à quo facultates omnes superioribus litteris Apostolicis contentas vni etiam soli conferebantur, vbi solus ille non impeditus interesset. Suspicio tamen, hoc postremum Diploma vnicè arcaneque concreditum fuisse Ceruino, cui Paulus maximè fidebat; nam ex pluribus epistolis conicio, ignoratum id Montano fuisse. Et sanè Diploma concessæ potestatis Synodi transferendæ simulare non potuit diem, qui verum suum natalem præcederet, cum inscribatur formula, *De consilio & consensu Cardinalium*: adeoque, si licuisset aliquibus ex Purpuratis testificari, illud in Senatu à Pontifice id temporis minimè propositum, Diplomatis certè fides simul & auctoritas fuissent in dubium reuocatæ.

§ 6. Martij
1545.

e In Commentariis mihi communicati: à Serenissimo Principe Etruriæ Leopoldo: habeturq; mentio in adductis litteris Sfortiæ Cardinalis ad Legatos, 4. Augusti 1546. & in eorum responsis, 9. Augusti.

Rursus verum quidem est, mense Augusto venisse ad Legatos Diploma cum potestate Synodi aliò deportandæ; sed non hoc de quo loquimur Diploma; nec eo mense Augusto quem refert Suauis, nimirum anni 1545. sed Kalendis Augusti anni 1546. ^c per occasionem, quam suo loco memorauimus, quòd Patres belli formidine disces-

discessum meditabantur. Hoc verò Diploma tametsi eam exponeret quam diximus Concilij transferendi causam, periculum videlicet discessus ob belli metum; quamcumque tamen aliam causam generatim complectebatur, quæ idonea censeretur; sed in reliquum minus latè patebat, quàm primum illud quo vsi fuere. Cùm enim hoc posterius mississet Pontifex, non quemadmodum superius, cum exceptione, ne illo extra necessitatem & repentina discrimina vterentur, sed eâ gratiâ, vt confestim in opus illud deducerent, eas apposuit conditiones, quas ad ipsum exequendum exigebat; nimirum, vt ex Legatis duo saltem consentirent tertio deficiente, & cum ipsis maior Episcoporum numerus: nolebat siquidem Pontifex, vt eâ occasione antiquius Diploma, quod latius erat, vulgaretur. Verùm huiusmodi Diplomate, quo tempore acceptum fuit, Præsides ob allatas ibi rationes vsi non sunt: at verò in præsentia non quidem illud, sed alterum antiquius producerunt, eò quòd illud recentius videbatur conscriptum potissimè ob militare periculum, quod iam euauerat: quapropter vt omnem controuersiam amputarent, ostenderentque rationem habitam communis sententiæ, à voluntatis obsequio, non à vi necessitatis profectam, alterum magis amplum & absolutum protulere.

4 Narrationis disputationisque prauitati responderet in Suauis iudicij peruersio. Confidenter hic pronuntiat: *Illud celari non poterat, & omnibus offensioni erat, quòd ex eo Diplomate Concilij seruitus aperte conspiceretur. Etenim si Legatis licebat discessum Tridento cunctis simul Patribus imperare, eosq; panarum censurarumq; denuntiatione compescere, dicat, quæso, inquit, quicumque sciat, aut possit, quanam erat illa libertas quæ fruebantur?* Nosse peruelim (id quod pariter aliàs distinximus) an ij quos tam vehementer offensos narrat Suauis, nomine libertatis intellexerint supremum dominatum nulli prorsus obnoxium, quo pacto polyarchia quædam appellatur libera; an potius electionem nullà vi coactam, nec vllò impedimento coercitam, quâ ratione priuatorum ciuium acta libera nuncupantur. Si supremum dominatum intellexerent, nã istis expectandum non fuerat hoc tempus, vt in eam offensionem inciderent. Nõne passim constabat, haberi Romæ pro errore, communiq; Theologorum ac Iuris Canonici peritorum sententiâ damnari opinionem, affirmantium Concilium Romano Pontifici haud subiacere, non posse ab illo conuocari, transferri, ac dissolui pro sua prudentia, vt qui nullum in eo iudicem præter Deum agnoscit? De hac autem absoluta iurisdictione Pontificis, tamquam Ecclesiæ gubernandæ necessariâ, sæpius

1547. pius abundè differimus. Neque Concilij Patres id in controuersiam adduxerunt, nec sibi arrogarunt, aut petierunt huiusmodi schismaticam libertatem: quin Hispani, qui audentiores videbantur, sapius contestati sunt, se vitam profusuros ad tuendam supremam Sedis Apostolicæ auctoritatem: quòd si quando res gestas improbarent, numquam potestatem denegarunt. Profectò nisi hæc Patribus infidisset existimatio, cum Pontifex neque militarem neque ciuilem potestatem Tridenti obtineret, potuissent impunè repugnare, & quodcumque Diplomatis aut centuræ vinculum à non legitimo Præsidente iniectum, impar illis continendis fuisset. Concessâ igitur hac Pontifici supra Concilium potestate, ac proinde nec cuiquam inferatur offensio, nec debita Synodo libertas lædatur, quòd cum ipse præsens adest, eidem liceat illud cogere, vt aliò se conferat; haud pariter credendum erit offensioni obnoxium, nec libertati, quâ Concilia frui debent, oppositum, si quando Pontifex ipse non adest, sed suo loco Legatos subrogat, hanc vnâ cum reliquis facultatem illis tribuat, vt pote repentinis calibus necessariam. Quemadmodum recta gubernandi ratio postulat, vt Rex quilibet amplissimam facultatem suis Proregibus impertiat, & quilibet Princeps suis administris, quos ex plenâ potestate *Plenipotentiarios* vocant, citra vllam per hoc subditorum offensionem, vnde seruitutem suam quodammodò conuerantur. Quòd si nomine libertatis istius sonat, quod secundo loco posuimus, ei scilicet, qui Principi subiectus est, eiusque imperio cogi potest, reipsâ ex Principis permisso licere pro sua libera electione agere; tam absurdè affirmatur ex eo, tamquam ex violatione libertatis, posse quemquam offendi, vt ibi potius conspicua & illibata libertas appareat. Præsides cum in membranis tam amplam auctoritatem obtinerent, tam coarctatam in communi charta obtinebant, vt inter tot externi belli discrimina, tot intestina dissidia, tot grauissima Ecclesiæ pericula, numquam ipsis licuerit eâ uti, nisi frequentioris partis suffragia consentissent: quod reuerà significabat, auctoritatem obtineri ad obtemperandum, non ad imperandum Concilio. Atque iisdem inter extremæ necessitatis angustias ne liceret quidem eam in medium proferre ad hoc emolumentum consequendum, ne videlicet dum potestas lateret, voluntas langueretur: sed oportuit, vt quid Patres sentirent, prius operirentur: post quorum sententiam promulgatio sibi traditæ potestatis non valuit ad ostendendam seruilem Synodi conditionem, quin valuit ad non seruilem: simulque demonstrauit, id à Pontifice concedi, quod ex oppugnatorum sententia statuere Synodo non licebat

cebat Pontificis iniussu, ne inde paucorum repugnantia plerisque aduersus quàm & sentirent & vellent, in pestilentia carnificina constringeret. Si omnes qui imperant, potestate quàm subditis imperant, per æquitatem circumspectionemque vrentur, nihil sanè dubitandum esset, quin regium imperium, quod suapte naturam ut filios, non ut mancipia subditos habet, liberorum regimen foret, quàm planè voce filios in familiis Latini præseruis appellant. Tunc Reipublicæ administratio optima est, cum in eo qui præest, auctoritas coercendi maxima, ipsius usus minimus est.

C A P V T X V I I

Legatorum, multorumque Patrum Bononiam accessus. Aula Romana, ac Pontificis de translatione iudicium. Animaduersiones & consilia à Legatis scripta.

T Tridento Legati discessere die duodecimam Martij, S. Gregorio sacrâ, quàm planè biennium^a ab eorum aduentu explebatur. Bononiam aduenere tardius citiusve quotquot sententiâ conuenerant: ac Tridenti pariter substitere, qui ut substiteretur auctores fuerant, præter Fæsulanium; ^b qui causatus apud Montanum inopiam itineri imparem, tacitè se comitem ipsis obtulit. Verùm asperius vehementiusque quàm par erat hominem Legatus excepit, eum acturum consultius, si Bononiam pergeret, priorem contumaciam purgaturus: quo ille perterritus, aliquamdiu cum Cæsarianis ibi substitit, ut aliquo patrocinio niteretur: interim à Polo ac Rodulfo Cardinalibus amicis ope imploratâ, effectum per eos est, ut ^c datis humaniter litteris, à Farnesio Bononiam inuitaretur, quibus ille confirmatus eò perrexit.

^a Aduenere Tridentum 13. Martij 1545. ex Diario.
^b Colligitur ex Epist. ad Ceruinum, ab eius ministro Roma: 26. Martij 1547.

^c 26. Iulij, ex Diario.

2 Agathensis ac Portuensis ut medium in dicenda sententia, perinde in reipsâ tenuerunt. Alter, qui statim Rege nominante Agathensem Ecclesiam in Mirapicensem commutauit, Tridento abiit, nec Bononiam petiit, sed Ferrariam, mandata præstolaturus eiusdem Regis: quo per eos dies vitâ functo, eiusque secundo filio Henrico, qui Patri successerat, harum rerum nondum conscio, Episcopus non ante mensem Septembrem vnâ cum Gallicis Oratoribus adire Bononiam iussus est. Eodem tempore ^d Portuensis accessit, qui initio precibus Hispanorum victus Tridenti permanerat; sed mox duobus è familia sua Tridentino morbo correptis, & ex his altero intra triiduum sublato, fugam potius arripuit, quàm discessit: ita consilium, de quo verbo dubitauerat, factò comprobauit.

^d Ex Apologia Episcopi Feltriensis pro translatione, quæ extat in Volum. Actuum in Arce Romana, signato lit. A. in fine.



1547.

e Ex amicis
litteris Ro-
mā ad Cer-
uinum, 19. &
26. Martij
1547.

Interea delati Romam nuntij, quò minus opinati eo fecundio-
res sermonum in ea vrbe, in qua cum omnes capaces supremi prin-
cipatus sint, omnes saltem de ipso ferre sententiam amant. Aulici
mediocri notæ, quando mediocritas tum oculorum tum men-
tium suspicionis umbris perstringitur, Deo grates agere, & Lega-
tos celebrare, quòd Apostolicam Sedem iis damnis exemissent,
quæ multorum Episcoporum arrogantia moliebatur, commoran-
tium in ditione illius profani Principis, qui supra ceteros cum iurif-
dictione Pontificia pro veteri æmulatione contendit. E contrario
Hispani indignati, quòd inuitis suæ gentis Episcopis, suoque Rege
planè inficio, id simul & statutum fuerat & peractum: accusare
Ceruinum, quem omnium auctorem existimabant; nihil ab eo fieri
potuisse seu perniciosius Pontifici, cuius ingens studium ostentabat,
seu Cæsari conducibilis: etenim cum Pontifex eam incuriam er-
ga Cæsarem præ se ferret, eum pariter à cura tuendæ Pontificiæ au-
ctoritatis liberauerat, adeoque iam integrum Carolo erat cum Pro-
testantibus concordiam inire, eas solum condiciones complexuro,
quæ suam potentiam prouerent.

f In Diario
Massarelli,
27. Martij
1547.

Pontifex ubi primum de suborta lue ex Legatis cognouerat, in-
iunxerat Romano cœtui, ad negotia Concilij à se destinato, vt hac
de re deliberaret. Hic verò ex plurium sententia censuerat consi-
lium dandum esse Pontifici, vt Legatorum iudicio obsecundaret;
nimirum, vbi morbus discrimenque perduraret, & Patres profectio-
nem vellent, Synodus Bononiam deduceretur: sed postridie de iis
quæ Tridenti gesta erant, certior factus Pontifex, quòd à Romano
cœtu statutum fuerat occultauit, ne tum ipse, tum ipsius Consi-
liarij non modò rei gestæ, sed ne voluntatis quidem sententiæque
participes Cæsarianis viderentur. De quo arcanis notis à fratre
Montanus fuit admonitus. Verumtamen noluit Paulus suorum Le-
gatorum aut existimationem aut nomen minuere, facti comproba-
tione in Aula conspectu dubitationi relictâ: quin in Purpuratorum
Senatu & sanctionem commendauit ceu necessariam, prudentem at-
que legitimam. His vniterfus Senatus assensus est, tribus exceptis,
qui fuerunt ex Hispanis Burgensis & Corientis, ex Italis verò Sa-
doletus, apponentes, oportuisse rem prius cum Cæsare communica-
ri. Tum commotior respondit Pontifex, rem ritè peractam, nec
opus fuisse quidquam amplius expectari, duos ipsos annos Germa-
nis frustra expectatis. Cumque Corientis nescio quid obiecisset,
eum Pontifex admonuit, eius Ordinis viros ab humanis affectioni-
bus purgatiore esse debere. Hæc publicè Paulus, satis gnarus, si
Legati

g 23. Martij
1547. ex lit-
teris amicis
ad Legatos,
& ex Diario
Massarelli,
27. Martij.

Legati tam potentis aduersarij accusacionibus indignationique expositi à se defererentur, numquam sibi amplius ex suis ministris fidem constantiamque reposcendam. 1547.

5 Sed animo non æquè ac vultu res illi probata, turbas prospicienti ex eo motu futuras. Quare quieteris auidus, in quam consilio, ingenio, multoque magis ætate decrepitâ ferebatur, nec plenam ex euentu lætitiâ cœpit, nec planè Legatis assensus est, ^h qui sine suo peculiari mandato, potius veteri ipsorum voto, quàm suis moderatioribus sensis obsequi voluissent. Hinc per Maffeiū ipsis significauit, eam migrationem duos intra menses sibi futuram fuisse gratiorem, per duas interim Sessiones reliquis necessariis ad Fidei dogmata morumque restitutionem sanctionibus confectis; tum verò non modò transferri, sed absolui Synodum potuisse: neque videri sibi, ex præsentis Concilij statu adeò festinandum fuisse, cum in duabus postremis Sessionibus omniâ ex Apostolicæ Sedis reuerentia ac dignitate digesta ac stabilita cernerentur. Ipsis etiam querimoniarum Giennensis indicatæ sunt, qui suis litteris affirmatæ luis falsitatem persuadere studuerat, & Cæsaris postulata efficaciter obrudere, vt confestim Synodus Tridentum reuocaretur.

^h Ex litteris memoratis ad Ceruinum, & ex responsione ad Maffeiū, 26. Martij 1547.

6 Ad hæc Ceruinus: ⁱ Se quoque præoptasse, vt translationis occasio in tempus opportunius incidisset, hoc est, subsidiis indigentiarum rerum per Synodum plenè collatis; sed res fortuitas pro sua voluntate componere, solius esse Diuinæ potentiarum: elicere quod possit optimum ex iis quæ casu accidunt, humanæ prudentiarum partes esse: ad ferendum ea de re ac etiam de ceteris iudicium, æquam legem non habendam, vt mala & incommoda inde dumtaxat protecta perpendantur. Sed vt res cum opposita sibi re conferatur, obuersetur cuiusuis animo, quò tandem Sedes Apostolica deuenisset, vbi Legati Synodo Tridenti interessent, ex iis tantum conflata capitibus, quæ mortis metum, simulque Decreta ab vniuerso Concilio solemniter promulgata Cæsaris gratiarum posthabebant; & vbi ab ipsis penderent legum omnium sanctio, & cuiuscumque pro Concilio nouæ stationis electio, Legatis nil repugnare ausuris absque nota ademptæ Concilio libertatis. Si superiores Sessiones prosperè processerant, non idcirco secundo vento iter habitum, & sine remigum arte. Quin detectum fuisse, nec in vno tantum ex Patribus, ingenium turbulentum, procellas moturum, nisi maior frequentia illi obstitisset. Verum quidem esse, Præsides diserta Pontificis iussa minimè præstolatos: sed neque militum Tribunos imperium Principis præstolari, vbi cum longè maiore discrimine regnum vniuersum.

ⁱ Ex duabus litteris ad Maffeiū, 23. & 26. Martij 1547.

1547. sum vnico prælio committitur. Si supra biduum cunetabatur, scribebat ille, nonnisi Cæsarianorum agmen Tridenti fuisse perman-
surum. Cùm igitur Legatis diserta lex adesse non possit, in mentem
ipsis venisse Romani Iuriconsulti documentum, cùm huiusmodi
lex non adest, normam ex regulis generalibus esse sumendam, & ex
legibus, quæ in similibus rebus constitutæ iam sunt. Numquam re-
uocata fuisse mandata sibi vniuersè tradita deferendi aliam in se-
dem Concilij ex plurium sententia, vbi graue aliquod detrimen-
tum impendere Sedi Apostolicæ animaduertent: atque in simili
ingruentis metus conditione, ob armorum propinquitatem, huius-
modi peculiarem facultatem iussionemque fuisse Legatis à Pontifi-
ce transmissam. Hoc posito, cuncta postea tam legitimè peracta, vt
ne ipsi quidem Hispani quod opponerent quidquam haberent.
Quæ Romam Giennensis scripserat ad eleuandam opinionem mor-
bi, inania esse: præter legitima testimonia à seipsis producta, & à
Patribus comprobata, rem in dies confirmari nouis multorum fu-
neribus, & periculosis eorum ægrotationibus, qui Concilij causâ
Tridenti aderant, quorum syllabus in Ceruini litteris habebatur.
Hinc verò effectum, vt Venetiis non Tridentum modò, sed ager
Tridentinus ob suspicionem contagij vitanda promulgarentur.
Quod spectabat ad medicos Tridentinos, posse à Legatis eorum iu-
dicia de morbi contagione produci; sed nolle tunc iis vt, ne cui-
quam citra emolumenti publici necessitatem damnum inferrent.
Factum igitur haud improbandum, atque id sibi purgandis satis esse.

Sed neque pariter dolendum: quandoquidem Synodus, si vel-
let Pontifex, Bononiæ locabatur; vbi nollet, facile posse dilapso
morbo Tridentum reduci; adeoque Cæsarem accepti à Paulo bene-
ficij loco ducturum id, quod, nisi hoc euenisset, in pretio non fuisset.
Quamquam de huiusmodi reditu, quantum ipse arbitrabatur,
lentè agendum esset; perinde atque in rebus ceteris magni momen-
ti, quas in nostra potestate sit agere, non item postea reuocare. Pro-
inde vbi Pontifex eò propenderet, facturum pro sua prudentia fuisse,
si prius Legatos, aut vnum ex iis coràm audiuisset. Multa pagi-
næ concedenda non esse, multa calamo exprimi non posse. Interea
videri sibi, neque cautiùs neque honestius posse Cæsari responsum
reddi, quàm si significaretur, Concilium, vti suâ sponte Tridento
discesserat, ita par esse vt suâ sponte regrederetur. Proinde Cæsar
Antistites, qui substiterant, Bononiam mitteret, ibique reditum le-
gitimè decernendum curaret; qui Patribus suaderi faciliùs posset
iniecità spe conciliandæ Germaniæ, vbi eadem priùs promulgatas
à Con-

à Concilio Tridentino sanctiones ipsius opè complecteretur: ita ostensum iri, incommoda loci, nauatæ operæ fructu compensari. Hoc dato responso & moræ beneficium adepturum Pontificem, & vbi conditiones acciperentur, duo summi pretij commoda consecuturum; nimirum, vt Cæsariani Bononiensem, & Germani Tridentinam Synodum legitimas agnoscerent. Addebat Ceruinus: Ad augendam Bononiensis Concilij dignitatem ac nomen, tria plurimum conductura: primum, si multorum Præfulum ipsi fieret accessio, quibus Cæsarianorum absentia compensaretur, Synodique maiestas auctior foret: alterum, si Pontifex, modò id valetudo permitteret, Bononiam veniret, menses aliquot ibi moraturus; cum id intersit inter summum in terris luminum Principem, ac summum in Cælo, quod hic minora lumina dissiicit, ille congregat; quod si per senium haud ipsi liceret, futurum tamen vsui, si per famæ rumorem id futurum vulgaretur. Postremum, si, cum præcipua Fidei dogmata iam fuissent statuta, de reliquis id temporis non ageretur, ceu de re Cæsari minus grata, & vnice daretur opera morum reparationi, vt ab eodem expetita, & Christianis populis acceptissima; cum facilius inducerentur homines ad comprobandum ceu legitimum tribunal illud, cuius sanctionibus ceu salutaribus gaudent.

C A P V T XVIII.

Postulata Cæsaris, ac responsa Pontificis. Tres Legati pro rebus Anglicis lecti.

HÆc Ceruini consilia in tempore accepit Pontifex, qui non solum ea secutus est, missis ad Synodum pluribus Episcopis doctrinâ præstantibus, sui que futuri itineris famâ excitatâ, sed etiam ex eiusdem sententiâ datis ad Cæsaris postulata responsis. ^a Etenim cum delatæ Romam fuissent præferuidæ Caroli litteræ, vt Concilium priorem ad sedem regrederetur, responsa differre amplius haud licebat. Rei peractæ nuntios acceperat Cæsar quatruiduo post, ^b decimo sexto videlicet Martij; nec nisi quatuor horas cunctatus, velocem cursorem ad Ioannem Vegam suum Romæ Oratorem impulerat, vt omni conatu celerem Synodi reditum curaret; ratus tum dignitati suæ conuenientius, tum facilius regressui impetrando, si pateret, Tridenti rursus Synodum conspici per eos primos dies, cum abiisse nondum videretur, nec Bononiæ nouam agere personam cœpisset, nec præterea Pontifex auctoritate suâ

^a Litteræ Maffei ad Ceruinum, 4. Maij 1547.
^b Ex litteris ad Ceruinum memoratis, & ex Epist. Farnesij ad Verallum, 5. Aprilis 1547.

Pars II.

M

rem

1547.

e Diarium
Massarelli,
23. Martij.
d Ibidem
29. Martij.

e Totum ex-
stat in Epi-
stola Farnesij
ad Verallum,
5. Aprilis
1547.

rem confirmasset. Hæc tam festinata tabellarij missio impedimen-
to fuit, ne per eundem potuerit Nuntius litteras Romam mit-
tere; adeoque pariter effecit, vt aliquanto tardius responsum redde-
ret Pontifex, præstolaturus dies aliquot clariorem de Caroli sensis
notitiam ex sui ministri calamo, quàm ex alieni voce. Peruenerant
tamen e ad Legatos, quippe viciniore, Veralli litteræ viâ consu-
etâ, quibus querelæ petitionesque Cæsaris exponebantur: ^d nec ab
illis dilata responsa, & vtrarumque litterarum exempla Romam
transmissa. Interea in Romanis conuentibus ad res Concilij desti-
natis tamen variarent sententiæ de rebus iam gestis, conuenerunt
tamen de agendis in posterum. Moronus translationem commen-
dauit, eamque Dei potius quàm hominum opus prædicabat; cum
enim Legati recto studio, probabili causâ, & ritu legitimo rem
peregissent, opportunum non esse eam perpendere, sed tueri.
Quapropter cum Vega, rogatus vt scripto traderet adductas à Cæ-
sare causas pro reponendo Tridenti Concilio, illas nonnisi voce
summatim exponeret, e remisso antequam responderetur ad Cæsa-
rem tabellario; decretum est, vt alter ad Nuntium tabellarius mit-
teretur die quinto Aprilis, datis litteris in eam quam subiiciemus
sententiam, quibus studebat & mentem Cæsari deuincire, & volun-
tatem mulcere. Addebatur, hæc fuisse à Vega proposita: Displi-
cuisset Cæsari Concilij migrationem, vtpote se inconsulto habi-
tam, & non leui detrimento futuram expeditionis progressibus, Re-
ligionisque concordia in Germania: Synodi securitatem ad Cæsa-
rem tamquam Ecclesiæ Patronum pertinere; hanc verò, dum ea
Bononiæ degeret, à se præstari non posse.

Erat ad primum responsio: Peractum id pariter Pontifice inscio:
euenta inopinata & vrgentia ita ferre: Pàulum etiam ægrè tulisse,
non absolutam Tridenti Synodum, vbi eam adeò fructuosè progre-
di experiebatur, tum Fidei dogmatis, tum disciplinæ legibus ma-
gna ex parte sancitis. Quæ illata expeditioni incommoda tamquam
certa ponebantur, haud eiusmodi videri, ob causas à Legatis Veral-
lo præscriptas. Quod si Cæsar ea incommoda vera esse perspiceret,
sperari, eum pro sua prudentia æqui bonique consulentem id quod
Diuinâ voluntate contigerat, virtute ac studio Religionis quâ pol-
lebat, huiusmodi damna reparaturum; præsertim verò subiecturum
Ecclesiæ partem illam Germaniæ, quam Deus ipsi iam subiecerat.
Offerre Pontificem & suo & Concilij nomine quidquid huic operi
conduceret, & à Cæsare proponeretur. Cum Synodus sponte suâ
Tridento discessisset, & per suffragia supra duas tertias partes; si
nunc

nunc inuita illic poneretur, perinde futurum fuisse, ac si ipsi auctoritas tum in rebus gestis tum in agendis detraheretur, eademque eâ libertate spoliaretur, quam illi Pontifex illibatam seruauerat vel in iis quæ sibi incommodum peperissent, suamque Aulam reformassent. Præterquam quod per eas temporis conditiones id nullo pacto effici posset, dum adhuc morbus grassabatur, quo nuper alter ex Asturiensis familia oppressus obierat, alter ex comitatu Portuensis, qui propterea confestim inde discesserat. Verumtamen ubi Synodus eò regredi pro sua libertate decerneret, vel aliò commigrare, Pontificem contensurum, eoque libentiùs quòd id Cæsari gratum fore intelligebat. Sed ad hoc ipsum peragendum, opus in primis esse, ut ibi Synodus integra coalesceret, ubi legitime translata fuerat, eòdemque Patres, qui Tridenti substituerant, se conferrent: ab his verò quæ propositis à Cæsare rationibus, quæ propriâ ipsorum auctoritate, fortassis vnâ secum collegas pertractum iri, sed reuerà, si sincerè loquendum esset, demandatum illis fuisse, pro eo ac ferebatur, ne Tridento decederent, quod rationi haud consentaneum videbatur, ostendebatque, eos Patres, eamque urbem libertate non frui. Bononiæ sedem minimè reiiciendam ceu suspectam, cum inusitatum non fuerit, sæpiùs Romæ fuisse celebrata Concilia; & præterea vrbs illa ditionibus Cæsari studiosis vndique cingetur, & pro ciuium humanitate plurimum ibi commodi expectandum esse. Quin ubi Cæsar id è Republica duceret, sperari posse & ipsum & Pontificem eò conuenturos ad confirmanda quæ Synodus euertendæ hæresi, & Ecclesiæ confirmandæ vtilia statuisset. Quòd Cæsar affirmabat, sui esse muneris tutari Concilium, intelligendum esse, ubi necessitas cogeret, Patresque id exigent, quod tunc minimè contingebat, præsertim cum Paulus in medio semper persistisset, communis parentis munere constanter perfunctus, vnde nulli nationum de Pontifice ac Pontificiis urbibus suspicio inesse poterat. Cæsarem demum oraret Nuntius, ut fidem abrogaret malevolentium susurris, qui cuperent in dubium reuocare Pontificis benevolentiam, tot publicis priuatisque nexibus obstrictam Cæsari, sibi que persuaderet, si quando alicui Cæsaris postulato minus indulgeret Pontifex, id vel ex necessitate ob inopiam virium, vel ex Religione ob animi persuasionem, non ex voluntate ob amoris defectum oriri.

3 Sub idem tempus Legatus ad Cæsarem destinatur, cuius missio multò antè in Senatu Vaticano 25. Februarij decreta fuerat: sed ad rem aliam pertractandam, ut nimirum Angliæ reconciliatio post

1547.

In Actis
Consistor. &
in Epist. Mas-
seh ad Cer-
uinum,
25. Februar.
1547.

M 2

Hen- 1547.

1547.

g Vide Spondanum anno 1547. h Mandata scripta in volumine Vaticanæ Tabularij.

i Profectus est 6. Aprilis: ex epistola eo die scripta ab amico Ceruini.

Hentici Octavi mortem quæreretur. Tres itaque ob eam causam designati: ad Carolum Franciscus Cardinalis Sfondratus, illi subditus atque intimus: ad Regem Galliarum Hieronymus Cardinalis Capiteferreus, eidem pariter Regi gratiosus, apud quem Nuntium gesserat: & in Angliam tertius, nominandus à Pontifice (qui in animo suo Polum statuerat) pro eo ac illi regno opportunum animaduerneret. Incidère postea Francisci Regis obitus, & Concilij translatio; cuius nec infcius obiit Rex, nec 21. Martij, sicut narrat Suauis; sed incertus animi illam probaret necne, & 31. illius mensis occubuit. Quare perstitit quidem de Legatis mittendis sententia, sed alia ipsis præscripta sunt. Iussus est primo loco Capiteferreus Pontificis tristitiam Regi ex patris obitu significare, assumptam Regni Coronam gratulari, & ad pacem cum Cæsare in eundem eum cohortari; sed acrius conuicti, ut illius animum nondum occupatum sibi conciliaret. Iniunctum rursus Sfondrato, ut adiret Germaniam, nomine quidem eandem pacem cum Rege nouo Galliarum promoturus, sed reipsa potius concordiam cum Pontifice in rebus Concilij curaturus. Ne tamen Legati dignitas minus honestæ repulsæ obiceretur, dum Cæsaris ira feruebat, iussus est lento gradu procedere. Interim verò peculiaris epistola super eare ad Nuntium missa, adiectis mandatis, ut eam Carolo legeret, & ab eius responsis eliceret, an esset admissurus Legatum: cum in comperto sit, quòd cumque medicamentum, quamuis per se conducibile, ubi reiciatur à stomacho, non ægro mederi, sed morbum exasperare.

C A P V T X I X.

Indignatio Cæsaris ob repulsam, eiusque iratus cum Verallio Nuntio colloquium.

* Extant omnia in epistola Veralli ad Farnesium, 14. Aprilis 1547. quæ est in volumine Archiuji Vaticanæ.

VLmæ degebat Nuntius apud Cæsarem, cum hæc mandata Pontificis ipsi delata: quare illum confestim adiit, coramque priorem epistolam recitauit. Gliscebatur in dies grauior indignatio Caroli ob Concilij translationem, quod à nonnullis etiam Madruccio imputabatur, qui post Patrum discessum, seu vocatus seu sponte sua, dispositis mutatisque equis cursoribus ad Cæsaream Aulam conuolarat; atque, prout hominum iudicia in peius feruntur, & vnusquisque creditur ad ea summa aspirare quæ assequi possit, non defuit qui suspicaretur, permolestam illi accidisse Synodi migrationem, quòd futurum speraret, ut si Sedes vacasset,

set, electio Pontificis in vrbe sua, adeoque suo in capite haberetur.

1547.

Vt cumque id fuerit (nam sapiens illa Philosophi obseruatio, Falsa esse interdum probabiliora veris, parum in iudiciis popularibus adhibetur) vbi non subsequuntur mala, nec eorum pericula præcessisse putantur; sed timor aut ex simulatione aut ex socordia natus creditur: quemadmodum è conuerso, vbi mala sequuntur, fiducia aut ex cæcitate aut ex temeritate profecta. Cùm itaque innotesceret Cæsari, quàm cupidè Pontifex ac Legati translationem appetiissent, cumque eam postea peractam cerneret, obtento ab illis periculo quod paulatim defluxit, & innocentem exitum tandem habuit; mirum non est, quòd primò quidem suspicaretur, deinceps verò crederet quasi periculum pictum; eoque magis, quòd rem ille procul aspiceret, vnde verum à simulato ægrè discernitur.

2 Duo Caroli animum altè feriebant: alterum, quòd intelligeret, Germanos specioso prætextu eam Synodum reiecturos, vt quæ alibi quàm in loco per ipsorum Comitium constituto celebraretur; ac proinde à concepta spe decidebat redigendæ Germaniæ ad Religionis concordiam, adeoque ad pacis Imperiiq̃ue vnitatem. Quamquam postea satis constitit, hanc spem habuisse plus frondium quàm radicum; cùm in comperto fuerit, nec Protestantes, tamen si subactos, voluisse vniquam præteritis Tridentinis Decretis obtemperare, neque posteaquam Synodus Tridentum repetiit, animum induxisse ad eam suscipiendam & adeundam. Alterum erat, obiecta quædam species sui contemptus. Etenim cùm antea tot annos Concilij celebratio prorogata fuisset, vt de loco qui Cæsari probaretur conueniret, nunc repente asportatum inde fuerat, & in sede, cui numquam ille consenserat, collocatum, idque ne ipso quidem conscio, & in suo penè conspectu. Enimuerò Principes vti reuera priuatos non nisi veneratione præcellunt, ita eius detrimenta, quasi principatus rapinas, ægrè ferunt.

3 Ad primum itaque litterarum tenorem, quas Nuntius recitare cœperat, Carolus illius linguæ peritus quàm Principes vtuntur, intellexit, tandem ad vrbanam repulsam negotium deuenturum, quàm simul à se iniqua peti reuerenter ostenderetur. Hinc irâ correptus, vix audito proœmio interpellauit: Se non arbitrari translationem ignaro Pontifice transactam; numquam hunc voluisse vt Tridenti Synodus absolueretur, seque non verbis credere, sed solùm factis, quæ voce numquam fallente loquuntur. Tum verò quia existimabat Ceruinum, qui vulgò Cardinalis sanctæ Crucis appellabatur, illius machinæ architectum, in voces quòd ieiuniores, eò fer-

1547.

uentiores minacioreſque prorupit; nimirum, Cardinalis S. Crucis rem confecit. Cumque ſubiiceret Verallus, neceſſarium id fuiſſe, ne Synodus diſſolueretur, fatiulque eſſe eam Bononiæ, quàm nuquam haberi; deſenſionem reiecit, dicens, Se probè noſſe, falſam rei cauſam adduci. Sed vrgente ipſum Nuntio, quâ teſtibus quâ multò magis exemplo Patrum Tridento diſſluentium, nec habuit Cæſar quod opponeret, nec voluit aſſentiri, & ſiluit, non acquieuit.

Dein, cùm recitaretur ex litteris, par non eſſe Pontifici, vt quæ Synodus ſtatuerat, ipſe abrogaret, ſubdidit: Pontificem agere pro ſuo arbitratu, cùm ipſi libebat; iis verò, qui Tridentino Concilio obedientiam iam ſponſerant, iuſtam adeſſe cauſam, ne Bononiæ obtemperarent. Et per indignationis æſtum ad hæc verba progreſſus eſt: *Synodus non deerit, quæ cunctis ſatiſfaciat, & omnia corrigat: Pontifex ſenex eſt pernicax, & vult Eccleſiam perdere.* Hic Nuntius ſuas eſſe partes duxit rogare Cæſarem, vt animo reputaret, non poſſe pernicacem dici Pontificem, qui toties & in tot rebus grauiffimis Cæſari gratificatus fuerat, eundemque, quòd ſenex eſſet, futura proſpicere, ac nolle permittere vt ſe viuente Eccleſia peſſum iret. Nihil tamen acriùs commouit Cæſarem, quàm Veralli argumentatio, vrgentis, Episcopos Bononiæ profectos, eò ſua ſponte perrexiſſe; at qui Tridenti ſubſtiterant, nonniſi Cæſaris imperio ibi retineri, idcirco hos, non illos libertate carere. Tunc more ſummorum Principum, qui dum conuincuntur, videntur ſibi de faſtigiò dignitatis excidere, exclamare cœpit: *Abi Nuntie, nolo hæc de te diſceptare: Atrebatenſem alloquere.* Ad id quod ſcribebatur de tuto Bononiæ domicilio, ob æqualem in Principes beneuolentiam Pontificis, oppoſuit commotior: Pontificem nonniſi verbis in mediò ſiſtere; ſed eius conſilia à Deo ſubuerti, Galliæ Regis mortem indicans. Poſtremo litterarum capiti, vbi dicebatur, fuiſſe Romæ ſæpiùs celebrata Concilia, ipſumque Cæſarem inuitari à Pontifice ad ea quæ opus eſſent communi conſilio ſtatuenta, imperioſè reſpondit, iturum ſe Romam ad Concilium habendum, quando collibitum ſibi foret. Poſtremò Verallus, recitatis aliis de Legati miſſione litteris, animaduertit Cæſarem haud abnuere; quippe qui bellum minabatur, quòd ſibi per pacem ſatiſfieret, optimâ fanè ratione vincendi ſine ſumptu ac labore bellandi.

Fides publica à Pontifice data cuicumque Bononiam accessuro. Legatorum studia, vt eò Præsules traherentur. Nona Sessio ibi celebrata, sanctionibus ad secundam lunij prorogatis.

Pontifex ad abolendam suspicionem, quam poterat quibusdam incutere ciuilibus quam exercebat Bononiæ dominatio, vigesimo nono Martij diploma vulgavit, quo narrabatur, honestis necessariisque de causis à Synodo in S. Spiritu legitime congregata commigrationem Tridento ad eam urbem suæ ditionis fuisse decretam; proinde Pontificio nomine securitatem publicam quibuscumque ad continuandam Synodum eò confluentibus offerri, commodam præterea hospitalitatem sponderi, libertatem abeundi, atque omnis molestiæ sibi, famulis ac bonis, cuiusuis noxæ titulo, immunitatem. Legatis quoque imposuit, ^a vt omni ope eorum Patrum, qui Tridenti prius aderant, celerem aduentum curarent. Id autem facile obtinere Præsides ferè ab iis omnibus, qui vel morbi metu inde discesserant, vel translationi suffragati in Venetam ditionem diuerterant; alij vt sacrationis hebdomadæ functiones exercebant in Ecclesiis, quas ibi obtinebant, alij vt animum ex toleratis laboribus recrearent: non tamen ita facile ab iis, quibus integra res non erat, sicuti nec voluntatis libertas, cum ex illis quidam suorum Principum opperirentur mandata, cuiusmodi erat Gallus, ^b qui Ferrariâ id Legatis significauit, & etiam Lusitanus; quidam verò adire vetarentur, cuiusmodi erant Casariani.

² Hi à Legatis inuitati sunt litteris duodecimo Aprilis conscriptis, ^c sententiâ quidem concordibus, non item verborum texturâ: in ea nec litteræ omnes inter se similes erant, quod Montano probabatur, nec omnes dissimiles, quod Ceruino placebat; sed pro eo ac vsuuenit in opinionum dissidiis inter æquales, medium consilium inuitum, & litteræ quadruplici formâ conscriptæ. Exponebatur in his, peruenisse Bononiam Patres, ibique perhumaniter habitos: eadem ipsi sponderi, quibus certò ac liberè fruerentur, simulque inuitari, vt ad celebrandam præscripto die Sessionem accederent. Porro Concilij tabellarius, qui litteras deferret, legitimè designatus est: hæc verò prius cum autographo, quod apud Massarellum mansit, collatæ coram testibus, deinde coram iisdem clausæ obsignatæque tabellario traditæ sunt; ^d qui eas pariter, accersitâ testium fide, singulis qui aduocabantur Patribus Tridenti reddidit: sed hi responde-

^a Apparet ex litteris Ceruini ad Massarium, 14. Aprilis 1547.

^b Ex eadem Ceruini Epistola.

^c Ex Diario Massarelli, & copiosius ex Actis Concilij in Arce Rom. in volumine notato A. in quo habentur cuncta infra recensenda, vel in hoc, vel in sequenti libro, gesta aut Bononiæ aut Romæ, de controuersia translationis. ^d In Diario, 27. Augusta 1547.

1547.

e Extat in
Apologia
Episcopi Fel-
trientis.

f In Actis in
Arce sancti
Angeli Ro-
mæ.

g Primo A-
prilis, ex
Diario.

h 4 Aprilis,
ex Actis in
Arce S. An-
geli.

i Diar. Mas-
sarelli, 5. Au-
gusti.

k Ex Episto-
la ministri
Farnesiani,
25. Martij
1547. &
Dandini
Nuntij in
Gallia ad
Cerinum,
4. Maij
1547.

l Habetur in
volumine
Actorum, vt
dictum est.

dere ausi non sunt, quin aliqui ne resignare quidem eas voluere abf-
que Oratoris Toletani permisso. ° Is quo tempore translatio per-
acta est, Romæ degens, ad primos rei nuntios iussus fuit à Cæsare
f nimis tardo consilio Tridentum regredi; & equis cursoribus Bo-
noniâ iter faciens, & se per Aulicos apud Legatos excusauit, quod
ipsum inuisere per festinationem sibi non liceret. Hic itaque vbi Tri-
dentum peruenit, illis Patribus nomine Cæsaris indixit, vt ibi per-
fisterent: qui postea h simul conuenerunt; sed in conuentu quid sta-
tuerint, incompertum mihi est, nisi vt à quibusuis functionibus,
quæ Synodum saperent, abstinerent, ne schisma oriretur.

Errat quidem Suauis dum hæc litteras refert quasi minaces
& imperiosius sonantes, & dum eas imprudentiæ Montani tribuit,
& dum post habitam Sessionem datas enarrat.

At verò Theologi, peculiariū Sacramentorum, quæ nondum
expensa fuerant, ac præcipuè Eucharistiæ ac Pœnitentiæ, examien-
Bononiæ prosequerantur. Pontifex interim l Legatis significauerat,
se redditus ipsorum responsionibus de translationis euentu acquie-
uisse, simulque laudare consilium definitionibus supersedendi, na-
uandæque solùm operæ morum legibus, quippe passim gratioribus.
Addebat, Galliæ Regem, verentem fortasse ne quid à Concilio de-
trimenti caperent Gallicanæ Ecclesiæ priuilegia, procliuorem sus-
pensionem futurum, quæ Montano pariter probabatur. * Sed refelle-
batur acriter à collega, quippe quæ speciosam ansam præbuisset
Germanis ad suæ nationis Synodum conuocandam. Conspicatus
postea Pontifex, Bononiensi Concilio nec Episcopos nec Oratores
vilius Catholici extra Italiam Principis interesse, adeoque peculiari-
ris magis quàm Oecumenici speciem præferre, retardanda potius
Decreta censuit, quàm minùs decorè ac splendide promulganda;
accidentibus præsertim precibus Didaci Mendozae Oratoris Cæsa-
rei, qui Vegæ successerat ad Siciliae regimen transgresso, vt ea fal-
tem haberi Cæsaris ratio videretur antequam ad Concilij functio-
nes redirent, quæ haberi non potuerat antequam Patrum migratio
fanciretur. Id ergo Pontifex per peculiarem tabellarium Patribus
imperauit; adiecitque, ne interim tamquam legitimam translatio-
nem declararent, sed Sessio tantummodò prorogaretur.

Itaque die 19. Aprilis vniuersi Patres conuenerunt in Aula
ædium Campeggiorum, vbi primus Legatus degebat: ex quorum
familia Thomas Feltrientis Episcopus celebrem translationis apo-
logiam edidit. l Ibi proposuit Montanus: Cùm socij omnes non-
dum coaluissent, nec res tractandæ satis fuissent expensæ, tum ob
sanctio.

sanctiorum dierum ferias, tum ob podagram, quã dies plurimos ipse laborabat, opportunum videri, si opus prorogaretur in quintam feriam post Pentecosten, nimirum in diem secundum Iunij, retentã per Concilium ipsis facultate protrahendi restringendique præscripti temporis, etiam in generalibus congressibus; ita tamen, ut solemnem Sessionem præstituto die 21. Aprilis nequaquam omis-
 1547.
 sã, in ea ipsa prorogatio decerneretur. Id omnibus probatum; ac postmodum iterato consensu exemplum Decreti recitatum, quod pariter eundem placuit. In priori cœtu solus Aloysius Lipomanus Antistitis Veronensis coadiutor censuit, in contumaces seuerè animaduertendum. Habita postmodum est statuto die 21. Aprilis 1547.
 m 21. Aprilis 1547.
 tronio dicata. Solemniter sacrificauit Sebastianus Leccauela Noxiensis Archiepiscopus; perorauit Ambrosius Catharinus Minoritanus Episcopus: interfuere præter Legatos sex Archiepiscopi, duo de triginta Episcopi; extra quos sententiam suam scripto misere morbo præpediti Philippus Archintus Salutarum Episcopus, & Camillus Mentuatus Satrianus Antistes, & eius vrbs Moderator. Interfuere pariter quatuor Mendicantium Ordinum summi Præsides, & Abbas Cassinensis. Bononiã tunc aderant, & inde postero die profecti sunt duo Legati, Germaniam Galliamque petituri, qui cum Concilij Legatis tradita sibi mandata communicare, eademque ex eorum consilio opportuniùs componere poterunt: interim mortalium animis alte suspensis, in pluriãmne salutis, an in fulmen calamitatis esset hæc nubes eruptura.

Ex Diario Massarelli.

